

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV DÁLNÉHO VÝCHODU

Diplomová práce

Cao Cao - hodnocení postavy

slavného čínského generála a politika v proměnách času

Vypracoval: Štěpán Vyhlídka, obor sinologie

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Maršálek, PhD.

Praha 2007

Vysoká škola: Univerzita Karlova

Katedra: Ústav Dálného východu

Fakulta: Filozofická

Školní rok: 2005/2006

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Stěpán Vyhlídka

obor sinologie

Název tématu:

Cao Cao - hodnocení postavy slavného čínského generála a politika v proměnách času.

Zásady pro vypracování

Autor na základě dobových pramenů představí, jak se Cao Cao jeví v nejstarších historických pramenech a následně v Sima Guangově historickém díle Zizhi tongjian. Dále se zaměří na proměnu jeho hodnocení v románu Sanguo yanyi, případně v pozdější dramatické tvorbě. Práce vyústí do přehodnocení oficiální interpretace Cao Caovy osobnosti, k němuž došlo v roce 1959 z podnětu Mao Zedonga. Práci případně může doplnit pohled do současných učebnic dějin Číny nebo čínské literatury. Součástí práce by měly být překlady vybraných materiálů.

Cílem práce je 1) shrnout historická fakta, která pozdější interpretace zatlačila do pozadí, 2) podat stručný obraz Cao Caoa v lidové tradici a 3) ukázat politicky motivované přehodnocení této postavy po r. 1949.

Seznam odborné literatury:

Arlington, L.C., Famous Chinese Plays, Peiping, 1937.

Cao Cao renwu taolun ji, Beijing, 1959. (Případně v denním tisku - Guanming ribiao, Renmin ribao z r. 1959 - vyhledat článek Mao Zedongův a článek Guo Moruoův na téma přehodnocení Caovy osobnosti.)

Lu Ťi, "Žalozpěv nad Bojovným císařem dynastie Wej", in Olga Lomová a Yeh Kuo-liang, Ach běda, přeběda, Praha, DharmaGaia, 2004, s. 136 - 147.

Luo Guanzhong, Sanguo yanyi (možno pracovat i s anglickým, případně ruským překladem).

Sima Guang, Zizhi tongjian. (Možno pracovat i s moderní edicí, která obsahuje překlad do baihua, Zizhi tongjian quanyi, Guizhou renmin chubanshe, 1994.)

Vedoucí diplomové práce: Jakub Maršálek

Datum zadání diplomové práce: 20. 10. 2005

Datum odevzdání diplomové práce: 30.4. 2006

vedoucí katedry

děkan

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Štěpán Vyhlička

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval Mgr. Jakobovi Maršálkovi, PhD. za laskavý přístup, cenné připomínky a vedení práce. Děkuji všem pedagogům, kteří mi pomáhali hledat cestu. V neposlední řadě děkuji rodičům, bratrovi a partnerce za jejich trpělivost, motivující připomínky, obětavou podporu a poskytnuté zázemí.

OBSAH

1. ÚVODNÍ ČÁST	1
1.1. Úvod.....	2
1.2. Poznámky.....	5
1.3. Používané zkratky	5
2. ŽIVOT VOJEVŮDCE	6
2.1. Historický kontext.....	7
2.2. Původ a počátky kariéry.....	11
2.3. Koalice proti Dong Zhuoovi (189-192)	14
2.4. Na vrcholu sil (196-208)	17
2.5. Zlom a zmařené ambice (208)	25
2.6. Nedokončené dílo	32
2.7. Shrnutí	33
3. ZOBRAZENÍ VE VYBRANÝCH HISTORICKÝCH PRAMENECH	36
3.1. Problematika čínských kronik jako historického pramene	37
3.2. <i>Historie Tří říší (Sanguo zhi 三国志)</i>	40
3.3. <i>Dějiny Pozdních Hanů (Houhanshu 后汉书)</i>	44
3.4. Sima Guang: <i>Zrcadlo ku pomoci vládě (Zizhi tongjian 资治通鉴)</i>	46
3.5. Dílčí shrnutí: zobrazení a hodnocení Cao Caoa v historických pramenech.....	49
4. ODRAZ V LITERÁRNÍ TRADICI	51
4.1. Nejstarší zobrazení	52
4.2. Žalozpěv nad Bojovným císařem dynastie Wei.....	52
4.3. Ústní tradice – drama	54
4.4. Písemná tradice – románové zpracování: <i>Příběhy Tří říší Sanguo yanyi</i>	59
4.5. Dílčí závěry: literární tradice	63
5. ZMĚNY VE 20. STOLETÍ	64

5.1. Společensko-politický kontext	65
5.2. Kontext vývoje a změn v tradičním čínském divadle v první polovině 20. století.....	68
5.3. Diskuse o Cao Caoově přehodnocení	72
5.4. Shrnutí: změny ve dvacátém století	81
6. SHRUTÍ A ZÁVĚR	85
6.1. Shrnutí.....	86
6.1.1. Hodnocení oficiální.....	86
6.1.2. Hodnocení lidové	87
6.2. Závěr	89
APENDIX I. Cao Cao dnes	91
7. PŘÍLOHY	95
7.1. Překlady	96
7.1.1. SGZ: Závěr Cao Caoova životopisu	96
7.1.2. SGZ: Chen Shouův komentář k Cao Caoovu životopisu.....	98
7.1.3. ZZTJ: Závěr Cao Caoova životopisu	99
7.1.4. ZZTJ: Cao Caoův postoj k převzetí císařské moci	100
7.1.5. ZZTJ: Sima Guangův komentář.....	102
7.1.6. SGYY: Cao Cao se poprvé objevuje v románu	106
7.1.7. SGYY: Cao Caoova smrt.....	108
7.1.8. Mao Zedongova báseň	110
7.1.9. CCLJ: Závěr Guo Moruova článku.....	111
7.2. Z Cao Caoova básnického díla.....	114
7.2.1. Pohled na širé moře.....	114
7.2.2. Želva dlouho žije.....	114
7.2.3. Strasti zimy	115
7.3. Soupis článků publikovaných v tisku v rámci diskuse o Cao Caoovi	116
7.4. Mapa Tří říší.....	120
7.5. Seznam mapových a obrazových příloh	121

8. LITERATURA A PRAMENY	122
8.1. Primární literatura	123
8.2. Sekundární literatura a pomocné příručky	124
8.3. Internet	127

1. ÚVODNÍ ČÁST

1.1. ÚVOD

V čínské historii je mnoho velkých a důležitých postav, které se dostaly do lidového vyprávění, jsou ztvárněny v literatuře, různě velebeny a oslavovány, či naopak haněny a kritizovány. Důležitým hrdinou a nepřehlédnutelnou postavou čínských dějin je bezesporu vojevůdce Cao Cao 曹操. Příběhy o jeho životě jsou vypravovány po staletí. Lidé se k nim stále vracejí a také v současné době cítí potřebu se k nim vyjadřovat.

Cao Cao má v historii Číny své nezastupitelné místo. Kdyby se události vyvíjely jinak, možná by dnes zaujímal přední místo mezi nejslavnějšími kladnými čínskými hrdiny a ztělesňoval by ctnostného panovníka sjednotitele. V čínském povědomí je však většinou obecně spojován s prototypem záporného hrdiny. Tak tomu ale nebylo vždy. Zobrazení jeho osobnosti mělo svůj vývoj. Vznikl určitý rozpor mezi reálnou historickou osobností a jejím výrazně záporným obrazem. O hodnocení Cao Caoovy osobnosti se vedly diskuse a nejednotné bylo i umělecké ztvárnění jeho postavy.

Ve své diplomové práci se budu věnovat tomuto kontrastu. Chtěl bych zjistit, jak velké jsou rozpory mezi historickou osobností Cao Caoa a jeho postavou zpodobněnou v literatuře a čínském tradičním divadle a zda se jedná o kontrast, který je dán vývojem hodnocení Cao Caoovy postavy. Chci popsat, jaký byl tento vývoj a co ovlivňovalo formování charakteru postavy v tradičním podání.

Na počátku práce uvedu, jak je Cao Cao zobrazen v nejstarších historických pramenech. Budu se zabývat vývojem hodnocení jeho osobnosti a všimnout si, jaké faktory na jeho proměny působily. Rád bych ukázal, od kdy a v jakých souvislostech se pojetí jeho postavy měnilo z kladného na záporné.

Práce není věnována životu Cao Caoa, ale vývoji a proměnám hodnocení jeho postavy. Přesto považuji za důležité podat informaci o jeho životě, protože je základem pro rozbor Cao Caoova hodnocení. V části práce zaměřené na jeho život se budu snažit vycházet co nejvíce z primárních historických pramenů a usilovat o zachycení alespoň stínu siluety Cao Caoovy skutečné historické osobnosti, jejíž do značné míry pozměněný obraz se nám dochoval v historických kronikách a dalších pramenech starých téměř osmnáct století.

Vzhledem k danému rozsahu diplomové práce se věnuji zkoumání jen základních reprezentativních děl a historických pramenů a na další případně odkazuji. Nekladu si nárok na přesné zachycení Cao Caoa ve všech pramenech, v nichž je zmiňován, ale jde mi spíše o shrnutí základních faktů s důrazem na vývoj, změny hodnocení jeho osobnosti a mechanismus těchto změn.

Kromě zachycení historického obrazu osobnosti se budu zabývat tím, jak se Cao Caoův obraz proměnil a jak je zachycen v uměleckém ztvárnění jeho života. Mnohé příběhy byly předávány ústní tradicí, která se nemohla dochovat přímo, ale její stopy můžeme najít v dramatickém zpracování v tradičním čínském divadle, kterému bude věnována zvláštní pozornost ve čtvrté kapitole. Cao Caoova postava je zde pojata velice charakteristickým způsobem. Dramatické ztvárnění ovlivnilo i román, kterému se budu věnovat v téže kapitole.

Zachytit vývoj obrazu osobnosti v tak dlouhém časovém úseku není v daném rozsahu diplomové práce snadné. Soustředuji se proto na nejdůležitější historické mezníky související s proměnou hodnocení. Práce zasahuje až do 20. století (na přelomu 50. a 60. let probíhaly diskuse o přehodnocení pojetí Cao Caoa zobrazení a jeho úloze v historii) a uvádím i odkaz na směr dalšího vývoje Cao Caoova zobrazování

v 21. století.

Cao Cao byl nejen politik a státník, ale byl také obdařen uměleckým nadáním. Oceňujeme to v jeho básnickém díle, které se z velké části dochovalo. Jeho rozbor by nám jistě také mohl mnoho vypovědět o osobnosti Cao Caoa, vydal by však na samostatnou studii; na jeho dílo pouze odkazuji a uvádím pro ilustraci (převzatý) překlad několika básní v příloze, jejíž součástí jsou i další (vlastní) překlady důležité v souvislosti s hodnocením Cao Caoovy postavy. Práce je doplněna mapami a obrazovým materiálem, uváděným průběžně v textu.

Jako východiska práce, zdroj informací a klíč k Cao Caoovu hodnocení použiji historické prameny (zejména kroniky), umělecké zobrazení (tradiční čínské drama a román *Příběhy Tří říší*) a shrnutí diskuse o přehodnocování Cao Caoovy osobnosti ve 20. století (sborník shrnující příspěvky k diskusi v tisku).

Legendárnímu zobrazení osobnosti předchází často dlouhý vývoj. Nejprve žije postava skutečná, která určitým způsobem vnímá sama sebe (to se může zobrazit v jejím díle) a současně je určitým způsobem nahlížena svým okolím (rodina, spolupracovníci, všichni očití svědkové jejích činů), které různou formou své dojmy zaznamenává (př. rodinné záznamy, ústní tradování příběhů). Vykoná-li (ať už aktivně či pasivně) něco pozoruhodného, vstupuje do historie a lidé uchovávají její obraz. Na základě svědectví vzniknou písemné historické záznamy z pohledu soudobé historie. Záznamy se dále předávají z generace na generaci. Je z nich citováno v jiných, nově vznikajících pramenech, na které pohlížíme my z hlediska naší současnosti. Teprve s odstupem času vycházejí najevo další rysy postavy a je možné hodnotit význam a dalekosáhlost jejích činů a jejího odkazu. Obraz původní živé postavy se po takovém vývoji po staletích v různých pramenech a zpracováních různí. Na každém stupni tohoto vývoje se objevuje

hodnocení: zobrazení nějaké skutečnosti, předmětu či osoby na základě hledisek, která jsou vždy do jisté míry subjektivní. V této práci bych chtěl sledovat tuto posloupnost.

1.2. POZNÁMKY

Při skloňování čínských jmen připojuji pádové koncovky za nezměněnou koncovou hlásku jména, pokud se nejedná o jména s běžně zavedenou českou podobou. Užívám tento způsob s vědomím, že výslovnost může být do jisté míry „krkolomná“; činím tak však ve snaze zachovat celé znění čínského jména (podobným způsobem bylo postupováno např. v Bluden. *Svět Číny*.).

Při překládání titulů a úřednických hodností se přidržuji terminologie užívané v XU Shu'an – OLIVOVÁ, Lucie. *Vývoj správního systému v Číně* s přihlédnutím k HUCKER, Charles O. *A Dictionary of Official Titles in Imperial China*.

Pro přepis čínského znakového písma užívám transkripci *pinyin* 拼音. Pro zápis odborných čínských termínů a jmen čínskými znaky volím v souladu se současnými zvyklostmi v ČLR zjednodušenou formu čínských znaků. Při citaci originálních textů z kronik a starších textů užívám znaky nezjednodušené v souladu s originální předlohou.

1.3. POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Cao Cao lun ji CCLJ

Hou hanshu HHS

Sanguo yanyi SGYY

Sanguo zhi SGZ

Zizhi tongjian ZZTJ

2. ŽIVOT VOJEVŮDCE

Obr. 1: Cao Cao jako legitimní císař a zakladatel dynastie Wei

2.1. HISTORICKÝ KONTEXT

Cao Cao žil v době historického zlomu. Po vzestupu a období rozmachu za dynastie Východní Han se říše postupně ocitla v krizi, jež se začala projevovat od poloviny 2. století n. l. na úrovni ekonomické, sociální i politické.

Rostl vliv silné místní aristokracie s vlastním často početným vojskem, opevněnými sídly (která se za pozdějších bojů stala jejich základnami) a bohatým materiálním zázemím. Rody byly velkými vlastníky půdy. Z příjmu z jejího obdělávání bohatly na úkor státu.

Dvůr postupně ztrácel kontrolu nad správou říše kvůli slabé pozici císaře a nekompetentnímu úřednictvu. Mnoho císařů usedlo rychle po sobě na trůn ještě v dětském věku. Vládli za ně regenti, většinou členové rodu císařovny. Silné rody se tak dostávaly ke dvoru korupcí a sňatkovou politikou a soupeřily o moc s vlivnou vrstvou eunuchů, kteří většinou stáli na straně císaře.

Vláda dynastie Východní Han se opírala o systém *sangong jiuqing* 三公九卿.¹ Státní správa ochromená boji u dvora byla neefektivní a neplnila své funkce. Pro získání úřadu a vysokého postavení byl kladen větší důraz na urozený původ než na schopnosti a na císařské zkoušky. Úřady bylo možné koupit a běžně se předávaly potomkům.² Dalším tradičním způsobem, jak se dostat do paláce, bylo stát se eunuchem. Výhody z toho plynoucí se vztahovaly na celou rodinu.

¹ Systém státní správy se nazýval též *sangong jiuqing guan zhi* 三公九卿官制 (správa tří rádců a devíti ministrů). Tři nejvyšší hodnostáři byli: nejvyšší rádce *chengxiang* 丞相 (za dyn. Východní Han se mu říkalo též *situ* 司徒), nejvyšší velitel *taiwei* 太尉 a nejvyšší kontrolní úředník *yushi dafu* 御史大夫. Názvy hodností se v jednotlivých dynastiích mírně lišily, jejich funkce však zůstávaly v podstatě stejné. XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 15.

² Tzv. „zvyk dosazovat vlastního syna“ *renzizhi* 任子制 XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 37.

De Crespigny³ přičítá příčiny krize nejen neschopnosti vlády a slabých panovníků, jak je tradičně činěno, ale vidí její důvody ještě hlouběji, v nadprůměrně nákladných a příliš ambiciózních taženích generálů Ban Chaoa a Dou Xiana na konci 1. století n. l. Jejich vojenská expanze vyčerpávala státní pokladnu a ve svém důsledku vedla k vysídlování oblastí a obsazení velkého území, které hanské císařství nebylo schopné udržet. Tyto oblasti se staly snadnou kořistí kočovných kmenů, které později narušily stabilitu říše.

Ekonomická a společenská krize se nejvíce projevovala v životě prostých obyvatel, na něž byly kladeny čím dál tím větší nároky. Kritický stav vyvolával lidové nepokoje a vytvářel podmínky pro vznik sekt, aby snáze přilákaly stoupence pro lidová povstání.

Ačkoliv programem povstání bylo svržení dynastie, prostí členové nedoufali ani tak v zásadní změnu režimu, jako spíš v lepší životní podmínky a zmírnění útlaku a bídy.

Na počátku 80. let 2. století n. l. se objevuje celá řada sekt organizujících lidové nepokoje, které umocnily krizi a vydatně přispěly k zániku dynastie Han. Největší potíže působila dynastii sekta Cesta velkého míru *Taiping dao* 太平道, jejíž povstání označované podle poznávacího znamení jejich přívrženců povstání Žlutých šátků⁴ *Huangjin qiyi* 黄巾起义 pod vedením bratrů Zhangů propuklo na jaře roku 184 na mnoha místech. Oddíly pronikly až k hlavnímu městu Luoyangu.

Hanský dvůr byl nucen mobilizovat všechny své síly a velká moc se postupně v rámci udělených velkých pravomocí přesouvala do rukou vojenských generálů. V konečném důsledku došlo k porušení striktního rozdělení úřadů na civilní *wen* 文

³ (1990), s. 4.

⁴ Ve starší literatuře „turbanů“.

a vojenské *wu* 武, které bylo určitou garancí rovnoměrného rozdělení sil.

Roku 189 n. l. byl na trůn dosazen císařův nejstarší syn, tehdy čtrnáctiletý Han Shaodi 汉少帝 (Liu Bian 刘辨), za kterého vládla jeho matka (vedlejší manželka císaře Lingdiho) společně se svým nevlastním starším bratrem He Jinem 何进. Proti nim stála císařovna vdova Dong, jejíž hlavní spojenci byli eunuchové. Dva z nejmocnějších generálů He Jin a Yuan Shao 袁劭⁵ spojili své síly a otevřeně vystoupili proti eunuchům.⁶

Roku 189 došlo k palácovému převratu. He Jin se snažil vyvinout tlak na císařovnu vdovu a pozval generála Dong Zhuoa 董卓⁷, aby přivedl svoji armádu k hlavnímu městu.

Zatímco byl Dong Zhuo na cestě, He Jin byl eunuchy zavražděn⁸. Yuan Shaoovi vojáci vnikli do paláce a rozpoutal se boj, při kterém bylo povražďeno na dva tisíce eunuchů.

Dong Zhuo přijel do Luoyangu. Využil příležitosti a zlikvidoval opozici. Nechal otrávit císaře Liu Biana a dosadil místo něj na trůn jeho mladšího, teprve devítiletého bratra jménem Liu Xie 刘协, který vládl pod jménem Han Xiandi 汉献帝. Dong Zhuo donutil Yuan Shaoa odejít z paláce, otevřeně se chopil moci a vládl z pozice regenta s titulem *xiangguo* 相国.

Proti Dong Zhuoovi se vytvořila početná koalice. Následujícího roku Dong Zhuo vypálil Luoyang a přestěhoval se do Chang'anu 长安. Dong Zhuo byl pomocí intrik

⁵ Byl představitel vrstvy aristokracie z rodu velkých vlastníků půdy ovládajících území na severu Číny.

⁶ TWICHETT–LOEWE (1986), s. 342-345.

⁷ V té době vojenský velitel a guvernér-*taishou* v Liangzhou 凉州, oblast v dnešní provincii Gansu.

⁸ V jejich čele stáli Zhang Rang 张让, Duan Gui 段圭 aj.

zabit. Koalice se zanedlouho rozpadla.

Skončila jednota císařství. Země se ocitla v občanské válce, kdy mezi sebou bojovali představitelé mocných rodů i vojenští generálové s profesionálními armádami o císařský mandát a o hanské dědictví.

Cao Cao zastával v bojích pozici „ochránce dynastie“. Získal na svou stranu císaře, kterého si postupně zcela podmanil. Soustředil ve svých rukou veškerou moc a postupně sjednotil severní území východohanské říše.

Zformovaly se tři hlavní mocenské a územní jednotky s vojenskými veliteli v čele: na severu ovládal Cao Cao 曹操 území pozdějšího státu Wei 魏, na jihozápadě stál Liu Bei 刘备 (žil v letech 162-223) v čele státu Shu-Han 蜀汉 (s centrem na území dnešního Sichuanu) a na jihu soustředil moc Sun Quan 孙权 (182-252) ve státě Wu 吴.

V tomto období válek byly podmínkou úspěchu a přežití vojevůdcovské schopnosti (umění strategie, lstivost, odvaha atd.), autorita, oddaní spojenci a vlastní armáda, která postupně dobývala území soupeřů. Armády často čítaly desítky tisíc mužů. Základními problémy byly logistika, organizace, komunikace a motivace (zejména v boji proti přesile, při dlouhém obléhání či při přesunech na velké vzdálenosti). V táborech obrovských armád se snadno šířily nakažlivé choroby, proto byla vždy nepříjemná vyčkávací taktika soupeře. Pro vedení bitev byla rozhodující strategie, zmíněná motivace a odvaha vojáků. Jak uvádí de Crespigny⁹ bitvy byly často založeny na osobní statečnosti drobných skupinek (podobně jako jsou popisováni Liu Bei, Zhang Fei a Guan Yu), které jen se základní výzbrojí narušily první řadu nepřátelského šiku a mohly zvrátit vývoj celé bitvy.

⁹ (2003b), s. 3.

Při užití vhodné strategie byly ztráty minimální a při přímých střetech se naopak bitva mohla změnit v masakr. V takové době bylo jistě pohlíženo na hodnotu lidského života odlišně než v dobách klidných. V této době to byly běžné postupy, které používal nejen Cao Cao, ale i všichni ostatní generálové včetně Liu Beie. Taková tedy byla situace, kdy se odehrávala Cao Caoova politická kariéra.

2.2. PŮVOD A POČÁTKY KARIÉRY

Cao Cao 曹操 pocházel z okresu Qiaoxian 谯县 v údělu Peiguo 沛国 (odpovídá dnešnímu Bozhou 亳州 na severozápadě provincie Anhui). Narodil se roku 155 n. l. na konci dynastie Východní Han za vlády císaře Huana 桓. Byl prvorozeným synem. Říkali mu Jili 吉利, později A'man 阿瞒, zdvořilostním jménem Mengde 孟德.

O jeho matce se neví téměř nic. Otec Cao Song 曹嵩 zastával vysoké místo u dvora (nejvyšší velitel *taiwei* 太尉¹⁰) a rovněž mnozí jeho příbuzní získali vysoké postavení v ústřední i regionální vládě.

Rodina se dostala ke dvoru přes Cao Caoova nevlastního dědečka Cao Tenga 曹腾, jenž pocházel z vlivného rodu; jeho předek Cao Can 曹参 byl dokonce nejvyšším rádcem (*xiangguo* 相国¹¹). Cao Teng se stal eunuchem, aby mohl pobývat v blízkosti

¹⁰ Též nejvyšší hodnostář či nejvyšší císařský rádcce. Patřil mezi tři nejvyšší hodnostáře *sangong* 三公 (*situ* 司徒, *sikong* 司空 a *taiwei* 太尉). Na vyšším stupni hierarchie za Západních Hanů stál jen titul císařského vychovatele *taifu* 太傅, který měl největší vliv také proto, že se císaři v této době často střídali a nastupovali na trůn ještě v dětském věku. XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 25, 39, 44.

Cao Song si titul *taiwei* zakoupil za vyšší finanční částku (utratil „一万万文钱“) [ZHANG Xikonga (1959), s 5], což je příklad úpadku tehdejší státní správy a možná i jedna z příčin zpočátku nepřilísné váženosti Cao Caoa v očích ostatních.

¹¹ V podstatě odpovídalo titulu *chengxiang* 丞相. Byl udělován císařovi zvláště oblíbenému úředníkovi. Někdy byla dotyčnému s titulem propůjčena i vyšší moc, jindy zase mohl titul moc omezovat. XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 25.

císaře. Získal si císařovu důvěru a přízeň a mezi eunuchy patřil k nejvlivnějším. Pro zajištění dědice a pokračovatele rodu adoptoval Cao Caoova otce.

Přestože rodina měla u dvora velký vliv, členové mocných rodů na Cao Caoa pohlíželi přezíravě a nepřátelé s oblibou poukazovali na jeho potažmo „eunušský“ původ. V době soupeření a později otevřených bojů mezi eunuchy a mocnými rody to jistě mohl být citlivý problém, se kterým se musel Cao Cao vyrovnávat.

Zajímavé jsou zmínky o rodině Cao Songa. Jeho původní rodové jméno podle některých pramenů (př. *Cao Man zhuan* 曹瞒传) znělo Xiahou 夏侯¹², což by mohlo stavět Cao Caoa do příbuzenského vztahu s jeho nejpřednějšími generály Xiahou Dunem 夏侯惇¹³ a Xiahou Yuanem 夏侯渊¹⁴ (byli by bratřenci).

Otec trávil mnoho času v paláci, a chlapcova výchova bývala často svěřována strýci. Kroniky o Cao Caoovi uvádějí, že byl bystrý a nadaný, ale také rozpustilý a často se místo studiu věnoval zábavě.

Neurozený původ pro něj byl zpočátku překážkou v kariéře. Zastával jen nižší úřady. Vysoký hodnostář Qiao Xuan 桥玄 (měl titul *taiwei*) si však povšiml Cao Caoova nadání a představil ho tehdy váženému Xu Shaoovi 许劭 z Ru'nanu 汝南, jehož doporučení mělo velkou váhu a pomohlo zlepšit Cao Caoovo postavení¹⁵. Tak byl Cao Cao roku 174 ve svých necelých dvaceti letech povolán ke dvoru. Obdržel titul *lang* 郎

¹² Viz CHEN Shou (1997), s. 10.

¹³ Účastnil se zejm. tažení proti Lü Buovi 吕布 a Sun Quanovi 孙权. Cao Cao mu plně důvěřoval. Zemřel r. 220.

¹⁴ Jeden z nejpřednějších generálů státu Wei, známý svou rozhodností a obezřetností, vítěz mnoha tažení. Zemřel roku 219.

¹⁵ Jeho povahu v mládí a doporučení (v podstatě též první hodnocení) přibližuje ukázka z románu *Příběhy Tří říší* (viz překlad v příloze 7.1.6.).

(družiník)¹⁶ a byl mu svěřen úřad *Luoyang beibu wei* 洛阳北部尉 (vojenský velitel severní části hlavního města Luoyangu).

Tento vojenský úřad byl odpovědný přímo císařskému dvoru. Disponoval vojskem a kromě dalších povinností měl na starost zejména klid a pořádek na svěřeném území. Vykonávat takový úřad nebylo v této době snadné, protože i když nepatřil k nejnižším, jeho pravomoci byly omezené a situace v hlavním městě byla složitá a neklidná. Pohybovalo se zde mnoho vysoce postavených, bohatých a mocných osob s protekcí u vládních úřadů. Málokdo se jim odvážil postavit do cesty.

Cao Cao, ač mladý a nezkušený nováček, maximálně využil pravomocí svého úřadu a nekompromisně vyžadoval dodržování svých nařízení. Jejich porušení přísně trestal bez ohledu na společenský status provinilce.¹⁷ Pevným dodržováním zásad si zjednal respekt. Později získal titul *yilang* 议郎 (císařův družiník).¹⁸ Roku 178 se vzdal úřadu a vrátil se do rodného okresu. V tomto období se patrně poprvé objevily jeho zdravotní potíže.

Cao Cao pojal za vedlejší choť Bian Yuer 卞玉儿, nevlastní dceru hodnostáře Qiao Xuana. Bian Yuer provázela Cao Caoa po celý život a když později dosáhl vrcholu své kariéry, učinil ji svou hlavní manželkou. Jeho čtyři nejoblíbenější synové Cao Pi, Cao Zhang, Cao Zhi a Cao Xiong pocházeli právě z tohoto svazku.

Po vypuknutí lidových povstání odešel Cao Cao bojovat proti povstalcům na jih od Žluté řeky.

Jméno Cao Cao se ve většině (i obecnějších) historických publikacích začíná

¹⁶ Pohybovali se v blízkosti císaře a mj. dbali o jeho bezpečí. XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 18.

¹⁷ Pro porušení zákazu nočního vycházení nechal potrestat bitím příbuzného císařova oblíbence (byl to příbuzný Jian Shuo 蹇硕, vlivného eunucha císaře Linga). Potrestaný na následky zemřel.

¹⁸ *Yilang* nenosil zbraň a tvořil stálý osobní doprovod císaře.

objevovat právě v souvislosti s bojem proti povstaleckým oddílům, kdy si začínal vytvářet renomé a dobýval první ostruhy ve skutečných bojích.

Nejprve byl vyslán do Yingchuanu 颍川 v hodnosti *qiduwei* 骑都尉 (oblastní velitel jízdních oddílů). Po úspěšných bojích se přesunul do Ji'nanu 济南 a byl povýšen do hodnosti *Ji'nan guoxiang* 济南国相 (císařský zmocněnec pro oblast Ji'nan).

Později nějaký čas zastával úřad guvernéra Dongské komandérie a věnoval se reformování místní správy. Stejně jako před tím v Luoyangu bral svůj úřad velmi vážně a zodpovědně.

2.3. KOALICE PROTI DONG ZHUOOVI (189-192)

Čtyři století trvající císařství špelo ke svému konci. Ke stále ještě doutnajícím plamínkům povstání se připojila smrt císaře Linga. Spory uvnitř paláce se spojily s ničivými důsledky lidových povstání. Po palácovém převratu r. 189, během kterého se Cao Cao připojil k Yuan Shaoovi na stranu mocných rodů (a pravděpodobně se také osobně účastnil vraždění eunuchů), uchvátil moc generál Dong Zhuo.

Ten si povšiml schopného, krátce předtím za zásluhy povýšeného Cao Caoa a chtěl ho získat do svých služeb. Cao Cao však odmítl a potají odešel do Chenliu 陈留¹⁹, kde hodlal sestavit proti Dong Zhuovi armádu.²⁰

¹⁹ Chenliu leží jihovýchodně od dnešního Kaifengu 开封 v dnešní provincii Henan.

²⁰ Podle zpracování v divadelních hrách a v románu *Příběhy Tří říší* Cao Cao spolupráci přijal, aby se dostal do Dong Zhuoovy blízkosti a mohl ho odstranit. Příběhy barvitě líčí, jak chtěl spáchat na Dong Zhuoa atentát, ale neuspěl, a zbaběle uprchl. Podle SGZ však Cao Cao nechtěl s Dong Zhuoem spolupracovat a opustil Luoyang. CHEN Shou (1997), s. 12.

Cesta do Chenliu je také barvitě líčena v uměleckém a lidovém zpracování. Na základě dostupných historických pramenů je však problematické tyto příběhy doložit.

S vydatným přispěním mecenáše Wei Zia 微兹²¹ se podařilo nashromáždit pět tisíc mužů, s kterými se Cao Cao připojil ke koalici armád mocných rodů, jež disponovala několika desítkami tisíc vojáků. Hlavním velitelem koalice (*mengzhu* 盟主) byl zvolen Yuan Shao.

Dong Zhuo o koalici věděl. Nechal vypálit Luoyang, přestěhovat celý dvůr i s císařem do Chang'anu 长安 a se silnou armádou byl připraven čelit útoku. Koaliční vojska však vyčkávala. Nikdo nechtěl zaútočit jako první a obětovat své vlastní vojáky.

Cao Cao po mnoha neúspěšných pokusech přimět členy aliance k akci vyrazil nakonec proti Dong Zhuovi jen se svým vojskem, jež bylo složené z namátkou vybraných a nepříliš secvičených mužů a nemohlo čelit přesile nepřítele. V nerovné bitvě u Xingyangu 荥阳 u řeky Bianshui 汴水²² utrpěl drtivou porážku s velkými ztrátami.

Nechuť ke společné akci mezi členy koalice ještě vzrostla. Objevila se vzájemná řevnivost a generálové jeden druhého podezřívali ze separatismu. Začaly konkurenční boje, koalice se definitivně rozpadla a rozpoutala se občanská válka. Cao Cao se vydal znovu rekrutovat vojsko.

Trvalý válečný stav vyčerpával prosté obyvatelstvo, které se přidávalo k oddílům povstalců. Nepokoje ovládly zejména kontrolní oblast Qingzhou 青州. Yuan Shao pověřil Cao Caoa potlačením povstání a zaražením postupu oddílů Žlutých šátků a Černé hory (Heishan 黑山). Jmenoval ho guvernérem (*taishou* 太守) komandérie

²¹ Je s ním spojen vznik přísloví: „*Shuo Cao Cao, Cao Cao jiu dao.*“ „说曹操曹操就到。“ „Mluví se o Cao Caovi a on se hned objeví.“ (Srovnej s naším: „My o vlku a vlk za humny.“ Zajímavé jsou v této souvislosti i další významové konotace vlka, např. vlk v rouše beránčím, jako někdo, kdo kryje zlé úmysly předstíráním opaku apod.).

²² Na jihozápadě dnešního Xingyangxianu 荥阳县 v provincii Henan.

žádost se vydal do Yanzhou. Cestoval okázale s celou rodinou a veškerým majetkem a bohatstvím (přes sto vozů). U Huaxianu 华县 byl jeho průvod přepaden. Všichni byli oloupeni a povražděni vojskem místního velitele Zhang Kaie 张闓.

Huaxian ležel na území Yuzhou, jehož správu měl v této době na starost Tao Qiana 陶谦. Cao Cao mu přikládal odpovědnost za to, co se stalo. Hodlal pomstít otcovu smrt a zároveň měl záminku pro získání dalšího území. Zaútočil a zvítězil v bitvě u Pengchengu 彭城. Tao Qianovi se však podařilo uniknout. Při jeho pronásledování bylo Cao Caoovými vojsky zabito několik desítek tisíc lidí (v místních příbězích se proto Cao Cao objevuje jako ztělesněný démon zla, který vraždí nevinné).

Armádě však docházely zásoby, a musela se vrátit. Ještě téhož roku Cao Cao zaútočil znovu a pronikl až k hlavnímu městu Tanchengu 郟城. V době jeho nepřítomnosti však proti němu byla zosnována vzpoura vedená jeho blízkým spolupracovníkem Chen Gongem 陈宫²⁴. Na místo yanzhouského správce byl dosazen Lü Bu 吕布²⁵. Cao Caoovi trvalo déle než rok získat zpět ztracená území: v létě roku 195 porazil Lü Bua u Juye 钜野, na podzim ovládl zbývající oblasti a znovu upevnil své postavení v Yanzhou. Počátkem roku 196 dobyl Ru'nan 汝南, Xuxian 许县²⁶ a stále rozšiřoval svou moc.

2.4. NA VRCHOLU SIL (196-208)

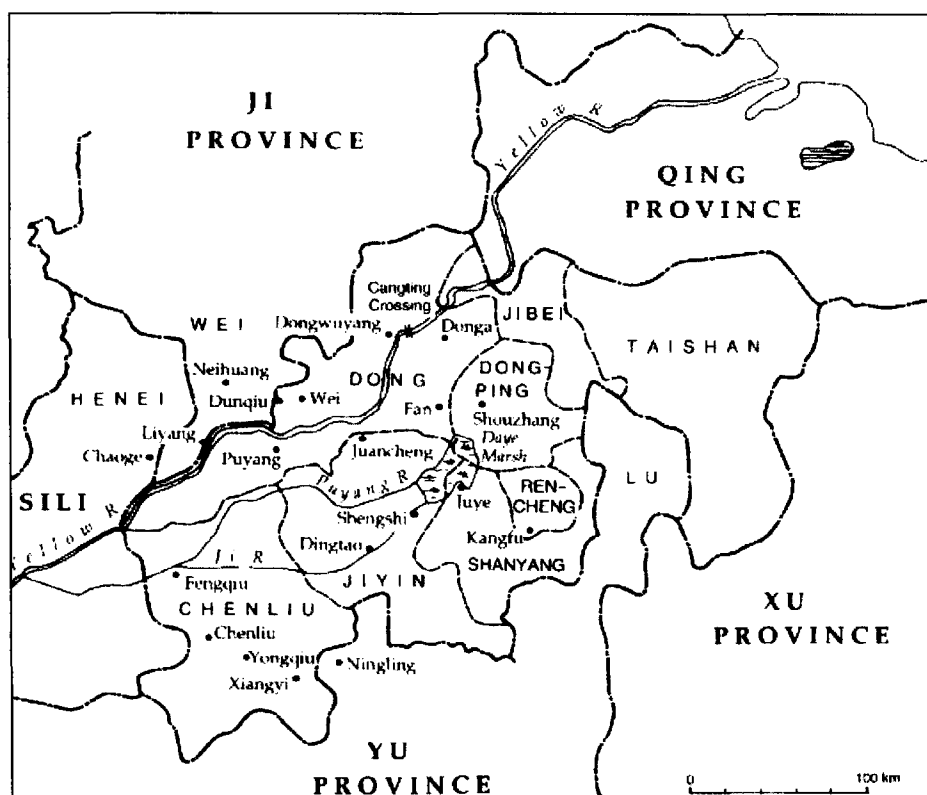
Cao Cao odmítal prohlásit se císařem (tento postoj zaujímal do konce života).

²⁴ Doprovázel Cao Caoa na cestě do Chenliu.

²⁵ Lü Bu byl nejschopnější generál Dong Zhuoa. Byl využit intrikami koalice k jeho vraždě.

²⁶ Dnešní Xuchang 许昌 v Hunanu.

Poukazoval na jiné, kteří tak učinili a neuspěli. Zastával názor, že císařský titul je podmíněný sjednocením říše a vladař musí mít podporu lidu; jinak je titul jen prázdným pojmem a vláda by neměla dlouhého trvání. Rádcí²⁷ mu tedy doporučovali využít příležitosti a získat náklonnost a podporu císaře. Cao Cao s tím souhlasil, na rozdíl od Yuan Shaoa, jemuž rádcí naznačovali totéž.

Obr. 3: Mapa Yanzhou 192-194

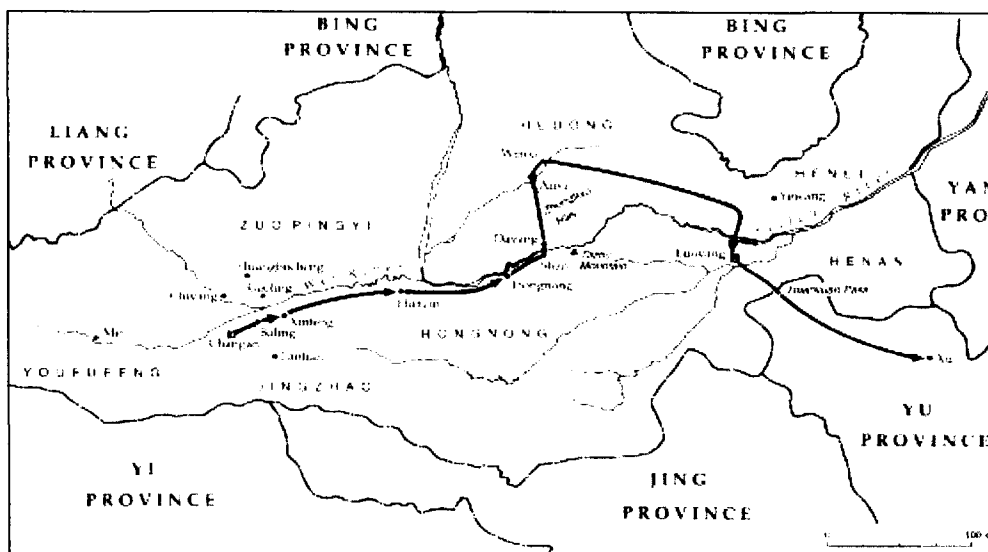
Roku 192 byl Dong Zhuo intrikami zavražděn.²⁸ Císař se po dlouhé anabázi vrátil do hlavního města. Po Dong Zhuově drancování byl Luoyang v troskách. Nebylo kde bydlet a co jíst. Cao Cao využil této situace a osobně přišel nabídnout císaři azyl ve

²⁷ V tomto období to byli zejm. Xun Yu 旬彧 a Cheng Yu 程昱, později se k nim přidal ještě Guo Jia, který původně pracoval pro Yuan Shaoa.

²⁸ Známý příběh o Lü Buovi a Diao Chan 貂蝉.

svém sídle zbudovaném na nově dobytém území. Císař nabídku přijal a se zbytky svého dvora se přestěhoval do Xuxianu, který se tak stal dočasně hlavním městem dynastie Východní Han.

Byla vyhlášena nová éra vlády s názvem Jian'an 建安 (Budování míru).

Obr. 4: Mapa Císařovy cesty 195-196

Cao Cao byl osobně pověřen sestavením nové vlády. Strategické posty obsadil svými lidmi, ale dbal však také na to, aby úřad dostali lidé kompetentní a schopní. Sobě vyhradil hodnost armádního generála *dajiangjun* 大將軍. Yuan Shaoovi, s nímž zatím ještě nechtěl vstoupit do otevřeného konfliktu, nechal udělit titul *taiwei* 太尉 (nejvyšší velitel). Yuan Shao se ovšem nechtěl smířit s tím, že by se v této pozici stal Cao Caoovým podřízeným, a titul nepřijal. Cao Cao mu proto postoupil svou hodnost a nechal se jmenovat nejvyšším kontrolorem *sikong* 司空 a vévodou z Wupingu 武平侯. Získal kontrolu nad státní správou a císař se stal vykonavatelem Cao Cao vůle.²⁹

²⁹ V čínské tradici se tomu říká: „Podmanit si císaře a skrze něj rozkazovat celé aristokracii.“ „*Xia tianzi yi*

Nezájem neefektivní státní správy, jejíž představitelé se více než problémům obyvatelstva věnovali bojům o moc a setrvalý válečný stav zapříčinily ekonomicky a hospodářsky katastrofální stav říše. Byl nedostatek obilí, lidé trpěli hladem. Vázlo zásobování armád, které v důsledku toho nebyly schopny boje ani dalšího postupu (jak si i Cao Cao několikrát sám ověřil v praxi). Tento akutní stav bylo nutné okamžitě řešit.

Cao Cao konzultoval situaci se svými rádci, se znalci místních poměrů a s odborníky na zemědělství. Společně připravili plán potřebných reforem, které bylo třeba uskutečnit. Nejdůležitějším a nejproslulejším opatřením³⁰ bylo aplikování systému „vojenských kolonií“ *tuntian* 屯田³¹.

System se užíval už za dynastie Qin i Západní Han, avšak jen v pohraničních oblastech. Cao Cao jej rozšířil i do Centrální planiny. System pomáhal řešit organizaci zemědělského hospodaření, usazování migrujících obyvatel a osídlování oblastí, rozdělení půdy i vybírání renty, která byla pevně stanovena a odváděla se přímo státu. Organizace kolonií byla založena na vojenském vzoru. Obyvatelé včetně lidí bez stálého bydliště byli rozděleni do skupin obdělávajících půdu přidělovanou státem. Ten byl jejím svrchovaným vlastníkem a patřily mu i kolonie. Obyvatelé kromě pevně dané části úrody neplatili žádné další renty³².

System kolonií byl nejdříve vyzkoušen v oblasti Xuxianu. Osvědčil se a byl dále rozšiřován. Cao Cao zpočátku členství v koloniích spojené s pracovními povinnostmi přísně vynucoval, což často vedlo k vysídlování oblastí. Na radu Yuan Huana 袁涣 byly

ling zhuhou 挟天子以领诸侯.“

³⁰ Mezi další Cao Caoovy reformy patřila ještě např. regulace toků a zlepšení organizace polních prací.

³¹ Viz také ZHANG Xikong (1959), s. 15-17. V XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000) se termín *tuntian* překládá jako „vojenské osady“ (s. 32).

³² Ti, kteří obdělávali půdu pomocí vlastního dobytka, odevzdávali státu polovinu úrody, ti, kteří pracovali s pomocí státního dobytka platili šest desetin.

podmínky zmírněny, účast se změnila na dobrovolnou a systém se rozvíjel lépe.

V únoru roku 200 Yuan Shao se svou stotisícovou armádou otevřeně zaútočil na Cao Caoa. Ten se však obratně vyhnul střetu s mnohanásobnou přesilou. Cao Cao v té době už zneškodnil většinu svých soupeřů³³ a navíc měl císaře ve své moci.

Yuan Shao chtěl vést přímý úder na Xuxian a vyslal generály Guo Tua 郭图 a Yan Lianga 颜良, aby napadli Cao Caoovy pozice v Baima 白马³⁴ strážené generálem Liu Yanem 刘延. Cao Cao mu přispěchal na pomoc. Vyhnul se hlavnímu voji nepřátelských vojsk a na radu Xun Youa 荀攸 předstíral, že zamýšlí přebrodit řeku a napadnout nepřítele zezadu. Yuan Shao stáhnul část svých vojsk k Yanjinu 延津, ale Cao Cao se rychle vrátil k Baima, porazil generála Yan Lianga a přesídlil obyvatele z ohroženého města do bezpečí. Připravil Yuan Shaoovi léčku. Postavil tábor, nechal volně puštěné koně a všude kolem rozházenou výstroj. Když dorazili Yuan Shaovi vojáci, dali se do rabování. Vypukl zmatek, ve kterém Cao Caoovi muži zaútočili a zabili dalšího Yuan Shaova generála Wen Choua 文丑. Obě armády přesunuly ke Guandu 官渡, kde po nějakou dobu vyčkávaly.

Střetnutí zde celkem trvalo čtyři měsíce. Na podzim roku 200 Yuan Shao převzal iniciativu, zaútočil a boje znovu propukly. Cao Caova armáda byla oslabená a začaly docházet zásoby potravin. Yuan Shao měl stále silnou početní převahu. Nebylo možné přímo zaútočit a dále vyčkávat také ne. Obě strany zkoušely různými způsoby oslabit nepřítele (šípy, katapult, chodby apod.).

Cao Cao se rozhodl napadnout zásobování nepřítele. Spálil mnoho Yuan

³³ Lü Bu byl popraven, Yuan Shaoův nevlastní bratr Yuan Shu byl donucen spáchat sebevraždu, Liu Bei byl prozatím zahnán.

³⁴ Leží severně od dnešního Huaxianu 滑县 v provincii Hunan.

Shaových vozů s obilím, ještě více jich však bylo brzy dovezeno. Byly shromážděny severně od hlavního tábora ve Wuchao 乌巢³⁵. Zásoby střežilo na deset tisíc vojáků. Cao Cao se od uprchlého Yuan Shaova rádce Xu Youa 许攸 dozvěděl o novém skladišti a v noci pod vztyčeným Yuan Shaovým praporem osobně vedl pět tisíc mužů do Wuchao, které vypálili a překvapené vojáky pobili.

Yuan Shao nevyslal záchranné oddíly, ale nařídil generálům Zhang Heovi 张郃 a Gao Lanovi 高览 okamžitě zaútočit na Cao Caoovy pozice v Guandu. Generálové se cestou dozvěděli o zničení zásob, složili zbraně, vzdali se a Yuan Shaova armáda se rozpadla. Prchající vojáci byli pronásledováni. Yuan Shaovi se společně se svým nejstarším synem Yuan Tanem 袁谭 a asi osmi sty vojáky podařilo uprchnout na jih od Žluté řeky.

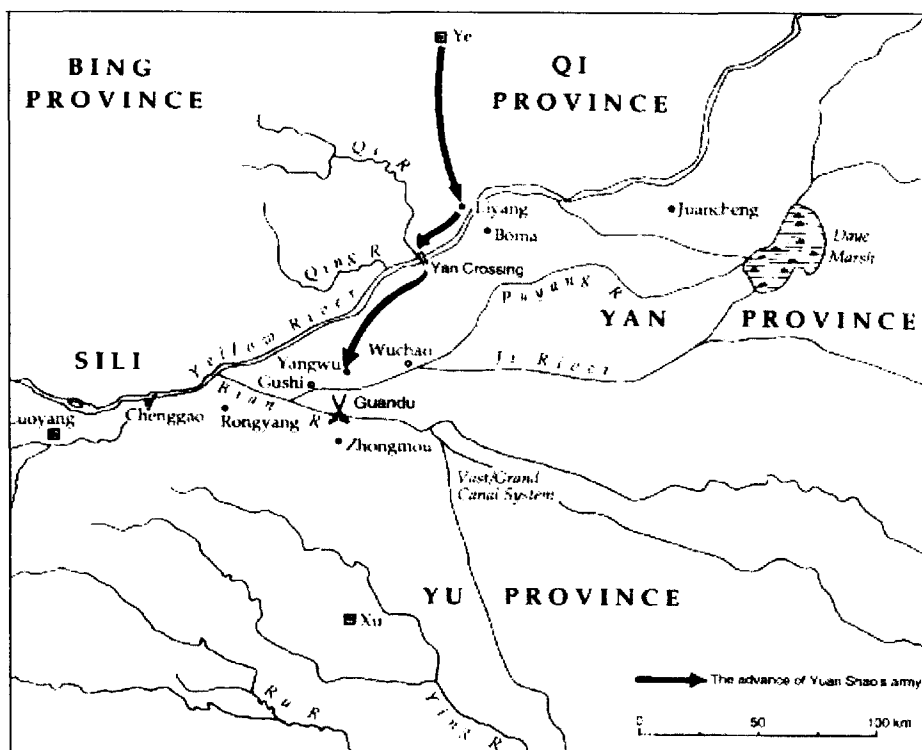
Cao Cao získal kontrolu nad dalšími hlavními kontrolními oblastmi *zhou* (Jizhou, Qingzhou, Youzhou), čímž dokončil sjednocení velké části severního území. Do roku 205 zlikvidoval zbytky Yuan Shaových sil a pokračoval v útocích na jeho syny. Yuan Shao zemřel roku 202. Yuan Tan padl v bitvě roku 205 a jeho bratři uprchli k severovýchodním hranicím říše hledat útočiště u nomádských kmenů Wuhuanů 乌桓, v jejichž čele stál náčelník (*shanyu* 单于) jménem Ta Dun 蹋顿.³⁶

Wuhuanové podnikali loupeživé nájezdy na severovýchodní hranici, při nichž si odváželi jako kořist obyvatele hanské říše. V této době už počet odvečených rodin

³⁵ Na jihovýchod od Yanjinxianu 延津县 v Henanu

³⁶ Kmeny se nazývaly Wuhuan 乌桓 nebo také Wuwan 乌丸. Wuhuanové žili nomádským způsobem života a odedávna obývali území podél severovýchodní hranice tehdejší Číny. Ve 2. století n. l. se rozdělili na několik kmenů, z nichž tři (Liaoxi 辽西, Liaodong 辽东 a Youbeiping 右北平) tvořily jedno společenství Číňany nazývané *sanjun Wuhuan* 三郡乌桓 (Wuhuani tři komandérii). Yuan Shao kdysi s wuhanskou pomocí zvítězil nad Gongsun Zanem 公孙赞.

dosáhl přibližného počtu sto tisíc. Cao Cao se chtěl vypořádat s Yuan Shaovými syny a současně vyřešit palčivý a dlouhotrvající problém těchto území. Rozhodl se k dalekému vojenskému tažení na sever.

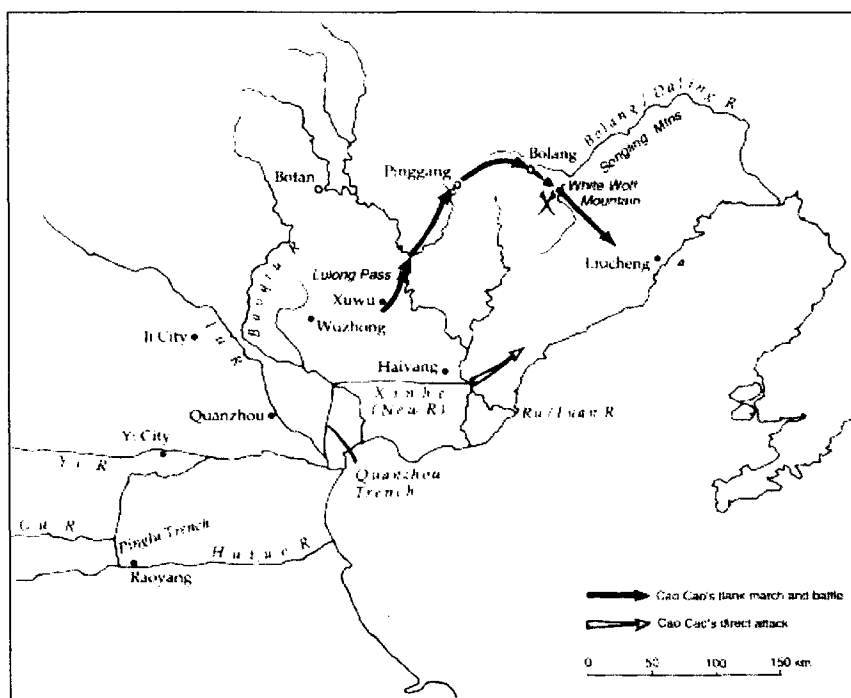
Obr. 5: Mapa situace kolem bitvy u Guandu r. 200

V rámci rozsáhlých příprav nechal zbudovat vodní cesty k usnadnění přepravy zásob pro armádu. Plavební kanály však byly během povodní zaneseny bahnem a nebylo možné pokračovat. Cao Cao využil situace k oklamání nepřítele. Předstíral, že se rozhodl vyčkat na příznivější roční období, ve kterém budou práce obnoveny, ale zatím vedl vojsko jinou cestou dál, aby získal čas a mohl využít momentu překvapení.

Vojáci namáhavě postupovali obtížným terénem přes horské průsmyky pohoří

Xuwushan 绪武山 dál až za severní hranici³⁷ a po téměř šestisetkilometrové pouti se střetli s nepřípravenou nepřátelskou armádou, kterou porazili v bitvě u Fanchengu 凡城 a zvítězili. Ta Dun i oba Yuan Shaovi synové v boji zahynuli.

Cao Cao se svou armádou vstoupil do jejich sídelního města jménem Liaocheng 聊城. Při vítězoslavném návratu do Yechengu s sebou Cao Cao přivedl zpět všechny zajaté rodiny, které Wuhuanové unesli při loupeživých vpádech.³⁸

Obr. 6: Mapa Cao Caoova tažení na severovýchod v l. 206-207

Po návratu Cao Cao reformoval státní správu. Reorganizoval rozdělení moci v systému tří rádců *sangong* 三公. Obnovil význam a moc soustředěné v rukou

³⁷ Útrapy namáhavých pochodů, ale i nezlomnou vůli jít dál připomínají Cao Caoovy básně z tohoto období (viz příloha 7.2.). Zmiňuje se o nich také ZHANG Xikong (1959), s. 26. Odkaz na ně najdeme také v Mao Zedongově básnickém díle (viz příloha 7.1.8.).

³⁸ Jak návrat velkého počtu hanských rodin tak samotné kořistnické nájezdy jsou ovšem některými badateli zpochybňovány. Viz CCLJ (1960).

nejvyššího rádce *chengxianga* 丞相 a sám tuto funkci převzal.

Další opatření směřovala k omezení moci místní aristokracie. Už po svém příjezdu do Jizhou 冀州 na rok odpustil placení rent a později uzákonil, že kromě pevně stanovených poplatků³⁹ se jiné platit nebudou. Zakázal nezákonné zabírání půdy místními despoty, jejichž moc omezil i tím, že lidem umožnil podávat oznámení na protiprávní jednání velkostatkářů.

2.5. ZLOM A ZMAŘENÉ AMBICE (208)

Zatímco Cao Cao upevňoval postavení na severu, na jihu získával pozice Liu Biao se stotisícovou armádou (v oblasti Jingzhou 荆州) a jihovýchodně od něj v oblasti kolem Dlouhé řeky (Jiangxia 江下) posiloval své pozice Sun Quan 孙权. Sun Quan roku 208 využil Liu Biaova oslabení způsobeného nemocí a zaútočil na Jingzhou.

Cao Cao měl vysoké ambice. Chtěl sjednotit území říše pod jednotnou vládu. Využil situace a vydal se do Jingzhou. Dále chtěl pokračovat na jih a potom na východ a zaútočit na Sun Quana ze dvou stran. Liu Biao však zemřel ještě dřív než Cao Caoova vojska dorazila. Správcem se stal jeden z Liuových synů Liu Cong 刘琮. Když se doslechl o blížícím se Cao Caoově vojsku, vzdal se a Cao Cao získal město bez boje.

Liu Bei 刘备 pobýval ve Fanchengu 樊城 (nedaleko Jingzhou). Chtěl se zapojit do boje o Jingzhou. O Liu Congově kapitulaci a o připravovaném útoku Cao Caoových vojsk se ale dozvěděl až na poslední chvíli. S desetitisícovou armádou se proto dal na ústup do Jianglingu 江陵.

Cestou se k jeho armádě přidávali další muži a nakonec jich bylo na sto tisíc. Cao

³⁹ Viz ZHANG Xikong (1959), s. 22.

Cao měl jen pětitisícovou armádu lehké jízdy, ale pronásledoval Liu Beie dnem i nocí.

Dostihl ho u Changbanpo 长坂坡.

Obr. 7: Mapa bitvy u Chibi r. 208

Liu Bei změnil plán a jen s několika desítkami mužů, generály a svými nejměnějšími rádci (Zhuge Liangem, Zhang Feiem, Zhou Yuem ad.) se uchýlil do Xiakou 峡口 u řeky Hanshui 汉水.

Cao Cao získal Liu Beiovo válečné vybavení a zajal jeho dvě dcery. Zmocnil se

Jingzhou a zbudoval hlavní tábor v Jianglingu 江陵, odkud chtěl dál postupovat na Sun Quana. Neuposlechl rádce, kteří ho varovali před dalším postupem.

Sun Quanovi generálové i vojáci se Cao Caoa obávali. Jeho úspěch a hladký postup při získání Jingzhou způsobil v jejich řadách rozruch. Mnozí chtěli kapitulovat. Sun Quan vyslal do Jingzhou svého rádce Lu Sua 鲁肃, který se později setkal v Chaisangu 柴桑 s Zhuge Liangem 诸葛亮, aby se poradili o společném postupu proti

Cao Caoovi. Nakonec argumenty Lu Sua a generála Zhou Yuho 周瑜 přesvědčily váhajícího Sun Quana o tom, že v boji může dosáhnout vítězství. Dal Liu Beiovi k dispozici třicetitisícové vojsko, aby se připojilo k jeho armádě.

Obr. 8: Rudý útes

Cao Cao se přesunul do Wulinu 乌林 na severní břeh Dlouhé řeky. Na protilehlém břehu u Chibi 赤壁 se utábořila Liu Beiova a Sun Quanova vojska a připravovala se na střet.

Argumenty Sun Quanových poradců byly reálné. Ačkoliv si Cao

Cao byl jistý vítězstvím a dával to svým chováním najevo, jeho armáda byla vyčerpaná ztrátami, dlouhým pochodem a infekčními nemocemi, které v táboře propukly oslabením organismu vojáků v důsledku změny podnebí a nezvyklosti na vodu a stravu. Zásobování bylo také komplikované. Navíc v armádě bylo mnoho zajatců z Jingzhou, kteří nebyli Cao Caoovi plně oddáni. To vše vedlo k porážce v osudové bitvě u Chibi 赤壁 (Rudého útesu), která je častým námětem dramatického zpracování. Její průběh je v čínském prostředí obecně známý a vešel i do dějin světového vojenství.⁴⁰

Na řece došlo k několika střetům. Cao Caoovi vojáci však vždy ustoupili. Byli zvyklí na jiný způsob boje a bitva na vodě jim činila značné potíže (na severu se často válčilo na koních). Toho si byl Cao Cao vědom a použil neobvyklou taktiku. Nechal

⁴⁰ Další umělecká zpracování viz např. ARLINGTON – ACTON (1937), s. 201-210 (zachycuje intriky předcházející bitvě).

lodě svázat kovovými řetězy k sobě do řady (tzv. *lianhuanchuan* 连环船) a paluby přepažit prkny. Na vzniklé plošině bylo možné se bezpečně pohybovat, aniž byla zmítána vlnami a bylo možné po ní jet i na koni.

Později se ovšem ukázalo, že to je zásadní nedostatek jeho strategie, který odhalil Zhou Yuův pobočný generál *bujiang* 部将 Huang Gai 黄盖. Předstíral, že chce zradit svého generála a přeběhnout k Cao Caoovi, což mu také v dopise oznámil. Ve smluvený čas vyplul k Cao Caoovu kotvišti s deseti většími loděmi naloženými suchým palivovým dřívím (chrastím) a suchou travou, to vše napuštěné olejem a zakryté přetaženou plachtou. Když se lodě se smluveným signálem přiblížily, posádky lodí zapálily náklad, naskočily do připravených člunů a nechaly rozjetá plavidla plout k Cao Caoovu loďstvu. Požár, který se rychle rozšířil, byl ještě umocněn jihovýchodním větrem (který je pro tuto dobu a oblast údajně netypický)⁴¹ a zachvátil kromě lodí také blízkou základnu na břehu. Cao Caoovy lodě, které nebylo možné rozpojit a uhasit, lehly popelem i s vybavením a většinou vojáků. Když Liu Bei a Zhou Yu uviděli, že se oheň rozšířil, vydali rozkaz k útoku. Po kruté porážce prchl Cao Cao se zbytkem vojska k Huarongdao 华容道 (severozápadně od dnešního Jianlixianu 监利县 v provincii Hubei).⁴² Posléze se vrátil zpět na sever.

Po svém návratu se musel Cao Cao vypořádat s opozicí u dvora, pro kterou bylo neúspěšné tažení vítanou příležitostí k jeho kritice. Opozice proti němu existovala už dříve. Už kolem roku 200 překazili Cao Caoovi lidé plány na jeho zabití⁴³ a od roku 203 měl stále přítomné „spojence“ dohlížející na členy císařského dvora. K opozici patřila

⁴¹ V lidových příbězích spojováno s nadpřirozenými schopnostmi Liu Beiova rádce Zhuge Lianga.

⁴² Cestou byl pronásledován Liu Beiovými vojsky a byl zajat Guan Yum.

⁴³ Další pokus byl zmařen později roku 218.

i sama císařovna.

Cao Cao se rozhodl dále posilovat své postavení vyššími tituly a snahou ještě více se přiblížit císaři. Už začátkem roku 208 si Cao Cao zajistil vysokou pozici tím, že se nechal jmenovat *chengxiangem*. Roku 212 byl vyznamenán dalšími poctami. Bylo mu povoleno přicházet k audienci „bez předepsaného spěchu“. ⁴⁴

Roku 213 mu byl udělen titul vévoda z Wei *Weigong* 魏公, se kterým získal i území – úděl Weiguo 魏国 se sídelním městem v Ye 邺. Cao Cao však mířil k ještě vyšším metám, ačkoliv mu to někteří jeho blízcí rozmlouvali. ⁴⁵ Chtěl získat titul prince (*wang* 王)⁴⁶.

Roku 213 nabídl tři své dcery do císařova harému. Kvůli údajnému spiknutí roku 214 sesadil císařovnu a nechal zabít i dva prince⁴⁷. O rok později se jedna z jeho dcer stala císařovnou a roku 216 byl Cao Caoovi udělen vytoužený titul prince z Wei *Weiwang* 魏王.⁴⁸ Tyto činy jasně ukazují Cao Caoovu míru tehdejší pravomoci a jeho případné možné ambice stát se císařem.

Kromě opozice však měl Cao Cao i své spojence, jejichž počet se rozrůstal. Už od svého mládí se snažil kolem sebe shromáždit schopné a nadané lidi. Usiloval o to, aby mu byli oddáni z vlastní vůle, nikoli z donucení. Často dával příležitost i těm, kteří původně patřili mezi jeho nepřátele. Vybíral si své spolupracovníky podle skutečných

⁴⁴ Zdvořilá horlivosti, klanění; viz CHEN Shou (1997), s. 36.

⁴⁵ Např. Xun Yu, který v této době zastával vysoký post u císařského dvora a udělování povýšení souviselo s jeho pravomocemi. Cao Cao později nechal Xun Yuho zabít.

⁴⁶ Někdy se do češtiny překládá též termínem „kníže“ či obecnějším „vládce“, např. XU Shu'an – OLIVOVÁ (2000), s. 34. Území přidělované s titulem bylo zhruba na úrovni komandérie *jun* a bylo dědičné. V tomto historickém období byl titul vyhrazen pokrevním příbuzným císaře (jeho sourozencům či synům). Cao Cao tuto zásadu porušil.

⁴⁷ Liu Bei za ně ostentativně držel smutek.

⁴⁸ Slavná je pasáž, kdy se blíží poselstvo vyslanců císaře s jmenovací listinou a Cao Cao posílá své syny, aby vyslance uvítali, nechá však uzavřít městské brány a čeká, jak si synové poradí. Zpracováno v SGYY.

schopností bez ohledu na jejich původ. Reformoval také státní zkoušky a důraz byl při nich kladen také hlavně na způsobilost a talent uchazečů.

Ačkoliv jeho tažení na jih nebylo úspěšné, cestou získal na svou stranu mnohé nadané lidi. Mezi ně patřili například mnozí členové bývalého Liu Biaoova dvora, kteří se přidali k Cao Caoovi po smrti Liua při kapitulaci Jingzhou. Kolem Cao Caoa se soustředili lidé proslulí svým talentem. Byli to nejen politici, rádčové, ale také literáti. U císařského dvora se v Cao Caově době vytvořila skupina lidí, kteří určovali módní umělecký trend (zejména v literatuře).⁴⁹ Patřily sem známé osobnosti jako např. Zhang Liao 张辽, Xu Guang 徐晃, Yu Jin 于禁, Yue Jin 乐进, Cai Wenji 蔡文姬, Wang Can 王璨, Chen Lin 陈琳 a další. Cao Cao sám také literárně tvořil.⁵⁰

Pro Cao Caoa byla porážka u Chibi nečekaná. Dá se říci, že definitivně překazila jeho postup na jih za sjednocením celé říše. Ještě několikrát se pokusil v následujících letech útočit na Sun Quana a Liu Beie, ale bez valného a dlouhodobějšího úspěchu. Byl nucen změnit směr svého úsilí a taktiku. Zaměřil se hlavně na posilování pozic u dvora a na likvidování zbytků separatistických sil na svém území. Vůči hlavním rivalům zaujal spíše pasivní postoj a volil obrannou taktiku. Kromě reforem u dvora obrátil Cao Cao svou pozornost na další sjednocování severního území, kde ho ještě čekala spousta další práce.

Jeho hlavními protivníky, s nimiž se musel vypořádat na severním území, byli generálové Ma Chao 马超 a Han Sui 韩遂. Cao Caoovi se prostřednictvím intrik podařilo poštvat je proti sobě a poměrně snadno nad nimi zvítězit.

⁴⁹ Období se označovalo názvem éry císaře *Jian'an*. Mezi literáty z Cao Caoova okolí patřilo tzv. Sedm mistrů éry Budování míru (*Jian'an*) *Jian'an qi zi* 建安七子.

⁵⁰ Část jeho díla se dochovala. Viz CAO Cao (1959).

Dalším nepřítelem byly kočovnické kmeny Xianbeiů 鲜卑 (západní sousedé Wuhuanů, nad nimiž Cao Cao zvítězil), které nejprve bojovaly na Cao Caoově straně jako spojenci (roku 212 proti Tian Yinovi 田银 a Su Boovi 苏伯), ale později se spojily s dalšími kmeny a ohrožovaly severní hranice.

Cao Cao vyslal svého syna Cao Zhanga 曹彰, který nad agresory zvítězil u Zhuojun 涿郡 (dnešní Zhuoxian v provincii Hebei). Kmeny opět přiznaly poddanství dynastii Han, čímž se dosáhlo po delší dobu relativního klidu v této oblasti.

Po bitvě u Rudého útesu Sun Quan posílil svou moc na východ od Dlouhé řeky a položil základy pozdějšího státu Wu 吴. Liu Bei, kterému se podařilo získat Jingzhou a Qingzhou, roku 211 zaútočil na Yizhou 益州 a položil základ pozdějších hranic státu Shu 蜀.

V této době se zhruba utvořily hranice tří států, které se přes následujícího půl století příliš neměnily. Každý z místních vládců se věnoval sjednocování svého území. Říše byla sice rozdělená, ale každý se na svém území snažil soustředit vládu do vlastních rukou. Bylo postupně obnovováno hospodářství a vedeny boje proti zbývajícím separatistům, což byl z hlediska sjednocování pozitivní krok.

Roku 211 Cao Cao započal tažení na Hanzhong 汉中, který se mu roku 215 podařilo dobýt. Správou území pověřil Zhang Lua. Mezi roky 212 a 213 se také zúčastnil tažení do Jiangdongu.

Roku 218 (po útocích na Sun Quana, které proběhly předchozího roku) se mu podařilo zlikvidovat vzpouru v Xuchangu. Huang Zhong zabil Cao Caova oblíbeného generála Xiahou Yuana a ohrožoval Cao Caoovo území v Hanzhongu. Cao Cao se nakonec stáhl k Chang'anu a území připadlo Liu Beiovi, který se také stal princem.

Liu Bei získal kontrolu nad oblastí a ovládl tak jihozápadní území. Jihovýchod náležel Sun Quanovi a Cao Cao ovládl sever.

2.6. NEDOKONČENÉ DÍLO

Kolem roku 218 se Cao Cao vypravil na své poslední válečné tažení. Podařilo se mu navázat dočasné účelové spojenectví se Sun Quanem proti útočícímu generálu Guan Yuovi, kterého společně porazili u Fanchengu. O rok později byl Guan Yu, Cao Caoův velký oblíbenec, popraven.

V té době se intenzivně projevovala Cao Caoova nemoc, které nakonec podlehl.⁵¹ Zemřel v Luoyangu. O jeho poslední vůli a smrti se zmiňuje Lu Ji v nekrologu věnovaném Cao Caoovi.⁵²

Nástupcem se stal Cao Pei⁵³, který definitivně ukončil čtyřsetleté panování dynastie Han. Převzal abdikaci z rukou císaře a sám se stal císařem dynastie Wei (někdy bývá označována také jak Cao Wei). Svého otce jmenoval čestným zakladatelem s císařským titulem a jménem Taizu, Wei Wudi.

Začalo období Tří říší *Sanguo* 三国 (220-280). Království Wei 263/264 porazilo Shu-Han, za dva roky však při vnitřním převratu generál Sima Yan (236-290) svrhl vládnoucí rod a založil dynastii Západní Jin (265—316/317) a roku 280 obsadil i stát Wu. Na krátký čas byla říše sjednocena, ale od počátku 4.století Čínu ohrožovaly pronikající kmeny kočovníků z mongolských stepí, které nakonec dobyly (jakožto nečínská etnika poprvé v čínské historii) území severní Číny. Mnozí vzdělanci,

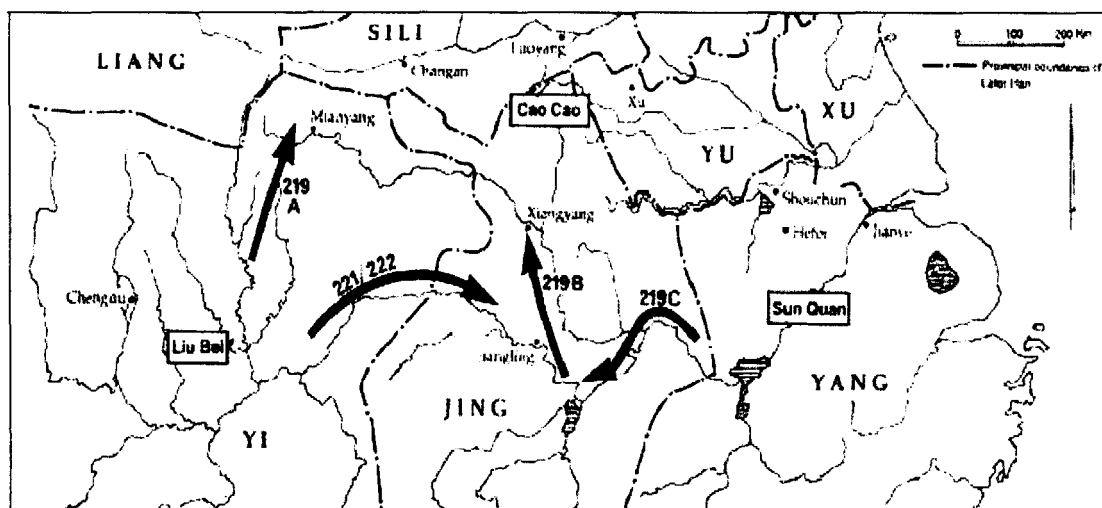
⁵¹ Hlavními příznaky nemoci byly bolesti hlavy. O léčení Cao Caoovy nemoci existují příběhy, ve kterých je spojováno s proslulým lékařem Hua Tuoem.

⁵² LU Ťi (2004), s. 137.

⁵³ Užívá se také výslovnost Cao Pi.

aristokracie i císařský dvůr se přesunuli na jih a toto rozdělení na sever a jih trvalo až do konce 6. století.

Obr. 9: Schéma válečné situace v l. 219-222

- Vysvětlivky:**
- 219A Liu Bei přebírá Hanzhong od Cao Caoa
 - 219B Guan Yu útočí na Xiangyang
 - 219C Lu Meng poráží Guan Yuho
 - 221/222 Liu Bei je poražen Lu Xunem

2.7. SHRNU TÍ

Co jsme se tedy o Cao Caovi dozvěděli z historie? Byl především nesmírně ambiciózním mužem, který se vypracoval na nejvyšší pozice svou vlastní pílí, aniž měl zázemí silného rodu. V tom se lišil od mnoha generálů té doby. Povahou musel být energický, rozhodný a odvážný. Od mládí se účastnil bojů a denně musel vydávat důležitá rozhodnutí. Nepochybně byl nadán intuicí a schopností strategicky uvažovat. Tato kombinace vlastností byla do značné míry jistě příčinou jeho úspěchů.

Jako velitel mnoha tisícové armády musel vyžadovat poslušnost. Na jeho příkaz

bylo určitě usmrceno velké množství lidí. Ale v této době podobně jednali i jiní vojenští velitelé. Na rozdíl od nich je však Cao Caovou charakteristickou vlastností také snaha o to, aby mu jeho spolupracovníci byli oddáni dobrovolně. Proto se mu podařilo obklopit se mnoha schopnými lidmi, které si vybíral na základě jejich skutečných schopností bez ohledu na jejich původ a minulost. Na tomto principu byl založen i trvalý vztah k jeho nejsilnější složce vojenské moci, qingzhouské armádě, s níž měl volný až autonomní vztah. K vojákům se choval velkoryse. Naproti tomu ke svým blízkým byl často velmi přísný a náročný. Stejně takový byl i sám k sobě.

Cao Cao si vážil svých spolupracovníků, ale nepodroboval si je násilím, nýbrž chtěl aby pro něj pracovali dobrovolně. Zmíněný princip je doložen i v mnoha příbězích. Dokládá ho také například přísloví „[ač] tělo v Cao Caoově táboře, mysl dlí u Han“⁵⁴ vztahující se k Cao Caoově snaze získat do svých služeb generála Guan Yuho.

Cao Cao tedy nebyl jen hrubý válečník, o čemž ostatně vypovídá i jeho literární dílo. Je to možná také jeden z aspektů, kterým se odlišuje od jiných generálů, například od Yue Feie 岳飞. V Cao Caoově osobě byla zvláštním způsobem promíšena hrubost se vzdělaností. V době, v níž žil, bylo zapotřebí obojího. Bylo to jakési „komplexní vybavení“, které se v jeho časech velmi osvědčilo. Pocházel z prosté, ale bohaté rodiny a jeho společenský původ neodpovídal vysokému postavení, kterého dosáhl. Příklady jeho hrubého jednání se později objevují i v románu a možná i proto si více než jiní vážil vzdělání i bohatství, které se mu podařilo nashromáždit (možná proto chtěl nechat vystavit věci při svém pohřbu⁵⁵).

⁵⁴ *Shen zai Cao ying, xin zai Han* 身在曹营, 心在汉 (myšleno Shu Han, tedy u Liu Beie). Cao Cao se snažil Guan Yuho přesvědčit, ten však chtěl zachovat věrnost Liu Beiovi. Nakonec ho Cao Cao nechal odejít.

⁵⁵ „Přikázal, aby během pohřebních obřadů rozložili jeho nádherná roucha, ještě po smrti jej měly těšit

Dá se usuzovat, že v jeho prostém původu ale také spočíval handicap, s nímž vstupoval do soupeření o císařský mandát. V tomto směru na tom byl o mnoho lépe Cao Caoův soupeř Liu Bei, který ospravedlňoval své nároky na císařský mandát svým příbuzenstvím s císařskou rodinou. Z tohoto hlediska byl Cao Cao vnímán i přes své vysoké postavení a zásluhy jako vetřelec zvenčí, který není z císařské rodiny a v žilách mu nekoluje císařská krev. To byl také důvod, proč se Cao Cao snažil až do konce svého života přiblížit se císařské rodině. Také v tom, že Liu Bei se nechal prohlásit princem nedlouho po Cao Caoovi, je vidět silná tendence vytvářet protiváhu proti Cao Caoovi.

Mnohé diskuse se vedou o tom, zda se Cao Cao chtěl stát císařem. Z historie vyplývá, že Cao Cao se císařem stát mohl, ale nestal. Můžeme pouze spekulovat o tom, zda tak učinil ze své prozíravosti, nebo z jiných důvodů. Možná to také svědčí o tom, že Cao Cao si uvědomoval meze, ke kterým až může dojít a připravoval místo pro své potomky (svého následovníka, jehož si také mezi svými syny s tímto ohledem vybíral).

Cao Cao bojoval s mnoha problémy své doby, které byly naznačeny v rámci historického kontextu. Patřila k nim zejména korupce, nekompetentnost státní správy, hospodářské krize, zbídačování obyvatel a růst moci místní aristokracie, která moc pro sebe uzurpovala a přivlastňovala si majetek státu. Cao Cao se svými reformami v mnohém s těmito problémy vypořádal a kromě toho se mu podařilo sjednotit velké území. Neuspěl však ve sjednocení celé říše. V tomto světle úspěchů i nezdarů vstupuje do historických pramenů.

půvabné ženy, kolem rakve nechal vystavit všechny své poklady, byť již nic nepotřeboval..." LU Ťi (2004), s. 145-146. Viz též CHEN Shou (1997), s. 23 (překlad v příloze 7.1.1.).

3. ZOBRAZENÍ VE VYBRANÝCH HISTORICKÝCH PRAMENECH

Obr. 10: Cao Caoův historický portrét

3.1. PROBLEMATIKA ČÍNSKÝCH KRONIK JAKO HISTORICKÉHO PRAMENE

Důležitým pramenem pro studium Cao Caoova života a jeho doby jsou historické kroniky.⁵⁶ Jsou specifickým typem pramenů. Zprostředkovávají bohaté historické informace nejen skrze vlastní text, ale také prostřednictvím komentářů, množstvím popsaných detailů a objevují se v nich citace dalších (mnohdy již ztracených) pramenů. Je užitečné do kronik nahlédnout zejména při psaní životopisu významných osobností. Ale jak nás upozorňuje ve své studii Denis Twitchett⁵⁷, bylo by mnohdy zavádějící, kdybychom na ně spoléhali jako na jediný primární pramen, neboť kroniky byly psány z pozice oficiálního pojetí historie. Obsahovaly hodnocení autora a byly koncipovány tak, aby vyhovely striktním požadavkům na formu, která se řídila konfuciánským pohledem na historii a morálku (to se týkalo zejména životopisů v kronikách). Autoři často čerpali z materiálů různé povahy (např. ze záznamů původně psaných pro rodinnou potřebu). Je proto nutné přistupovat k údajům s ohledem na širší souvislosti a zvažovat i kontext jiných pramenů.

V tradiční oficiální historiografii byly události zprvu zaznamenávány jako odosobněný strohý výčet událostí. Později se začaly zaznamenávat také formou životopisů význačných osobností. Historické události byly sdělovány prostřednictvím líčení života postavy, které bývá chronologicky řazeno. Kroniky nemají analytický charakter, tj. nezobrazují příčinné souvislosti mezi jednotlivými událostmi.

Historiografie je do jisté míry vynálezem dynastie Han. Tradice pochází od údajně Konfuciem zpracovaného výkladu Letopisů *Chunqiu* 春秋. Forma pozdějších

⁵⁶ Pokud není uvedeno jinak, obecné informace o jednotlivých kronikách a jejich autorech vycházejí z hesel v *Zhongguo dabaikequanshu* (2002) a z vlastní struktury a obsahu jednotlivých kronik.

⁵⁷ Viz *Problems of Chinese Biography* in TWICHETT – WRIGHT (1962), s. 24-39.

oficiálních historických kronik byla odvozována od díla *Shiji* 史记, jehož autorem byl proslulý západohanský historik Sima Qian 司马迁 (163-85 př. n. l.)⁵⁸. Pozdější kroniky se od Sima Qiana lišily.

Historie v konfuciánské tradici rozebírá minulost jako jakýsi vzor, kterým je poměřována současnost. Vzdělanci se k historii tradičně uchýlovali, chtěli-li vyjádřit nepřímo svou nespokojenost se současností. Kroniky tak sloužily jako poučení pro současné čtenáře (někdy byly určeny zejména panovníkovi, jak se ještě zmíním v souvislosti se Sima Guangovým dílem).

Po vzoru *Shiji* se kroniky skládaly ze základních (císařských) análů *benji* 本纪 (týkaly se panovníka a jeho rodiny), aristokratických rodů *shijia* 世家 (pojdnávaly o příslušnících šlechty a dalších mimořádných osobnostech), chronologických tabulek *biao* 表 podávající přehled dynastií, ér, genealogií a osobností. Dále do základní struktury kroniky patřila historická pojednání *shu* 书 (též *zhi* 志) (zachycovaly podrobnosti o systému státní zprávy) a oddíl životopisů *liezhuan* 列传 (obsahovaly záznamy o osobnostech, etnických skupinách a zahraničí).

Hlavní důraz byl kladen na císařské anály *benji* a životopisy *liezhuan* (proto se někdy tato forma kroniky označuje termínem *jizhuanti* 纪传体, forma „análů a životopisů“) a v následujících dynastiích se staly oficiální formou pro zaznamenávání historie. Životopisy poskytují cenný zdroj informací o politických událostech, ekonomice, vojenství a technice. Obsahují také informace o umění a literatuře, zachycují především činy širokého spektra významných lidí různých sociálních vrstev. Už za

⁵⁸ Twitchett ve své studii uvádí, že tradice životopisu se u dochovaných zdrojů poprvé zřetelně objevuje u něj. Není však zcela jasné, zda formu sám vymyslel či převzal, nicméně jeho vliv byl nesmírný.

dynastie Han získaly životopisy oficiální status a staly se jednou ze základních součástí dynastických historií.

V životopisech se začínalo vždy vylíčením okolností narození popisované osoby (často byly líčeny fantastické jevy a nadpřirozená znamení svědčící o mimořádnosti a předurčenosti jedince k velkým činům a o jeho šťastné budoucnosti a úspěšné kariéře), zmiňoval se její původ a rodinné zázemí, vlastnosti a zájmy v dětství, které podle tradičního pojetí jasně definovaly jedince po celý život. Dále byly líčeny jednotlivé události v chronologickém sledu až do smrti. Pasáže byly prokládány komentáři z jiných kronik a pramenů.

Jak už bylo naznačeno, kroniky obsahovaly hodnocení popisovaných postav, které mohlo být vyjádřeno různými prostředky buď v rámci jedné kapitoly, nebo zařazením do jiného oddílu v kronice. Byl vytvořen určitý model postavy, do kterého autor postavu zpracovával. Toto hodnocení bylo obzvláště patrné v oddílech životopisů a císařských análů.

Kromě vlastního komentáře s přímým hodnocením (který se nejčastěji objevuje na závěr životopisu a bývá jasně naznačen výrazy „historik praví“ apod.) zvýrazňovali či nepřímou vyjadřovali historikové svůj postoj výběrem faktů, jejich uspořádáním a zařazením do jednotlivých oddílů kroniky. Mezi další užívané prostředky patří zdůrazňování či přizpůsobení různých okolností např. obrazu v dětství a někdy také uvádění barvitých detailů některých těžko doložitelných skutečností (např. některé drobné příhody či sugestivní typizovaný popis fyzického vzhledu atd.). Autorův postoj také můžeme vystopovat z různých přirovnání popisované postavy k jiné osobnosti.

Okolnosti, které je třeba při práci s kronikou brát v úvahu, jsou doba a okolnosti jejího vzniku (při líčení dějin jiného státu by kronika mohla odrážet nepřátelské vztahy

apod.), autorova motivace (možná poplatnost dynastií, paralely života autora a popisované postavy).

V této kapitole nahlédneme do vybraných historických pramenů, abychom si utvořili představu o tom, jaký portrét Cao Caoa podávají. Jedná se o reprezentativní výběr základních a nejvlivnějších pramenů. Dále se budu věnovat jednotlivým vybraným kronikám.

3.2. HISTORIE TŘÍ ŘÍŠÍ (SANGUO ZHI 三国志)

Kronikou, která je Cao Caoovi časově nejbliže, věnuje jeho životu největší prostor a patří k nejdůležitějším pramenům o jeho životě, je *Historie Tři říše Sanguo zhi* 三国志 (dále SGZ). Kronika zachycuje období od roku 220 do roku 280, kdy mezi sebou válčily státy Wei, Shu a Wu. Zahnuje i období těsně předcházející a popisuje okolnosti založení těchto států.

Přesné datum sestavení kroniky není známo. Předpokládá se, že vznikla na konci 3. století n. l., tedy necelých osmdesát let po Cao Caoově smrti.

Společně s Historickými zápisy *Shiji* 史记, Dějinami dynastie Han *Hanshu* 汉书 a Dějinami Pozdních Hanů *Houhanshu* 后汉书 je řazena do souboru „čtyř raných historií“ *qiansishi* 前四史 tvořících součást řady dynastických historií.

Její autor byl Chen Shou 陈寿 (233-297)⁵⁹. Po vzoru svého otce začínal úřednickou kariéru ve svém rodišti, státu Shu 蜀⁶⁰. Po jeho pádu v roce 263 se stal historikem u dvora dynastie Západní Jin (265-316). Špatně vycházel se svými

⁵⁹ Někdy psáno také jako Chang Shou 长寿 (s významem „dlouhověkost“). Jeho zdvořilostní jméno bylo Cheng Zuo 承祚. *Zhongguo dabaike quanshu* (2002).

⁶⁰ Narodil se v Anhanu 安汉 (severně od dnešního Nanchongu v provincii Sichuan).

nadřizenými vyžadujícími podlézavé chování, kterému se nechtěl přizpůsobit. Musel snášet mnohé ústrky a ponižování. Postupně si získal věhlas svou erudicí a vzděláním a dosáhl vysokého postavení⁶¹. Napsal i další díla, z nichž kronika SGZ byla nejvlivnější. Z jeho práce čerpali inspiraci a materiál autoři her tradičního čínského hudebního divadla *xiqu* 戏曲 i tvůrci románů.

Při sestavování kroniky Chen Shou vycházel z existujících materiálů, které však nebyly kompletní⁶². Čerpal ze státních archivů i soukromých sbírek⁶³. Kronika dnes obsahuje celkem šedesát pět kapitol (*juanů* 卷) rozdělených do tří oddílů podle států (původně každý tvořil samostatnou kroniku). Největší část je věnována státu Wei (třicet kapitol), stát Wu zaujímá dvacet kapitol a státu Shu je věnováno patnáct kapitol. Kronika zůstala nedokončena pro nedostatečné množství materiálu⁶⁴.

Na přelomu 4. a 5. století k ní byl připojen významný komentář dvorského úředníka jménem Pei Songzhi 裴松之 (372-451). Ten zastával vysoký úřad u dvora na počátku dynastie Liu Song 刘宋 (též Nanchao Song 南朝宋) (420-479). Pravomoci úřadu mu umožňovaly neomezený přístup do císařského paláce a ke zdrojům informací. Díky jeho práci byla kronika dokončena a doplněna o mnohé texty, životopisy, texty z jiných zdrojů, místopisné poznámky, oficiální dokumenty, mnohé geografické údaje. Byla opravena a doplněna některá fakta, přidány citace dalších zdrojů a odkazy na další,

⁶¹ Zejména díky svému mecenáši a ochránci jménem Zhang Hua 张华, který Chen Shoua doporučil do pozice ředitele odboru písemností *zhuzuolang* 著作郎 a zástupce nejvyššího kontrolora *zhishushi yushi* 治书侍御史.

⁶² Značně neúplné byly materiály k dějinám státu Shu. Chen Shou tedy většinu materiálů sám sesbíral a doplnil.

⁶³ Jako základ sloužily hlavně Wang Shenova 王沈 kronika *Weishu* 魏书, Yu Huanova 鱼豢 *Weilüe* 魏略 a Wei Zhaoova 韦昭 *Wushu* 吴书.

⁶⁴ CHEN Shou (1997), s. 3.

dnes většinou nedochovaná díla⁶⁵. Císař Wen z dynastie Liu Song zařadil roku 429 takto zkompleťovanou kroniku mezi oficiální historie.

Pei Songzhi upozorňuje⁶⁶ na to, že Chen Shou je místy nekritický vůči dynastii Jin (konkrétně vůči Simaovu rodu) a vynechává některé informace. Podle Pei Songzhia jsou také neúplné některé zeměpisné údaje a nejsou dostatečně podrobně popisovány válečné strategie. Zřejmě z osobních důvodů Chen Shou také nezviditelňuje některé osobnosti.

Dynastie Wei, na jejíž tradici jinský stát navazuje, je považována za legitimní⁶⁷. Weiští panovníci jsou titulováni jako císaři. Na druhém místě podle Chen Shouovy hierarchie stojí jeho rodný stát Shu, jehož zakladatel Liu Bei a jeho synové jsou titulováni jako *xianzhu* 先主 (první vládce) a *houzhu* 后主 (poslední vládce). Nejnižší stojí vládcové rodu Sun ze státu Wu.

Jako základní a velice citlivý byl vnímán problém legitimacy panovníka a dynastie. Shen Shou považuje Cao Caoa za legitimního panovníka a zakladatele dynastie Wei. Jeho životopis je zařazen v oddíle análů *ji* a stojí v kronice na prvním místě. Je titulován jako Taizu 太祖 (císař Zakladatel). Jeho životopis se nazývá *Wudi ji* 武帝纪 *Anály Bojovného císaře*. Ve spojení s Cao Caoovou smrtí je užito titulu princ *wang*, kde se dále zaznamenává jeho posmrtné císařské jméno.⁶⁸ Pro jeho smrt je užit znak *beng* 崩, který se užívá pouze pro císaře, jak pokazuje de Crespigny⁶⁹, Cao Cao byl

⁶⁵ Pro soupis přes sto čtyřiceti děl, na které kronika s Pei Songzhiovým komentářem odkazuje viz DE CRESPIGNY (1970), s. 43-89.

⁶⁶ Např. CHEN Shou (1997), s. 3.

⁶⁷ Weiský panovník abdikoval ve prospěch jinského vladaře.

⁶⁸ CHEN Shou (1997), s. 23 /SGZ juan 1, s. 53/; také viz překlad v příloze 7.1.1.

⁶⁹ (2004b), s. 2, poznámka č. 3 (kapitola 69, peace2_part7.pdf).

povýšen na císaře svým synem Cao Pim posmrtně, což Chen Shou respektuje⁷⁰.

Na konci Cao Caoova životopisu je Chen Shouova poznámka, v níž přímo vyjadřuje své hodnocení a podává stručnou charakteristiku Cao Caoovy osobnosti (viz překlad v příloze 7.1.2.).⁷¹ Chen Shou o Cao Caoovi hovoří jako o významném člověku, který se dokázal v obtížné době prosadit a díky svým výjimečným schopnostem dosáhl císařského majestátu. Uměl využít schopností jiných lidí. Byl přísný, lstivý a k vládnutí využíval legistických principů. Nezmiňuje však výslovně Cao Caoovu sjednotitelskou úlohu ani výsledky jeho reforem. Je důležité všimnout si, co Chen Shou prostřednictvím své kroniky sděluje, protože sloužila jako velice důležitý zdroj dalších zpracování.

Cao Caoovo hodnocení se v kronice dále objevuje prostřednictvím postav v textu a skrze drobné epizody, které jsou v dalších uměleckých zpracováních podrobněji umělecky zpracovány. Dominantní vlastnosti, které Chen Shou ve své kronice Cao Caoovi přisuzuje, jsou chytrost, lstivost, ctižádostivost. Ale je to také krutost a dalším posunutím výkladu se lstivost mění ve vypočítavost.⁷²

Jedním z prvních hodnocení v kronice a později také jedním z nejznámějších, je pasáž, kde se o základní charakteristice Cao Caoovy osobnosti dozvídáme prostřednictvím sdělení vysokého hodnostáře Qiao Xuana 桥玄, který objevuje Cao Caoův talent, nadání a výjimečnost. Další pasáž, která je i v jiných pramenech hojně interpretovaná, je hodnocení Xu Shaoa 许劭 z Ru'nanu 汝南, který o Cao Caoovi praví, že „bude dobrým poddaným v klidných dobách a proradným hrdinou *jianxiong* 奸雄

⁷⁰ (1997), s. 29.

⁷¹ FANG Ming (in CCLJ, 1960, s. 115) se domnívá, že tento závěr je silně poplatný dynastii Jin.

⁷² Někteří badatelé se domnívali, že (zejména v Pei Songzhiově komentáři) se ukazuje Cao Caoův egoismus. Viz LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 332.

v dobách války⁷³, což se později stalo Cao Caoovou základní charakteristikou a je dále interpretováno.

Celkově se dá říci, že Chen Shou ještě nezaujímá vůči Cao Caoovi veskrze kritický postoj a ačkoliv zobrazuje i jeho záporné vlastnosti (jako např. krutost⁷⁴), v mnohém ho hodnotí kladně. Zobrazuje Cao Caoa jako legitimního panovníka dynastie Wei. Zastává názor, že mandát nebes byl dynastii Han odejmut.

Je možné, že na toto hodnocení má do určité míry vliv poplatnost jinskému dvoru, pro který svou kroniku psal a stanovisko, ze kterého hleděl na dynastii Wei.

3.3. DĚJINY POZDŇÍCH HANŮ (HOUHANSHU 后汉书)

Kronika *Dějiny Pozdních Hanů (Houhanshu 后汉书)* (dále HHS) zachycuje období vlády dynastie Pozdní Han od roku 25 n. l. (počátek vlády císaře Guangwudiho 光武帝) do roku 220 n. l. (konec vlády císaře Han Xiandiho 汉先帝). Popisovaným časovým obdobím předchází kronice SGZ, ale vznikla později. Byla sestavena v 5. století n. l.⁷⁵ (tedy přibližně dvě stě let po Cao Caoově smrti). Určité úseky se překrývají a vzájemně doplňují s kronikou SGZ a některé s předcházející kronikou *Hanshu 汉书*.

Autorem kroniky byl politik a historik Fan Ye 范曄 (398-445), zdvořilostním jménem Weizong 尉宗. Narodil se v Shanyinu 山阴.⁷⁶ Pocházel z aristokratické

⁷³ CHEN Shou (1997), s. 11 /juan 1, s. 3/. Ličení scény jak bylo převzato v románu SGYY viz příloha 7.1.6.

⁷⁴ V tomto smyslu se vyjadřuje také LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 332 a stejným způsobem ho zobrazuje Pei Songzhi.

⁷⁵ Nejstarší dochovaná verze pochází ze Shaoxingu z období dynastie Jižní Song. *Zhongguo dabaikequanshu* (2002).

⁷⁶ Dnešní Shaoxing v provincii Zhejiang. Fan Yeova rodina ale původem pocházela z Shunyang 顺阳

a literátské rodiny, jejíž členové odedávna zastávali vysoké úřednické funkce a byli literárně činní. Fan Ye však byl, jako syn jedné z vedlejších manželek, v mládí poněkud přehlížen. Rozhodl se vstoupit do armády a dosáhl vysokého postavení.

Historické prameny uvádějí, že měl arogantní povahu a kvůli trestům za své chování musel často měnit úřady. Intriky u dvora způsobily, že byl s celou rodinou popraven.

Jeho kronika obsahuje mnohé pasáže, v nichž vyjadřoval své ateistické myšlenky. Vystupoval proti zázrakům, které s sebou přinášelo buddhistické náboženství. Nesouhlasil s principem karmy a koloběhu vin. Protestoval proti předurčenosti lidského života a současně zmiňoval absurditu principů *yin* a *yang*.⁷⁷ Kromě Dějin Pozdních Hanů napsal i další díla. Většina se však nedochovala.

Fan Ye byl mladší současník Pei Songzhia. Materiál shromažďovali zhruba ve stejné době. Fan Ye čerpal zejména ze starších děl jako např. z Yuan Hongova 袁宏 *Hou Han ji* 后汉纪 (z 2. století n. l.) nebo z díla *Dongguanhanji* 东观汉记 (ze 4. století n. l.).

HHS je psána stejnou formou jako SGZ. Je rozdělena na sto dvacet kapitol. Obsahuje deset císařských análů *ji*, osmdesát životopisů *liezhuan* a třicet historických pojednání *zhi*. Historických pojednání bylo původně jen osm. Dílo zůstalo nedokončené.

V 6. století bylo doplněno komentátorem Liu Zhaoem 刘昭 (dynastie Nanchao Liang 502-557). Posledních osm *zhi* bylo převzato z díla *Xu Hanshu* 续汉书 od Sima Biaoa 司马彪 sepsaným za dynastie Jin. Osmdesátý osmý svazek vzniklý kolem roku 127 n. l. je dílem Ban Yonga. Obsahuje důležité kulturní a sociálně ekonomické

(dnešní Xichuan 淅川 v provincii Henan).

⁷⁷ *Zhongguo dabaikeshu* (2002).

informace o západních oblastech. K dílu vznikaly komentáře i později (např. Li Xianův 李贤 komentář z dynastie Tang).

Ani Cao Caoovi, ani zakladatelům dalších států (jako byli Liu Bei a Sun Quan) nejsou v kronice HHS zvlášť věnovány životopisy. De Crespigny soudí⁷⁸, že Fan Ye zřejmě nepovažoval za nutné vyličit znovu informace, které jsou již jednou obsaženy v Chen Shouově díle. Naproti tomu ovšem se některé životopisy opakují v obou kronikách (například životopisy Dong Zhuoa, Yuan Shaoa, Yuan Shua a Liu Biaoa). Z toho vyplývá, že Fan Ye zřejmě měl k Cao Caoovi větší odstup než Chen Shou a pojímal jeho postavu střízlivěji.

V jazykové rovině textu kroniky se tento postoj projevuje rovněž volbou opatrnějších výrazů. Při zmínce o Cao Caoově smrti Fan Ye užívá stejného titulování jako SGZ (princ z Wei), ale jinak o něm referuje jen jako o Cao Caoovi. Pro výraz zemřít je použit znak *hong* 薨, jinak vyhrazený pro aristokracii a vyšší úředníky.

3.4. SIMA GUANG: ZRCADLO KU POMOCI VLÁDĚ (ZIZHI TONGJIAN 资治通鉴)

Mezi výjimečná díla tradiční čínské historiografie patří Sima Guangovo *Zrcadlo ku pomoci vládě (Zizhi tongjian 资治通鉴)* (dále ZZTJ)⁷⁹. Pro jeho specifický charakter je důležité jej v souvislosti se zobrazováním hodnocení Cao Caoovy postavy zmínit.

Pochází z 11. století a vzniklo tedy šest století po HHS a více než osm set let po Cao Caoově smrti. Zachycuje období od 5. století př. n. l. až po první polovinu

⁷⁸ (2004a), s.6 (peace1_part1.pdf).

⁷⁹ Též překládáno jako *Všepřonikající zrcadlo k použití těm, kdo vládou*. CHENG (2006), s. 408.

10. století.⁸⁰

Autorem ZZTJ byl známý historik, hodnostář a státník dynastie Severní Song (960-1127) Sima Guang 司马光 (1019-1086). Pocházel z bohaté aristokratické rodiny. Byl velice nadaný a ve věku necelých dvaceti let dosáhl nejvyššího titulu u státních zkoušek. Pocházel z okresu Xia 夏 poblíž řeky Sushui 涑水.⁸¹ Celý život se zajímal o historii. Zastával vysoké funkce u dvora a získal si velkou autoritu. Stál v čele odpůrců nových reforem, jež prosazoval ministr Wang Anshi 王安石.

Po roce 1070 odešel Sima Guang do ústraní a věnoval se badatelské činnosti. Podařilo se mu s pomocí spolupracovníků dokončit projekt soupisu historie, pro který získal i podporu císaře⁸².

Práce trvala celkem téměř dvacet let. Dílo dokončil roku 1084. Podle předmluvy osobně napsané císařem získalo svůj název *Zrcadlo ku pomoci vládě*. Sima Guang se na sklonku života ještě jednou vrátil ke dvoru. Ve 12. století bylo ZZTJ přepracováno, zkráceno a doplněno neokonfuciánským učencem Zhu Xim 朱熹 (1130-1200).⁸³

Kronika je pozoruhodná svým rozsahem i zpracováním. Sima Guang se svými asistenty na základě pečlivého kritického srovnávání zahrnul do své práce na tři sta děl dalších autorů⁸⁴. Jak uvádí de Crespigny⁸⁵, Sima Guang vychází pro období přelomu 2. a 3. století n. l. zejména z HHS, SGZ a Houhan ji od Yuan Honga.

⁸⁰ Konkrétně období mezi lety 403 př. n. l. do 959 n. l.

⁸¹ Dnešní Yuncheng v provincii Shanxi.

⁸² Nejprve císaře Yingzonga 英宗 a později i císaře Shenzonga 神宗.

⁸³ Viz Zhu Xiho dílo a výklad ZZTJ v *Tongjian gangmu* 通鑑綱目. Toto dílo a další souvislosti s Zhu Xiho hodnocením a pohledem na historii by stálo v souvislosti s Cao Caoem za podrobný průzkum a samostatnou práci.

⁸⁴ Mezi Sima Guangovy spolupracovníky patřili mj. Liu Shu a Zhao Jinxi. Jejich kritická práce je shrnuta ve třiceti oddílech svazku *Kaoyi* 考疑 (Zkoumání rozporů) a dalších pramenech.

⁸⁵ (2004a), s. 5 (peace1_part1).

Dílo je rozčleněno na 294 kapitoly. Podobně jako v ostatních dynastických historiích jsou události zaznamenávány rok po roce bez zvláštního zřetele k příčinným souvislostem. ZZTJ se od svých předchůdců ale odlišuje především svým charakteristickým pojetím historie a důrazem, který klade na propojení minulosti se současnou dobou (kronika je propojena s politickými boji, které se odehrávaly v době jejího sepsání u dvora a kterých se autor aktivně účastnil).

Sima Guangovi sloužila historická látka jako podklad pro praktický výklad morálních principů. Příčiny událostí vysvětloval v souvislosti s jednáním postav. Tradiční představa, že historie reflektuje současnost a je „zrcadlem“ současnosti a současné vlády, byla hlavní motivací k sepsání tohoto díla, které Sima Guang koncipuje jako praktický vzor a návod vladaři ke správné vládě. Podle Sima Guanga by císař měl místo hledání dokonalosti studovat činy a strategii svých předchůdců.

Jak uvádí de Crespigny,⁸⁶ Sima Guang klade důraz na správné jednání a konflikty s tímto vzorem. Jednání a osobní charakter člověka ovlivňují běh událostí. Toto pojetí historie a důraz na morální motivaci jednání jedince se výrazně promítá do zobrazení postav v kronice. K mnohým postavám zaujímá jednoznačné stanovisko a jejich charakter v kronice jasně naznačuje. Například Dong Zhuoova krutost je hlavním faktorem a příčinou neúspěchu obnovení pořádku v hlavním městě, Lü Bu je proradný a chamtivý atd.

Některé postavy však, a to je i Cao Caoův případ, jsou posuzovány opatrněji. Co se Cao Caoa týče, ve výrazové rovině jsou v ZZTJ používány podobné prostředky jako v HHS (např. znak *hong* 薨 pro výraz zemřít).

⁸⁶ (2004a), s. 6 (peace1_part1).

Důraz, který Sima Guang klade na správné jednání v souladu s tradičními konfuciánskými principy, jasně formuloval ve svém komentáři⁸⁷, v němž také vyslovil svou kritiku dynastie Han a úpadek jejich mravů. Zastával názor, že mandát k vládě byl dynastii Han odebrán.

V závěrečné pasáži komentáře se Sima Guang zmiňuje o Cao Caoovi, kterého vidí jako jednoho z vojenských velitelů, který dosáhl velkých úspěchů. Sima Guang nepochyboval o tom, že Cao Cao se hodlal stát císařem. Avšak to, že se Cao Cao nechopil trůnu, viděl na jedné straně jako správné rozhodnutí učiněné v souladu s tradiční morálkou, avšak na druhé straně to považoval za slabost a nedostatek odvahy. Jakoby říkal, že Cao Cao byl sice silný, avšak nestačil na to, aby mohl vládnout celé říši. Přesto však dělal všechno pro to, aby se tak stalo. Ze Sima Guangova pojetí historie vyplývá, že Cao Cao, stejně jako mnozí jiní, zanedbával princip správného jednání a nebyl z tohoto hlediska schopen chopit se mandátu nebes.⁸⁸

Kromě silné ctižádostivosti a nedostatku odvahy k naplnění a uskutečnění svých plánů zmiňuje Sima Guang také Cao Caovu krutost.

3.5. DÍLČÍ SHRNUÍ: ZOBRAZENÍ A HODNOCENÍ CAO CAO A V HISTORICKÝCH PRAMENECH

Cao Caoovo zobrazení v historických kronikách je především ovlivněno formou těchto pramenů. V kronikách nešlo o líčení historických faktů a průběh jednotlivých událostí ve vzájemných historických souvislostech, ale o zobrazení dějin jako názorného příkladu fungování morálních principů a vzorů správného či nesprávného jednání (což je

⁸⁷ Viz příloha 7.1.5.

⁸⁸ Cao Caoův postoj k převzetí moci jak je popisován v ZZTJ viz příloha 7.1.4.

obzvlášť patrné u Sima Guanga). Cao Cao je tedy nahlížen z tradičního konfuciánského pojetí morálních principů.

Ve všech kronikách Cao Cao vystupuje jednoznačně jako významná postava. V jednotlivých komentářích historiků je popisován jako úspěšný muž, který dosáhl vysokého postavení; byl talentovaný, měl velkou moc, byl přísný a rázný ve svém jednání. Všechny kroniky se shodují na jeho „dalekosáhlých plánech“, ale rozcházejí se v názorech na Cao Caoovo potenciální převzetí císařské moci a na jeho společenský status.

V kronice SGZ byl považován za císaře a jeho dílo je označováno za dokončené. Chen Shou zřejmě vnímal Cao Caoa z pohledu současné dynastie, která se považovala za pokračovatele dynastie Wei. Fan Ye je ve svém hodnocení mnohem opatrnější a střízlivější, k Cao Caoovi takový pozitivní vztah nemá. Sima Guang aplikuje ještě přísnější morální hlediska hodnocení. Nezmiňuje se o Cao Caoovi jako o císaři a nepovažuje jeho dílo za dokončené. Ve smyslu zdůrazňování důsledků morálních principů správného jednání jedince na běh dějin se Sima Guangovo dílo od ostatních pramenů poněkud odlišuje.

S postupem času vidíme v hodnocení určitý posun. Do hodnocení se promítá vliv současné vládnoucí dynastie a dobový kontext (další doklad toho, že se jednalo o oficiální pojetí historie). V tomto směru se někteří badatelé zmiňují o Chen Shouově poplatnosti dynastii Jin.

V žádné z kronik nevystupuje Cao Cao jako vyloženě záporná postava. Kroniky SGZ i HHS hodnotí Cao Caoa vesměs spíše kladně.

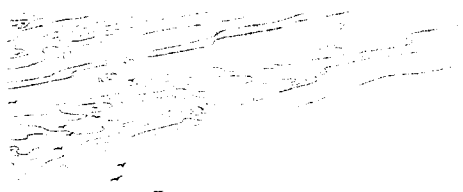
Vzhledem k povaze pramenů v kronikách nejsou analyzovány ani důsledky Cao Caoových reforem, ani nejsou rozebírány jeho sjednotitelské zásluhy.

4. ODRAZ V LITERÁRNÍ TRADICI

Hoi Hsi-ju as Ts'ao Ts'ao

Obr. 11: Cao Caoovo divadelní ztvárnění

Obr. 12: Cao Cao v románu SGYY

4.1. NEJSTARŠÍ ZOBRAZENÍ

Jistě ještě za Cao Caoova života se vyprávěly příběhy o jeho bitvách a činech, stejně jako si lidé vyprávěli o Liu Beiovi či o Guan Yuovi. Začal se vyvíjet jeho obraz v lidové tradici. Vznikal současně s nejstaršími historickými kronikami. Obojí bylo později materiálem a inspirací pro další umělecká zpracování a vzájemně se mísilo a ovlivňovalo. Některé příběhy byly zaznamenávány písemnou formou, některé se tradovaly ústně.

Pro způsoby zobrazení v lidové a literární tradici platí jiné zákonitosti než pro oficiální historiografické ztvárnění. Hodnocení se projevuje jiným způsobem a jsou v něm uplatňována jiná hlediska. I zde ale hrál svou významnou roli posluchač, divák či čtenář, jehož vkusu autor dílo přizpůsoboval. V této kapitole se budu zabývat odrazem Cao Caoa v literární tradici.

4.2. ŽALOZPĚV NAD BOJOVNÝM CÍSAŘEM DYNASTIE WEI

Mezi nejstarší dochované písemné památky zobrazující Cao Caoa patří *Žalozpěv nad Bojovným císařem dynastie Wei* (*Diao Weiwudi wen* 弔魏武帝文).⁸⁹ Vznikl na konci 3. století n. l. (ve stejnou dobu jako kronika SGZ).⁹⁰ Pro zkoumání hodnocení Cao Caoovy osobnosti je důležitý ze dvou hledisek. Jednak zprostředkovává obsah dokumentu dokreslující poslední období Cao Caoova života, Cao Caoovu závěť (jež se nedochovala), jednak nabízí pohled na Cao Caoovu osobnost z jiného úhlu, než poskytují oficiální historiografické prameny.

⁸⁹ Originál textu Žalozpěvu je obsažen v antologii *Wenxuan* (1986), s. 2594-2601. Překlad do češtiny viz LOMOVIČ – YEH Kuo-Liang (2004), s. 136-147. Při citacích se přidržuji tohoto překladu.

⁹⁰ Lu Ji byl o třicet dva let mladším současníkem Chen Shoua.

Jeho autorem byl básník a prozaik Lu Ji 陆机⁹¹ (261-303). Pocházel z rodiny významných státníků a vojevůdců, kteří sloužili vladařům státu Wu, jenž ještě během Lu Jiho života zanikl.

Text je psaný formou žalozpěvu *diaowen*. Žalozpěvy patřily mezi rituální texty. Charakteristický pro tento žánr je „důraz na vyjádření individuálního vztahu autora žalozpěvu k zesnulému.“⁹² Žalozpěvy byly obětovány duši zemřelého a hovořily zejména o jeho kladných vlastnostech. Lu Ji se žánru mírně vymyká a formu užívá ke svobodnější úvaze a zamyšlení. Svým kritickým tónem a úvahami o morálce se dílo spíše podobá reflexím o historii.

Lu Ji se inspiroval četbou Cao Caoovy poslední vůle, jejíž obsah částečně rekapituluje. Popisuje poslední okamžiky Cao Caoova života, pokyny, které by měly být vykonány po jeho smrti, zamýšlí se nad Cao Caoovým životem, zmiňuje jeho zásluhy a nezapomíná ani na kritiku.

Podobně jako Chen Shou v kronice SGZ, hovoří o Cao Caoovi jako o nadaném muži a nepochybuje o jeho mandátu k vládě. Rekapituluje Cao Caoovy zásluhy, které vidí zejména v omezení moci aristokracie, reformě státní správy a některých rituálů. Představuje Cao Caoa dokonce jako potenciálního obnovitele řádu a obdivuje ho jako vladaře a vojevůdce.

Při líčení Cao Caoova života a jeho úspěchů staví do kontrastu jeho vztah ke smrti, o kterém se domnívá, že se neslučuje se správným jednáním ušlechtilého muže. Jeho hodnocení a postoje se podobají kronice SGZ, ovšem tento kritický tón vůči Cao

⁹¹ Jeho zdvořilostní jméno bylo Lu Shiheng 陆士衡 a Lu You, Proslul lyrickými básněmi a vybroušenými prozaickými texty. Známa je jeho úvaha o povaze literární tvorby *Popisná báseň o literatuře Wenfu* 文赋.

⁹² LU Ťi (2004), s.129-130.

Caoovu postoji ke smrti je neobvyklý. Zdá se, jakoby považoval Cao Caoa za schopného, avšak ne zcela dokonalého vladaře. Líčí například podrobně Cao Caoovy poslední příkazy a hovoří o něm jako o „pošetilém starci“, který „...*byl do poslední chvíle spoután pouty osobních citů a tolik myslel na soukromé záležitosti, až to vypadá téměř malicherně*“.⁹³

Lze souhlasit s badatelem, který se v rámci diskuse o Cao Cao v 50. letech zmiňuje o tom, že Lu Ji Cao Caoa obdivoval, přestože neskrýval jeho špatné vlastnosti.⁹⁴

4.3. ÚSTNÍ TRADICE – DRAMA

Velmi specifickou formou byly zobrazovány postavy v čínském dramatu, které má dlouhou historii a je řazeno k lidové zábavě. Jeho principy zachycování skutečnosti, jak píše Dana Kalvodová⁹⁵, jsou podobné jako v tradičním čínském tušovém malířství i dalších čínských uměleckých odvětvích. Společné je i myšlenkové spojení s taoismem, snaha pronikat pod povrch věcí a hledat jejich společnou podstatu.

Divadelní hry se vzájemně ovlivňovaly s jinými literárními žánry. Mezi prostými lidmi hrálo drama důležitou úlohu šířitele kultury. Dá se říci, že mnohé populární postavy vstoupily do širokého lidového povědomí právě díky dramatickému zpracování.

Širokému okruhu většinou negramotného obecnstva zejména na venkově byl přizpůsoben celkový charakter tradičního čínského hudebního divadla *xiqu* 戏曲. Jazyk her se přibližoval hovorovému stylu. Divadlo v maximální míře využívalo a zapojovalo divákovu obrazotvornost prostřednictvím názňaku s minimálním využitím kulís.

⁹³ LU Ťi (2004), s. 139.

⁹⁴ Viz LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 332-333.

⁹⁵ (1992), s. 21.

Složitým a bohatým výrazem hereckých gest a pohybů⁹⁶, využitím kostýmů⁹⁷ a líčení bylo možné vyjádřit i ty nejmenší detaily, které si divák domýšlí. Hra jako celek se odehrává v jeho mysli, fantazii.

Specifický charakter čínského tradičního divadla přispěl k vytváření vzorů a modelů postav (to je z hlediska pozdějšího kategorického zařazení Cao Caoovy postavy velmi důležité). Texty a obsahy her byly divákovi předem známy. Charakter postavy byl na první pohled zřejmý. Projevoval se v typech postav, mezi jejichž základní znaky kromě hereckého projevu patřilo také líčení vytvářející masku. Charaktery hrdinů se v hrách nevyvíjely a byly dané.

Divadelní jeviště se stalo blízké lidovému cítění a bylo do jisté míry měřítkem lidového vkusu. Autoři se často snažili přizpůsobit hry vkusu publika. Hry navazovaly a úzce souvisely s ústní lidovou tradicí. Náměty bývaly často převzaty z historie a z různých příběhů, které se odedávna tradovaly.

Jejich autory či autory konkrétního divadelního zpracování často bývali herci sami. Herecké společnosti měly rodinný charakter. Herci byli často negramotní, texty her se učili z paměti a spolu s hereckým uměním je předávali dál v rodinné tradici. Hráli vždy ve svém regionu, a tak se hry často navzájem odlišovaly. To bylo důležité i z toho důvodu, že herecké soubory si navzájem konkurovaly a do 20. století nebylo možné vidět vystupovat pohromadě více regionálních souborů. Ačkoliv měli herci ve společnosti nízký status, dá se říci, že v jistém smyslu byli nositeli kultury.

Obdobím rozkvětu dramatu byla dynastie Yuan (1206-1271/-1368), kdy se

⁹⁶ Hlavní druhy projevu postav jsou čtyři: zpěv, dialog, monolog, akrobacie. Základních typů technik je pět: pohyby očí, rukou, těla, gesta a chůze.

⁹⁷ Kostýmy se pracným způsobem zhotovovaly ručně. Jejich součásti tvořily různé doplňky jako vous, pokrývky hlavy, zbraně atd. Pořízení takového vybavení bylo pro herce velmi nákladné.

z prostších dramatických útvarů stala hlavní umělecká forma. Nejoblíbenější byl pevně disciplinovaný styl *zaju* 杂剧⁹⁸ o čtyřech aktech, který za následující dynastie Ming (1368-1644) předstihla v popularitě nepravidelnější mnohoaktová forma *nanxi* 南戏 jižní hry⁹⁹.

Autory her za mingské dynastie bývali také členové císařské rodiny i uznávaní učenci a hodnostáři. Stejně jako už v dřívějších dobách se drama stalo prostředkem k vyjádření nesouhlasu s nedostatky vlády. Hry mívaly politicko-společensko-kritický podtext. Mnozí literáti na přelomu 15. a 16. století pro kritiku korupce u dvora, slabost

Photo by J. Himmelfarb, China Press Weekly, Shanghai
MA LIANXIANG AS MI HENG BEATING THE DRUM

Chi Kuo Mo T'ao

císaře a vzrůst moci eunuchů upadali v nemilost, často se uchýlili do ústraní a mnozí z nich se stali autory her pro divadlo. Kritické postoje vzdělců mnohdy obsahující osobní výpověď, byly v 16. století nejčastěji vyjadřovány právě formou *zaju*.¹⁰⁰ Oblíbeným námětem za dynastie Yuan byli příběhy z období Tří říší, které se uváděly na jeviště jako tzv. *Sanguoxi* 三国戏.¹⁰¹

Obr. 13: Ze hry Tlučení na buben

⁹⁸ Též „severní forma“ (za mongolské dynastie Yuan bylo středisko vládní moci v severní části země). *Zaju* o jednom dějství se nazývala *luanben* podle krátkých her z doby dynastie Jin, které byly známé už za dynastie Yuan a Ming.

⁹⁹ Pro jižní hry se postupně začal užívat název *chuanqi* 传奇 (hry o podivuhodných věcech), užívá se také termín „mingské drama“. Stala se nejtýpější formou pro Mingy.

¹⁰⁰ V tomto směru se nabízí srovnání s historickými hrami z přelomu 50. a 60. let dvacátého století např. Wu Hanův *Hai Rui propuštěn z úřadu* (*Hai Rui ba guan* 海瑞罢官).

¹⁰¹ LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 330. V pozdější době sloužily pravděpodobně také jako materiál pro vznik románu Příběhy Tří říší, kde se autor mohl přizpůsobit vkusu publika.

Propojení se satirou a společenskou kritikou je dobře viditelné na hře *Blázen Mi Heng tluče na buben* (*Kuang gushi* 狂鼓事)¹⁰² ze sbírky her psaných formou *zaju Čtyři nářky gibbona* (*Sisheng yuan* 四声猿). Autorem byl Xu Wei (1521-1593), který ve sbírce zachytil své osobní pocity. Xu Wei byl básník, esejista, malíř a kaligraf. Žil excentrickým životem plným tragických zvrátů.

Hra je historickou alegorií namířenou proti despotické vládě. Cao Cao zde vystupuje jako jednoznačně záporná postava. Jeho prostřednictvím pravděpodobně vyjadřoval Xu Wei kritiku ke konkrétní politické osobnosti. Cao Cao představoval postavu despotického hodnostáře Yan Songa¹⁰³. Proti němu stojí blázen Mi Heng, do jehož postavy autor pravděpodobně promítl sama sebe či svého blízkého, který byl roku 1557 (v době vzniku hry) Yan Songem křivě nařčen z příslušnosti k povstalecké skupině a popraven.

Obr. 14: Cao Caoův kostým v *xiqu*

Obsah hry tvoří jedna rozvedená scéna, kdy se sebevědomý Mi Heng několikrát vzeprel Cao Caoovu rozkazu bubnovat. V Xu Weiově zpracování usvědčuje Mi Heng despotického vládce Cao Caoa z mnoha zločinů. Děj se odehrává v podsvětí, kde Cao Caoa soudí král a soudce podsvětní říše Yama. Cao Cao se chabě brání, nakonec je však usvědčen a Mi Heng je pozván k nebeskému dvoru, kde jsou líčeny Cao Caoovy zločiny.

¹⁰² KALVODOVÁ (1992), s. 19.

¹⁰³ Žil za vlády císaře Shizonga v 50. letech 16. století, rozpoutal krutovládu a byl terčem Xu Weiovy kritiky.

Obr. 15: Cao Caoova maska z průvodů *shehuo*

V poněkud pozměněné verzi se příběh dochoval v repertoáru pekingské opery¹⁰⁴. V tomto odlišném zpracování byly odstraněny nadpřirozené prvky a soud. Cao Cao nakonec nechá Mi Henga popravit nepřímo (posílá ho k jinému vládci s přesvědčením, že ho bude Mi Heng jistě také kritizovat, za což bude nepochybně popraven).

Za dynastie Qing (1644-1911/12) a v tradiční pekingské opeře je Cao Cao již jednoznačně pojímán jako záporná postava. Existuje velké množství regionálních divadel, která se navzájem liší (jazykem, líčením, přednesem, zpracováním her apod.). Tak, jak vystupuje v pekingské opeře ve většině dalších divadelních forem a je Cao Cao představitelem typu *jing*

Obr. 16: Cao Caoova maska

(muž s nalíčenou tváří)¹⁰⁵. Na jevišti na první pohled upoutává svou bílou maskou s černými pruhy doplněnou dlouhým černým vousem. Bývá oděn do červeného pláště¹⁰⁶. Bílá barva v obličejí naznačuje krutost a zápornou postavu. Černé čáry symbolizují

¹⁰⁴ Viz ARLINGTON – ACTON (1937), s. 39-52.

¹⁰⁵ Postavy se zde dělí do čtyř kategorií-typů: muž *sheng* 生, žena *dan* 旦, muž s nalíčenou tváří *jing* 净 a mužský či ženský klaun *chou* 丑.

¹⁰⁶ O charakteru postav viz KALVODOVÁ (1992), s. 38. Charakter v opeře viz PRŮŠEK (1947), s. a také JIAN Bozan in CCLJ (1960), s. 11-13.

proradnost a lstivost. Celkové vzezření ukazuje na typického představitele proradného hodnostáře *jianchen* 奸臣.

V historii to tak nebylo vždy. V regionálních operách se postavy a hry mohly od sebe někdy poměrně radikálně odlišovat. Zajímavý je odkaz v článku Xia Zongyuh na odlišné zobrazení a pojetí Liu Beie a Cao Caoa naznačující nejen odlišné líčení od toho, které běžně převládá, ale také na téměř opačné pojetí protikladu Liu Beie a Cao Caoa. Liu Bei měl v tomto pojetí ztělesňovat bezcharaakterní postavu, která směřuje jen tam, kde jí kyne nějaký prospěch a vždy vyhledává nějakého ochránce.¹⁰⁷

4.4. PÍSEMNÁ TRADICE – ROMÁNOVÉ ZPRACOVÁNÍ: PŘÍBĚHY TŘÍ ŘÍŠÍ

SANGUO YANYI

Velký význam pro zformování Cao Caoovy postavy v literatuře a v umění má román *Příběhy Tří říší*. Jak už bylo zmíněno, historická látka kroniky SGZ byla oblíbeným námětem lidových vyprávění i divadelních her. Toto historické období plné bojů a diplomatických intrik je v různém uměleckém zpracování glorifikováno jako „věk rytířství a individuálního hrdinství“¹⁰⁸. De Crespigny připodobňuje příběhy z tohoto období, jejich hrdiny a jejich význam v čínské kultuře k legendám o králi Artušovi a jejich významu pro anglickou kulturu.¹⁰⁹

Nově zformovaný útvar románu se stal zároveň vrcholem mingské literární tvorby. Žánr románu vycházel z tradice lidového vypravěčství a tištěných vydání lidových příběhů. Mezi prostým lidem byl velmi oblíbený, protože také odrážel aktuální

¹⁰⁷ XIA Zongyu in CCLJ (1960), s. 174-175 odkazuje na článek: MO Weiping 墨遗萍. „Hei lian Cao Cao 黑脸曹操.“ *Shanxi wenhua* 山西文化, č. 4, 1959. Tento článek se mi nepodařilo vyhledat, ale k dané problematice by byl jistě velmi zajímavý.

¹⁰⁸ LIŠČÁK (2002), s. 61.

¹⁰⁹ DE CRESPIGNY (1990).

situaci, zatímco vzdělaná elita tento nově vzniklý žánr odmítala a pohrdala jím.

Román *Příběhy Tři říší* vznikl ve 14. století. První tištěné zpracování je datováno kolem roku 1322. Téma bylo oblíbené vyprávěči už za Tangů a za následující songské dynastie a předpokládá se, že vyprávění byla pravděpodobně součástí celého cyklu romantických kronik zabírajících celé dějiny staré Číny.

Původní název románu byl *Populární výklad Historie Tři říší (Sanguozhi tongsu yanyi 三国志通俗演义)* později zjednodušeně nazýváno *Příběhy Tři říší (Sanguo yanyi 三国演义)* (dále SGYY).

Autorství románu není spolehlivě prokázáno. Nejčastěji je za autora považován romanopisec, dramatik a znalec poezie Luo Guanzhong 罗贯中. Se stejnými pochybnostmi je mu připisováno i autorství řady dalších historických románů, jako např. *Příběhy od jezerního břehu (Shuihuzhuan 水浒传)* a historicko-dobrodružný román *Potlačení tří démonů (Pingyaozhuan 平妖传)*.¹¹⁰

Stejně jako jeho autorství SGYY, i život Luo Guanzhonga je obestřený tajemstvím. Pocházel pravděpodobně z Taiyuanu v provincii Shanxi. Stranil se lidí. Říkal si „Běželec mezi jezery a moři“. Některé údaje nepřímo ukazují, že byl literárně nejčinnější v letech 1351-1368.¹¹¹

Některé prameny dokládají, že Luo Guanzhong žil v oblasti lidových povstání a pravděpodobně se jich i osobně účastnil¹¹². Román tedy vznikl během povstání Rudých šátků (jistě je namístě spatřovat jistou historickou paralelu s Cao Caoovou dobou).

¹¹⁰ Pro zjednodušení bude v této práci Luo Guanzhong považován za autora románu SGYY. Bližší rozbor problematiky autorství není předmětem této práce.

¹¹¹ Také viz LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 335.

¹¹² Tamtéž, s. 329.

Luo Guanzhong při sepisování díla vycházel nejen z kroniky SGZ, ale také z lidových příběhů a zejména z divadelních představení. Důležitým materiálem mu byla jevištní představení na náměty z kroniky SGZ (označované jako *Sanguoxi*), které se v té době hrály a byly populární.

Tyto příběhy jsou známy už z období dynastie Yuan z let 1321-1323. Dochovalo se jejich vydání pod názvem *Sanguozhi pinghua* 三国志平话 (původní název byl *Quanxiang pinghua sanguozhi* 全相平话三国志). Badatel Liu Zhijian 刘知渐 uvádí, že na základě porovnání Luo Guanzhongova románu a tohoto vydání *Sanguozhi pinghua* došel k závěrům, že Luo Guanzhong plně převzal již zcela ustálená hlavní témata pravděpodobně včetně základní charakteristiky hrdinů.¹¹³

Stylem zpracování Luo Guanzhong navazuje na vypravěčskou tradici (to se projevuje např. v propojení jednotlivých kapitol). Kronika SGZ a další prameny však sloužily Luo Guanzhongovi jen jako inspirační materiál. Převzal umělecké ztvárnění příběhů, které osobitým způsobem rozvinul. Zejména zvýraznil rysy jednotlivých postav a po vzoru divadelních her rozpracoval a definoval jejich prototypy.

Ztvárnění této historické látky přizpůsobil požadavkům tehdejších čtenářů. Své dílo tvořil především pro prostředí, ve kterém se pohyboval. Netvořil historické dílo, ale v rámci historického a dobrodružného žánru reagoval především na aktuální problémy své doby. Dílo mělo pravděpodobně politický podtext a jeho hrdinové se stávali vzorem pro národní bojovníky, kteří se postavili mongolské invazi.

Oproti původnímu zpracování v kronikách je v románu patrné buddhistické myšlenkové pozadí. Autor interpretuje zápasy o dědictví dynastie Han na základě víry

¹¹³ Tamtéž, s. 330. K dílu *Sanguozhi pinghua* také uvádí, že obsahuje osmdesát kusů (*duanzi* 段子) z nichž přes devadesát procent tvoří příběhy z období Shu-Han a které končí smrtí Zhuge Lianga.

v karman, a jak píše Průšek, přeměňuje starší látku v jedno z největších a nejoblíbenějších děl lidového písemnictví.¹¹⁴

Dalším charakteristickým rysem Luo Guanzhongova románu je pojetí postav. Jak dále píše Průšek¹¹⁵, Luo Guanzhong pojímá boj o dědictví dynastie Han jako konflikt dvou morálních principů. Objevuje se zde zřejmě již dříve definovaná opozice mezi Liu Beiem a Cao Caoem. Liu Bei podle Průška představuje právo, ctnost a legitimitu jakožto potomek císařského rodu Liu a zákonitý dědic dynastie Han. Proti němu stojí neurozený uzurpátor moci Cao Cao, o němž Průšek říká, že v románu představuje „vtělení falše, zrady a krvežíznivosti“¹¹⁶.

Luo Guanzhong se snažil odstranit některé nepravděpodobné prvky vyprávění a přiblížit se více historii, ale na druhou stranu obohatil postavy lidovým pojetím. Postavy mají rysy lidových hrdinů. Liu Bei ztělesňuje hrdinu, Guan Yu ztělesňuje vzor čínského feudálního rytíře, jehož typické vlastnosti jsou statečnost a nezkrotost, Zhang Fei představuje sílu a odvahu, Liu Beiův rádce Zhuge Liang symbolizuje moudrost a je nadán nadpřirozenými schopnostmi. Po vzoru lidových zbojníků jsou Liu Bei, Guan Yu a Zhang Fei spojeni přísahou a bratrstvím. Hlavní zásadou jejich jednání je věrnost a jejich boj je líčen jako zápas s tyranií a bezprávím.

Luo Guanzhongovo podání je barvitější než jeho předlohy (rozvádí zejména líčení bojových scén). Je psané elegantní spisovnou řečí, která obsahuje i prvky hovorového jazyka.

¹¹⁴ (1947)

¹¹⁵ Tamtéž

¹¹⁶ PALÁT – PRŮŠEK (2001), s. 201.

4.5. DÍLČÍ ZÁVĚRY: LITERÁRNÍ TRADICE

Ústně tradované příběhy se prostřednictvím dramatického zpracování rozšířily a dostaly se do lidového povědomí. Od dynastie Song byl pod vlivem formy dramatu (jednoznačně definuje postavu, která se dále nevyvíjí) propojujícího vrstvy úřednické a lidové (autorství her), ukotven jakýsi „model“ záporné postavy Cao Caoa (ačkoliv existovaly i výjimky Cao Caoova pojetí např. v regionálním divadle). Tento model byl využíván pro symboliku při kritice záporných osobností současnosti (charakteristickými vlastnostmi byla lstivost a krutost). V důsledku rozšíření „Cao Caoova špatného renomé“ znal jeho postavu a jeho krutý a záludný charakter každý.

K dokonalosti dovedl tento již existující model ve svém románu Luo Guanzhong, rozpracoval jej a některé vlastnosti blíže specifikoval. Od doby Luo Guanzhongova románu místo kladného hrdiny bylo „obsazeno“ a na Cao Caoa zbyla záporná role. Postavy v románu jsou stylizovány do role lidových hrdinů a „zbojníků“. Cao Cao se stal záporným protějškem kladného Liu Beie. Vznikl jakýsi prototyp, který už nezachycuje postavu historickou, ale představuje esenci uvedených vlastností, která se dá užít jako přirovnání pro aktuální dobu.

5. ZMĚNY VE 20. STOLETÍ

Obr. 17: Cao Cao v televizním seriálu *Sanguo yanyi*

5.1. SPOLEČENSKO-POLITICKÝ KONTEXT

Dvacáté století je charakteristické velkými změnami, které se dotkly všech oblastí života v Číně. Měnily se kulturní hodnoty. Čína hledala svou pozici v nové době. Byla vystavena vlivu západní kultury, s níž se musela vyrovnávat. Vzniklo i nové společenské uspořádání státu. Zaniklo císařství a země se ubírala směrem k republice. Současně země zmítala občanská válka, ke které se přidal střet s Japonskem. Jako již tradičně v historii, čínští vzdělanci a tvůrci kultury často používali historické látky, aby se nepřímo vyslovili k problémům, jež byly aktuální. V takovém kontextu je nutné vnímat i diskuse na různá literární a historická témata, která se na první pohled nedotýkají aktuální společenské problematiky, avšak o to více bychom měli přemýšlet nad tím, co může stát v jejich pozadí.

Aby bylo možné ve správných souvislostech sledovat vývoj hodnocení Cao Caoovy osobnosti ve 20. století a zejména diskusi v tisku, která proběhla na konci 50. let, na níž zejména bude tato kapitola zaměřena, stručně se zmíním o tehdejší dobovém pozadí¹¹⁷.

Po vítězství komunistických sil nad Čankajškovými jednotkami a založení Čínské lidové republiky 1. října 1949 se političtí představitelé zaměřili na přechod k socialismu. Bylo důležité nejprve reformovat vyčerpané hospodářství a provést reformy zejména v zemědělství a průmyslu. Zpočátku se postupovalo podle sovětského vzoru s pomocí sovětských poradců (ti v Číně působili až do roztržky se Sovětským svazem v polovině 50. let). Uskutečnila se důležitá pozemková reforma, jež měla také za cíl získat si přízeň početného rolnického obyvatelstva. Na léta 1953-7 byl vyhlášen první

¹¹⁷ Této době se věnuje ve svém díle např. Bakešová (2003), s. 52-72 či Fairbank (1998), s.388-421.

pětiletý plán hospodářského rozvoje.

Byla provedena rozsáhlá prověrka členů Komunistické strany Číny. Po prvních všeobecných volbách do zastupitelských orgánů došlo v roce 1954 k vytvoření Všečínského shromáždění lidových zástupců a přijetí první Ústavy ČLR. Nově zřízené funkce předsedy ČLR se chopil Mao Zedong, který již od roku 1949 byl prozatímním nejvyšším představitelem státu a v čele čínského revolučního hnutí stál již od dvacátých let. Pokračovala socialistická revoluce v oblasti vlastnictví výrobních prostředků a prováděla se kolektivizace čínského zemědělství. V obchodním a průmyslovém odvětví došlo k převedení soukromých podniků na podniky smíšené (státně-soukromé).

Snaha po zapojení inteligence (obviněné z toho, že je příliš pasivní k novým reformám) do urychlené výstavby budování socialismu byla spojena s plánem „převýchovy“ prováděné formou ideologických kampaní. „Masová hnutí“ či kampaně byly důležitou součástí a charakteristickým rysem tohoto období. Zprvu se týkaly spíše některých problematických jevů v ekonomické sféře: korupce, daňových úniků apod. (jako byly např. kampaně „proti třem zlům“ *sanfan* 三反 nebo „proti pěti zlům“ *wufan* 五反). Později byly zaměřeny čím dál více politicky a ideologicky. Mezi první ideologicky cílené kampaně patří kritika filmu o Wu Shunovi a dále kritika literárního vědce Yu Pingboa 俞平伯 za jeho rozbor románu *Sen v červeném domě* (*Hong lou meng* 红楼梦). Roku 1955 proběhla kampaň: kritika Hu Fenga 胡风, jenž se rovněž zapojil do diskuse o zmíněném románu.

Pro historické pozadí diskuse, která o Cao Caoovi probíhala v tisku na konci 50. let, jistě stojí za zmínku kampaň z května 1956, kdy byla vyhlášena tzv. politika „sta škol a sta květů“ s heslem *bai hua qifang, bai jia zhengming* 百花齐放, 百家争鸣 („ať

rozkvétá sto květů, at' spolu soupeří sto škol“). Vzájemné soupeření různých myšlenkových škol a uměleckých směrů mělo původně přispět k rozkvětu umění a pokroku vědy. Čínská inteligence byla opět vyzvána, aby se co nejintenzivněji podílela na budování země a účastnila se veřejných diskusí. Na VIII. sjezdu KS Číny v září 1956 bylo oznámeno, že boj s nepřáteli socialismu se soustředí z ekonomické oblasti na oblast ideologickou a bude veden právě v rámci soupeření sta škol. Následovaly další kampaně a hnutí. Od dubna 1957 probíhalo „hnutí za nápravu stylu práce“ *zhengfeng yundong* 政风运动 s požadavkem na převychování vedoucích pracovníků prací. Ti, kteří se odvážili kritického vystoupení v rámci soupeření sta škol (jež ve svém původním prohlášení zaručovalo svobodu a beztrestnost), byli v dalším hnutí (resp. druhé fázi hnutí za nápravu stylu práce) „boj proti pravičákům“ *fan youpaimen zheng* 反右派们争 odsouzení a podrobení kritice. Důsledkem bylo nahrazení lidí na vlivných místech osobami poslušnými a zcela oddanými Mao Zedongovi a jeho reformám. Také díky tomu se Mao Zedongovi podařilo prosadit jeho pojetí urychlení rozvoje ekonomiky ve skocích.

Léta 1958 a 1959 (období, kdy probíhala diskuse o Cao Caoovi) byla ve znamení velkých ekonomických reforem. Na osmém zasedání Komunistické strany Číny v květnu roku 1958 bylo rozhodnuto o počátku velkých ekonomických reforem, později známých jako „velký skok vpřed“ *dayuejin* 大跃进. Cílem bylo radikálně reorganizovat zemědělskou výrobu, maximálně mobilizovat pracovní síly, a tak přeměnit přebytek pracovních sil v čínském vnitrozemí na obrovskou výrobní sílu. Některé práce v tomto stylu velké mobilizace pracovních sil proběhly již v zimě na počátku roku 1958, ještě před sjezdem strany (např. regulace vodního režimu důležitá pro čínské zemědělství).

Jejich úspěch, který se projevil velkou úrodou (na kterou mělo vliv i příznivé počasí) jen podpořil pracovní nadšení.

Reformy „velkého skoku“ se však zaměřily zejména na rozvoj těžkého průmyslu a vytvoření výrobních prostředků. Probíhala výstavba podniků tzv. místního průmyslu. Pro organizaci pracovníků vznikaly obrovské organizační jednotky. Velká zemědělská družstva se od srpna 1958 začala přetvářet v lidové komuny sdružující desetitisíce zemědělců. Ti se kromě zemědělských prací soustředili i na průmyslovou výrobu, která později zcela převládla (známá výroba železa v primitivních podmínkách). Pracovní výsledky však byly nadhodnoceny a lidské možnosti přeceněny. Celkově neexistovaly podrobné pracovní plány, ale jen základní strategické principy. Ačkoliv oslavy desátého výročí založení ČLR v říjnu 1959 byly plné euforie, špatné hospodářské plánování založené na nesprávných údajích o stavu základních prostředků k obživě kombinované s přírodními katastrofami (záplavy, sucho), vedly ke katastrofálnímu stavu hospodářství a k hladu, na jehož následky zahynuly milióny lidí. Neúspěch vedl ke kritice Mao Zedonga, kterého ve funkci předsedy roku 1959 vystřídal Liu Shaoqi 刘少奇 a „velký skok“ byl odvolán.

5.2. KONTEXT VÝVOJE A ZMĚN V TRADIČNÍM ČÍNSKÉM DIVADLE V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Pro dějiny a vývoj tradičního čínského divadla ve 20. století je charakteristické těsné sepětí s politickými a společenskými událostmi. Vývoj byl velice bouřlivý: od podpory rozvoje přes absolutní zákaz a persekuci herců. S ohledem na téma této diplomové práce je důležitá zejména situace a okolnosti změn spojených s reformami,

kteře probíhaly v 50. letech a po přerušení za kulturní revoluce pokračovaly v letech sedmdesátých.

Na počátku 20. století v souvislosti s myšlenkami Májového hnutí byla tradiční forma čínského divadla považována za pozůstatek „zkostnatělé“ tradiční kultury, kterou je třeba radikálně změnit, či ještě lépe zlikvidovat¹¹⁸. To se však naštěstí nepodařilo pro velkou oblibu a popularitu *xiqu* realizovat. Kromě tradičního divadla se začínala prosazovat činohra.

Po založení Čínské lidové republiky stát podporoval rozvoj *xiqu*. Byly organizovány zájezdy souborů *jingju* do Evropy (byly přerušeny kulturní revolucí a znovu obnoveny až po dvaceti letech).

Ve 40. letech byly centry divadla Chunqing, Guilin a také oblasti pod kontrolou Rudé armády (zde se jednalo hlavně o angažované agitační divadlo). Objevily se hry na historická témata, které byly svým obsahem aktuální. Byly namířené proti japonské agresi a vybízely k národnímu sjednocení. Sem se řadí zejména některá díla z pera proslulého spisovatele, básníka a archeologa Guo Moruo 郭沫若 (1892-1978)¹¹⁹. Na historická témata psal také A Ying 阿英 (1900-1977).¹²⁰

Roku 1941 byla v Guilinu ustanovena Divadelní společnost nové Číny *Xin Zhongguo jushe* 新中国剧社. V Yan'anu byla základna pro divadlo řízené Komunistickou stranou Číny. Roku 1938 zde byla zřízena Lu Xunova akademie umění,

¹¹⁸ Takové postoje zastávala mj. skupina soustředěná kolem reformního časopisu *Nové mláďi*, zejména Hu Shi 胡适.

¹¹⁹ Byl také překladatelem západní literatury. Žil velice bouřlivým životem. Jeho díla obsahují často radikální postoje k soudobým společenským problémům (např. podporoval ženskou emancipaci, vyjadřoval patriotické postoje apod.). Z jeho her na historická témata byla nejvíce oceňována hra *Qu Yuan* 屈原 (1942), kterou mnil jako podobenství o národním citění a odporu v době hrozby japonské agrese.

¹²⁰ Ve svém díle *Vzdorokráľ Li* (*Li chuangwang* 李闯王) (1945) se pokouší vyložit historicko-materialistickým způsobem neúspěch rolnických povstání z let 1640-1645.

od roku 1941 známá jako Lu Xunova akademie umění a literatury *Lu Xun yishu wenxue yuan* 鲁迅艺术文学院. Roku 1942 byla do Yan'anu svolána konference o literatuře a umění, na které přednesl Mao Zedong 毛泽东 závazné požadavky na uměleckou tvorbu a zásady kulturní politiky¹²¹ blíže rozvedené v *Rozhovorech o literatuře a umění*. Byly vytvořeny nové formy čínského divadla¹²² a diskutovalo se o tom, jakým způsobem tradiční čínské divadlo reformovat či zachovat nezměněné.

V roce 1950 byla v Pekingu otevřena Ústřední divadelní akademie *Zhongyang xiju xueyuan* 中央戏剧学院, která se stala hlavním centrem pro výchovu herců, režisérů a umělců (existuje dodnes). Téhož roku se konala celostátní konference o reformě *xiqu*. Bylo zakázáno více než dvacet her, jejichž obsah nebyl v souladu se současnými požadavky na úlohu divadla ve společnosti. Dále se podle vyhlášeného programu měly přepracovat textové předlohy některých her a vytvářet se nové hry ve formě *xiqu* na současná i historická témata.

Následujícího roku byl založen Ústav pro studium tradičního čínského hudebního divadla *Zhongguo xiqu yanjiuyuan* 中国戏曲研究院¹²³, který začal také pravidelně vydávat studie o *xiqu* (čtvrtletně vycházely Studie o *xiqu* *Xiqu luncong* 戏曲论丛) a o něco později začala vycházet i periodika s tímto odborným zaměřením¹²⁴. Roku 1952

¹²¹ Hlavní zásada byla, že umění má sloužit dělníkům, rolníkům a vojákům.

¹²² Na základě oblíbených venkovských smíšených forem „her k vysazování rýže“ *yanggexi* byly vytvářeny didaktické hříčky, které prosazovaly odstranění negramotnosti, pověrčivosti, kouření opia atd. Na jejich základě a smíšením s dalšími vlivy byl vytvořen nový žánr tzv. nová zpěvohra *xingaju*. KALVODOVÁ (1992), s. 258.

¹²³ Ředitelem se stal slavný herec tradičního čínského divadla, představitel ženských rolí Mei Lanfang 梅兰芳.

¹²⁴ Např. měsíčník o tradičním i novodobém divadle *Divadelní zprávy* (*Xiju bao* 戏剧报). Na jeho stránkách se také objevil článek o Cao Caoovi v rámci pětiměsíční diskuse v roce 1959 (není však zahrnutý v CCLJ). ZHANG Ju 张俱. „Cao Cao – cong shenghuo sucai dao yishu xingxiang 曹操—从生活素材到艺术形象.“ *Xiju bao*, č. 11, 1959.

byl v Pekingu uspořádán celonárodní Festival tradičního hudebního divadla *xiqu*. Poprvé v historii zde bylo představeno dvacet tři různých regionálních druhů divadla.

Na přelomu padesátých a šedesátých let došlo k vyhocení sporu mezi zastánci tradičních forem mírně přizpůsobených současnosti¹²⁵ a mezi příznivci radikálních reforem tradičního divadla. Bylo to období, kdy se začal projevovat neúspěch vládních reforem a politiky „velkého skoku“ (1958-1959). Uvnitř Komunistické strany Číny se začaly objevovat vážnější neshody, kritika a vnitrostranický rozkol.

Roku 1964 proběhl festival metropolitního divadla *jingxi* na aktuální témata. V rámci úvodu Mao Zedongova manželka Jiang Qing 江青 požadovala radikální reformy čínského tradičního divadla¹²⁶. Avšak kvůli nejednotě strany nenašla podporu potřebných státních orgánů.

Na počátku 60. let někteří autoři napsali historické hry, které obsahovaly skryté narážky na současnou situaci.¹²⁷ Konkrétně se v podtextu her dotýkali perzekuce vysokého představitele, který se odvážil vystoupit s kritikou namířenou proti politice „velkého skoku“.

Od poloviny 60. let bylo s výjimkou několika revolučních her zcela zastaveno provozování divadla tradičních forem i činohry a začala perzekuce herců. Tento stav trval po dobu kulturní revoluce až do roku 1976. Poté (asi od roku 1979) se začal postupně obnovovat repertoár všech typů *xiqu*.

¹²⁵ Zastánci mírnějšího přístupu byli pro postupné reformy *jingxi* a ostatních druhů a forem s pevným uměleckým řádem současně chtěli udržet na repertoáru kolem dvaceti procent tradičních inscenačních modelů. Radikální reformy by měly za následek velké změny tradičních forem a nechaly by na scéně jen témata z doby osvobozenecých bojů a budování socialismu po roce 1949. KALVODOVÁ (1992), s. 261

¹²⁶ Prohlásila, že většina profesionálních souborů zaplňuje jeviště „císaři, generály, ministry, učenci, krasavicemi, zloduchy a démony“.

¹²⁷ Byli to Tian Han 田汉 hrou *Xie Yaohuan* (1961) (hraná jako činohra i v tradiční formě) a Wu Han 吴晗 hrou z mingského prostředí *Hai Rui propuštěn z úřadu* (*Hai Rui ba guan* 海瑞罢官).

Násilné zastavení tradiční divadelní produkce během kulturní revoluce a persekuce herců měly za následek ztrátu mnoha cenných zkušeností. Byly ničeny texty her, divadelní kostýmy a byla přerušena výuka další generace herců.

5.3. DISKUSE O CAO CAOOVĚ PŘEHODNOCENÍ

V souvislosti s reformou tradičního čínského divadla, která probíhala na počátku padesátých let, upoutala pozornost také Cao Caoova postava a její ztvárnění. Na stránkách nejčtenějších periodik jako *Guangming ribao* 光明日报, *Wenhui bao* 文汇报, *Renmin ribao* 人民日报 i dalších bylo v rámci rozsáhlé diskuse trvající přes pět měsíců (od ledna do července 1959) uveřejněno kolem sto čtyřiceti čtyř článků a pojednání (jejich seznam viz příloha 7.3.). Jako shrnutí této diskuse vyšel ve vydavatelství *San lian shudian* 三联书店 následujícího roku sborník pod názvem *Výbor pojednání o Cao Caoovi* (*Cao Cao lun ji* 曹操论集) (dále jen CCLJ). Obsahuje třicet sedm vybraných článků.

Ústředním a jednotícím tématem bylo hodnocení Cao Caoovy osobnosti a jejího ztvárnění zejména s ohledem na tradiční čínskou operu. Účastníci diskuse z řad historiků, literátů, literárních vědců i dalších autorů hledali odpověď na otázku, zda má být Cao Cao i nadále na čínském jevišti představitelem a ztělesněním krutosti, lstivosti a vůbec celkově negativního charakteru.

Diskusi otevřel Guo Moruo 郭沫若 článkem uveřejněným na stránkách *Guangming ribao* 25. ledna 1959 pod titulem „Pojednání o Cai Wenjiině díle *Osmnáct*

*tónů rákosové píšťaly hujia*¹²⁸, ve kterém vyslovil tezi, že tradiční ztvárnění Cao Caoovy postavy je zkreslením historie a je zapotřebí přehodnotit jeho osobnost podle soudobých měřítek.

Na něj reagoval článek otištěný o necelý měsíc později v témže periodiku – „Je zapotřebí navrátit Cao Caoovi jeho renomé – Cao Cao a Bitva u Rudého útesu“¹²⁹, jehož autorem je Jian Bozan 剪伯赞. Potom už v krátkých intervalech (v následujících měsících téměř denně¹³⁰) byly po celé zemi publikovány další články a diskuse se rozvinula naplno.

Guo Moruo v diskusi uveřejnil celkem tři články. Ve všech shromažďuje argumenty pro obhajobu Cao Caoova případu, rozebírá problematiku povstání Žlutých šátků a snaží se hodnotit Cao Caoa z hlediska jeho zásluh pro blaho lidu.

Ve svém prvním článku Guo Moruo zmiňuje Cao Caoa v souvislosti s Cai Wenji 蔡文姬, o které připravoval knihu. Hovoří o Cao Caoovi jako o dobroději, který po nejrůznějších peripetiích Cai Wenjiina života dokáže realizovat její kýžené vykoupení a přináší jí svobodu. V článku se uvádí, že její vykoupení nebylo motivované osobním prospěchem či citovou angažovaností Cao Caoa, který podle Guo Moruoa takto zachránil nejen ji a jejího manžela, ale i mnohé další. Osud Cai Wenji je považován za typický příklad Cao Caoova dobrodiní.

Podle marxistické filosofie, jejíž ideje jsou hlášány Komunistickou stranou Číny, se změnil rovněž pohled na historii a výklad některých jevů, jakými byla například lidová povstání, která se v čínské historii vyskytují opakovaně. Jsou nově chápána jako

¹²⁸ GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 1-10.

¹²⁹ JIAN Bozan in CCLJ (1960), s. 11-20.

¹³⁰ Nejvíce článků bylo publikováno v dubnu a květnu (každý měsíc přes třicet článků). Potom diskuse zvolna utichla.

projev vůle lidu, jakýsi předobraz revoluce a na rozdíl od tradičního pojetí bylo vnímáno jejich potlačení jako projev negativní. Guo Moruo však chápe Cao Caoa jako někoho, kdo pokračoval v lidovém hnutí Žlutých šátků a kdo převzal jeho ideje: „*Ačkoliv Cao Cao získal své jméno v boji proti Žlutým šátkům, můžeme říci, že na hnutí Žlutých šátků navázal a systematizoval je.*“¹³¹

Dále Guo Moruo vyjmenovává Cao Caoovy zásluhy: obnovu pořádku ve společnosti, přidělení půdy, omezení vlivu mocných místních rodů, které tyranizovaly obyvatelstvo, jeho úspěchy v boji proti kočovníkům podnikajícím nájezdy na severní hranice Číny a také jeho přínos k čínské kultuře. Podle Guo Moruoa by měl Cao Cao být za všechny své zásluhy nazýván „hrdinou lidu“ *minzu yingxiong* 民族英雄. V závěru jasně formuluje tezi, že negativní hodnocení Cao Caoa je křivdou na jeho osobnosti a je to „překroucení historie“. Naznačuje také souvislost rozšíření záporného hodnocení s obdobím čínské dynastie Song a s románem *Příběhy Tři říší*.

Jian Bozan v článku „Je zapotřebí navrátit Cao Caoovi jeho renomé – Cao Cao a Bitva u Rudého útesu“ rozebírá nově zpracovanou divadelní hru *Bitva u Rudého útesu*¹³². Spolu s rozbořem tohoto představení se věnuje přehodnocení Cao Caoovy postavy. Už v úvodu, jako i jiní autoři, zmiňuje Lu Xunův postoj k Cao Caoovi.¹³³ Ten podobně jako Guo Moruo označuje Cao Caoa za hrdinu: „*Když se hovoří o Cao Caoovi, snadno si vzpomeneme na román Příběhy Tři říší a také na toho proradného hodnostáře s naličeným obličejem na jevišti čínského divadla, ale to není ten správný způsob jak na*

¹³¹ GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 10. Překlad celé této důležité pasáže z Guo Moruova článku viz příloha 7.1.9.

¹³² Toto představení shlédlo více účastníků diskuse o Cao Caoovi, bohužel nikdo neuvádí bližší údaj o jejím autorovi, divadelní scéně apod.

¹³³ Na Lu Xunova slova se odvolávají autoři v závěru své publikace věnované Cao Caovu životu. ZHANG Xikong (1959), s.41.

Cao Caoa pohlížet. ... Vždyť ve skutečnosti je Cao Cao člověk velkých schopností a je přinejmenším hrdinou.“¹³⁴ Jian Bozan upozorňuje, že ačkoliv stejně jako Lu Xun i Guo Moruo označují Cao Caoa za hrdinu a oba dva ho obdivují, přesto však „nejsou na Cao Caoově straně“ (*bushi Cao Cao yi dang 不是曹操一党*)¹³⁵. Na jeho straně se necítí být ani Jian Bozan. Nezdá se mu vhodné označení Cao Caoa jako *jianchen* a vyzývá k přehodnocení názoru na něj podle moderního marxistického pojetí historie. Ve smyslu obdivu k Cao Caoově osobnosti sdílí Lu Xunovy i Guo Moruovy postoje.

Jian Bozan se domnívá, že Cao Caoovu pověst vědomě pošpinil autor románu *Příběhy Tří říší*, přestože podrobně znal historické kroniky. Podle Jian Bozana tak učinil, aby „šířil feudalistický a legitimistický pohled na historii“¹³⁶.

Jako spoluodpovědné za Cao Caoovu špatnou pověst také označuje tvůrce a autory divadelních představení, kteří z Cao Caoa udělali zápornou postavu. Upozorňuje na to, že Cao Cao není vnímán jako proradný hodnostář, ale jako *typický* proradný hodnostář (*dianxing jianchen 典型奸臣*). Podle Jian Bozana se však Čína už těchto předsudků zbavila a vnímání historie je jiné. V současnosti, kdy hlavní úlohu hraje lid, je potřeba vnímat Cao Caoa ve vztahu k němu. I z toho důvodu je nutné přehodnotit pohled na Cao Caoovu osobnost. Domnívá se, že záporné pojetí Cao Caoovy postavy souvisí s tradičním pojetím státu, kde ústřední postavou byl císař. Každý, kdo se k němu nechoval dost uctivě či snad dokonce nezdvořile, mohl být označen jako *jianchen*. Cao Cao ačkoliv respektoval toto pojetí a sám se vyjadřoval

¹³⁴ „我们讲到曹操，很容易就联想起《三国之演义》，更而想起戏台上那一位花面的奸臣，但这不是观察曹操的真正方法……其实，曹操是一个很有本事的人，至少是一个英雄。“ JIAN Bozan in CCLJ (1960), s. 11.; bližší odkaz na Lu Xunovo dílo nebyl uveden.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ „为了宣传封建正统主义的历史观“. Tamtéž, s. 12. K výrazu legitimistický *zhengtong* viz též CHENG (2006), s. 473.

o tom, že neusedne na císařský trůn, přesto odhalil své neskromné ambice.

Jian Bozan však upozorňuje, že v Cao Caoově době i všichni ostatní měli ambice stát se císařem a stejně tak dobře mohli být označováni pojmem *jianchen*. Cao Cao ale skutečně převzal moc. Neprohlásil se ovšem císařem a nezaložil novou dynastii, což Jian Bozan vidí jako Cao Caoovu chybu a krátkozrakost. Domnívá se, že císařové pozdějších dynastií se takovým jednáním cítili potenciálně ohroženi a snažili se vždy prostřednictvím umění Cao Caoa zlikvidovat. Ideální příležitost se naskytovala při líčení jeho nejvýraznější porážky v bitvě u Rudého útesu, v jejíchž pozdějších popisech se všechny hrdinské vlastnosti a moudrost soustředily do idealizované postavy Zhuge Lianga.

Na rozdíl proti ostatním osobnostem a zejména oproti Liu Beiovi k tomu říká Jian Bozan toto: „*Cao Cao si Podnebesí vybojoval sám, nepřevzal je od rodu Liu. Kdyby si Cao Cao dle své libosti přes sebe přehodil císařský háv, kdopak by o něm řekl, že není císařem Zakladatelem; ale právě proto, že císařský oděv měl za košili, kterou si oblékal dospod, lidé překryli jeho tvář bílými líčidly.*“¹³⁷

Jako Cao Caoův největší nedostatek Jian Bozan vidí potlačení Žlutých šátků. Co se týče jeho moci a vztahu k lidu, nejednal pro lid, ale neprotivil se jeho přání. Jian Bozan pociťuje to, že Cao Cao je typickým příkladem proradného hodnostáře jako pohled ortodoxně feudální, který je potřeba v současné nové společnosti změnit. Co se týče jeho postoje ke změnám v tradičním čínském divadle, nechce radikální změny, protože lidé mají starou operu rádi. Je zastáncem mírné úpravy masek a her, aby byly více v souladu se současným pohledem na historii.

¹³⁷ „曹操的天下，是自己打出来的，不是从姓刘手里接收过来的。假如曹操痛痛快快地披上皇袍，谁能说他不是太祖高皇帝，就因为他把黄袍当作衬衣穿在里面，反而被人抹上了一脸白粉。“ CCLJ (1960), s. 18.

Článek „Cao Caoovi by se mělo dostat správného hodnocení“¹³⁸, který v CCLJ následuje, polemizuje s Jian Bozanem i Guo Moruoem a je ukázkou názorů skupiny protestujících proti Cao Caoovu novému přehodnocování. Jeho autor s argumentací předchozích článků nesouhlasí. Uvádí výčet Cao Caoových negativních činů a domnívá se, že jeho záporné pojetí v historii není záležitostí ortodoxně feudalistického nahlížení, ale že to je hlas většiny lidu.

Diskuse dále pokračuje v podobném duchu a její tematika se rozšiřuje. Za podrobnější zmínku stojí ještě několik článků – další dva Guo Moruoovy články a příspěvky k diskusi od Wu Hana a Liu Zhijiana.¹³⁹

V březnovém vydání novin *Renmin ribao* byl uveřejněn článek „Přehodnocení Cao Caoova případu“.¹⁴⁰ Ve svém titulu (jenž už byl naznačen v Jian Bozanově článku a stal se heslem celé diskuse) je obsažen kladný postoj Guo Moruo k Cao Caoově postavě. V článku se vrací k problematice rolnických lidových povstání. Přiznává, že Cao Cao potlačil povstání, ale nezprotivil se jeho cílům. Podle něj povstalci chtěli především obživu. Požadovali obilí a půdu, kterou jim Cao Cao nakonec poskytl.

Dále Guo Moruo předkládá mnohé argumenty proti tradované Cao Caoově krvelačné povaze a dokládá, že mu na lidech naopak záleželo. Na Cao Caoovu obhajobu uvádí, že zabránil agresi wuhuanských kmenů a jako příklad Cao Caoovy výjimečnosti a jedinečnosti jeho autority uvádí, že Cao Caoem poražení nepřátelé (jako byly oddíly Žlutých šátků i Wuhuanové) jej následovali a stali se jeho spojenci. Guo Moruo uvádí, že k tomu nebyli donuceni násilím, ale že to způsobila Cao Caoova mravní síla *de* 德.

¹³⁸ LIU Yibing in CCLJ (1960), s. 21-24.

¹³⁹ Další články, i když jsou také přínosné, není možné, z důvodu omezeného prostoru daného rozsahem, do této práce zařadit.

¹⁴⁰ GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 47-63.

Zajímavá je pasáž, kde se Guo Moruo věnuje rozboru Cao Caoovy cesty do Chenliu a příhody, která je líčena v románu *Příběhy Tří říší* a převážně je typickým příkladem Cao Caoovy krutosti a brutality. Je hrána i na divadelních jevištích. Guo Moruo uvádí příklady odlišných znění různých pramenů líčících tuto událost a domnívá se, že mnohá fakta byla úmyslně zkreslena v Cao Caoův neprospěch. Přiklání se k první variantě (kronika státu Wei *Weishu*). Také prohlašuje, že Cao Caoovo známé rčení „*Raději budu ovládat ostatní, než aby oni ovládli mne*“¹⁴¹ připisuje Guo Moruo Sun Chengovi 孙盛 a nikoliv Cao Caoovi. Domnívá se, že Cao Cao nebyl neomylný a měl mnoho nedostatků, ale bylo na něm také mnoho kladného.

Jako poslední Guo Moruoův článek k diskusi byla uveřejněna předmluva k jeho dílu o Cai Wenji s názvem „Historie a vývoj rolnických lidových povstání v Číně- Předmluva ke knize *Cai Wenji*“¹⁴². Guo Moruo se zde věnuje problematice rolnických povstání. Nedomnívá se, že potlačení povstání Žlutých šátků bylo správné, ale nakonec to, že je Cao Cao porazil, sloužilo v jejich prospěch. Dále pojednává o cílech povstání.

Zmiňuje se o svém ztotožnění s Cai Wenji a s jejími životními osudy (uvádí podobnost s Flaubertem a jeho Paní Bovaryovou, ač se s ní přímo nesrovnává). Obhajobu Cao Caoa a přehodnocení pohledu na jeho postavu v souladu s moderní dobou se rozhodl učinit právě jejím prostřednictvím: „*Ještě bych rád prohlásil, že hlavním cílem, proč jsem napsal Cai Wenji, bylo přehodnocení Cao Caova případu.*“¹⁴³.

Diskuse se také účastnil historik Wu Han, který přispěl dvěma články. První uveřejnil pod názvem „O Cao Caoovi“¹⁴⁴ a druhý, který nebyl do CCLJ vybrán, vyšel

¹⁴¹ *Ning wo fu ren, wu ren fu wo* 宁我负人，无人负我。 GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 56.

¹⁴² GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 269-276.

¹⁴³ „再有一点我想声明，我写《蔡文姬》的主要目的就是要替曹操翻案。“ Tamtéž, s. 270.

¹⁴⁴ WU Han in CCLJ (1960), s. 37-46.

v *Lishi jiaoxue* číslo 7 pod titulem „Pojednání problému hodnocení historické osobnosti v souvislosti s diskusí o Cao Caoově problematice“¹⁴⁵.

Ve svém prvním článku se Wu Han 吴晗 zabývá tím, kdo jako první prováděl Cao Caoovo hodnocení. Zmiňuje postavy Qiaogonga a Xu Shaoa, kteří hovořili o Cao Caoových schopnostech. Dále jako Guo Moruo a další se věnuje problému, zda je pro Cao Caoa vhodné charakteristické označení *jianchen*. Klade Cao Caoa do protikladu k Liu Beiovi. Z hlediska tradičního pojetí legitimacy rodina Liu měla mandát a jestliže se někdo stavěl proti ní, pak byl označen jako *jianchen*, což byl Cao Caoův případ. Také se věnuje variantám líčení Cao Caoova zabíjení cestou do Chenliu.

V souvislosti s Liu Beiem rozebírá Cao Caoův původ. Domnívá se, že Cao Cao nepatřil k známým urozeným rodům *mingmen* 名门, ale původem pocházel z vrstvy prostého lidu *hanzu* 汉族. Proto úmyslně bojoval proti významným rodům.

Wu Han vyjmenovává Cao Caoovy reformy. Hovoří zejména o reformě výrobních prostředků, zdůrazňuje Cao Caoovy zásluhy v oblasti péče o kulturu a vzdělanost. Dochází k závěru, že jeho zásluhy celkově převažují nad jeho proviněními a mělo by mu být vyhrazeno místo v muzeích a knihách o historii. Upozorňuje, že by se neměla směšovat postava umělecky zobrazovaná se skutečnou historickou osobností.

Co se týče jeho postoje k reformám opery, Wu Han by obsah starých her neměnil, ale doporučuje současně napsat hry nové hrané se starými paralelně.

Dalším zajímavým příspěvkem v diskusi je Liu Zhijianův 刘知渐 článek „Proč byl Luo Guanzhong proti Cao Caoovi“¹⁴⁶. Autor se pozastavuje nad tím, že Luo Guanzhong je často obviňován Cao Caoovými obhájci z vytvoření jeho záporného

¹⁴⁵ *Cong Cao Cao wenti de taolun tan lishi renwu pingjia wenti* 从曹操问题的讨论谈历史人物评价问题.

¹⁴⁶ LIU Zhijian in CCLJ (1960), s. 322-336.

obrazu. Věnuje se pozadí, v němž vznikal román *Příběhy Tři říší*. Uvádí, že Luo Guanzhong čerpal materiál pro své dílo z lidových her a Chen Shouovu kroniku použil také - ovšem jen jako inspirační materiál. Při tvorbě románu se řídil zejména dobovým vkusem čtenářů a tvořil jej pro prostředí, ve kterém se sám pohyboval. Luo Guanzhong nebral Cao Caoa za proraďného hodnostáře *jianchen*, ale zdůraznil a zveličil jeho egoismus, který je v románu jeho základní a důležitou charakteristickou vlastností.

Liu Zhijian se domnívá, že Luo Guanzhong zkreslil Cao Caoovu postavu jen do určité míry, ale není možné ho obvinít, že postavu zkreslil zcela a zobrazil lživě. Luo Guanzhong vytvořil v souladu s míněním tehdejšího prostředí vynikající typickou zápornou postavu, krom toho ale vystihl také Cao Caoovy některé dobré vlastnosti. Uvádí, že ačkoliv Chen Shou se svou kronikou SGZ patří k Cao Caoovým obhájčům, rovněž se zmiňuje o Cao Caoově egoismu.

Liu Zhijian dále připomíná, že vývoj hodnocení Cao Caoovy osobnosti nemůžeme zjednodušit tak, že do určitého období bylo hodnocené kladné a potom záporné, ale domnívá se, že odedávna Cao Caoovi odpůrci i obhájci existovali současně. Předestírá mnohé argumenty dokládající Cao Caoovo hodnocení v té které době.

Co se týče Cao Caoova označení jako hrdiny, autor článku se domnívá, že toto označení není vhodné, neboť hrdina koná činy pro stát, zatímco Cao Caoovou motivací byl jeho vlastní prospěch. Autor článku nesouhlasí, že by Cao Caoovo záporné pojetí bylo čistě jen důsledkem ortodoxního pojetí dějin, protože Cao Caoovo záporné zobrazení v sobě jistě zahrnuje i mínění lidu. Liu Zhijianův článek nabízí množství odkazů na původní prameny.

5.4. SHRNUÍ: ZMĚNY VE DVACÁTÉM STOLETÍ

Na CCLJ je možné pohlížet ze dvou hledisek. Z jedné strany jako na odbornou práci, jež obsahuje mnoho zajímavých informací podložených odkazy a citacemi z pramenů a soustřeďuje množství argumentů pro i proti Cao Caoovi. Na druhou stranu v CCLJ můžeme hledat materiál pro rekonstrukci do jisté míry oficiálního pohledu na Cao Caoovu osobnost.

Tematika diskuse je poměrně široká, ale celkově můžeme vymezit kolem desítky témat, která se opakují a jsou diskutována z různých úhlů. Společným tématem je Cao Caoova osobnost a její umělecké ztvárnění. Diskutuje se o tom, jaký ve skutečnosti byl, zda vsutku odpovídá negativní zobrazení v divadle a v románu historické osobnosti, zvažuje se míra Cao Caoových zásluh a pochybení, probírají se jeho reformy, zejména zavedení vojenských kolonií *tuntian*, autoři pátrají po jeho původu a příslušnosti k určité sociální skupině či třídě a jeho společenském statusu a také se zamýšlejí nad tím, ke kterému myšlenkovému směru Cao Caoa zařadit.

S Cao Caoovým hodnocením velice úzce souvisí pojetí hodnocení historické osobnosti, jež určuje kritéria, podle kterých při takovém hodnocení postupovat. Toto téma je na některých místech probíráno i samostatně, ale v rámci diskuse je vždy určitým způsobem vztahováno k Cao Caoovi. V té době kritéria pojetí historické osobnosti a pohledu na historii vycházela z marxistického myšlení. Uplatňuje se třídní pojetí dějin, myšlenky vývoje a pokroku v rámci historie, dialektický rozvoj společnosti, myšlenka, že dělnická třída je rozhodujícím činitelem společenského vývoje atd. Hlavní tezi přístupu k Cao Caoovu hodnocení v diskusi vyslovil ve svém článku Guo Moruo. Uvádí, že historickou osobnost je třeba vnímat komplexně a zejména je třeba zkoumat, jakým způsobem přispěla k pokroku dějin a rozvoji společnosti: „*Při hodnocení*

*historické osobnosti je nutné na problematiku pohlížet komplexně. Je nutné zvážit, co je z celkového hlediska důležité, co méně a zejména je třeba se podívat, zda dotyčný vykonal něco záslužného pro lid té doby a zda přispěl (i) k pokroku všeho našeho lidu a k pokroku v kultuře.*¹⁴⁷ Je důležité zkoumat dobu, v níž osobnost žila a její zásluhy či pochybení vztahovat k lidu, který je hybatelem dějin, na rozdíl od tendenčního pojetí, kdy vše bylo vztahováno k osobě císaře.

S tímto pojetím dějin a pohledem na historickou osobnost souvisel problém lidových rolnických povstání v Číně, jemuž je v diskusi věnován také poměrně velký prostor. Především jsou diskutovány cíle tohoto povstání. Někteří autoři hovoří o tom, že povstání chtěla svrhnout tehdejší feudální vládnoucí třídu, jiní tvrdí, že povstání byla prostě motivována snahou získat obživu a půdu. V každém případě povstání představovalo mínění lidu a jeho potlačení je vnímáno jako negativní čin. V této souvislosti mnozí autoři hovoří o potlačení povstání Žlutých šátků jako o jednom z Cao Caoových největších provinění. Na druhou stranu se ale většina autorů shoduje na tom, že Cao Cao si z lidového povstání vzal ponaučení a přijal systém opatření a ústupků vůči prostému lidu a tak „posunul historii vpřed“. Jak už bylo zmíněno, Guo Moruo dokonce uvádí, že Cao Cao cíle povstalců nezradil a do jisté míry je uspokojil. Dále se hovoří o tom, zda boj proti Wuhuanům byl oprávněný a jaké byl povahy.

V tomto kontextu se autoři celkově shodují, že Cao Caoovy zásluhy převažují nad jeho chybami, a proto by mělo být přehodnoceno zobrazení jeho historické osobnosti. Většina se shoduje na tom, že je vhodné označení Cao Caoa jako výjimečná osobnost a někteří uvažují i o pojmu hrdina.

¹⁴⁷ „我们评价一位历史人物，应该从全面来看问题，应该从他的大节上来权其轻重，特别要看他对于当时人民有无贡献，对于我们整个民族的发展、文化的发展有无贡献。“ GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 57-58.

Dalším tématem v diskusi je reforma divadelní her. Tyto tradičně zobrazují Cao Caoa jako proradného hodnostáře *jianchen*. Většina autorů se shoduje na tom, že takovéto zobrazení neodpovídá historické skutečnosti, ale na způsob změny těchto her mají odlišné názory. Někteří se domnívají, že by měly být přepsány hry staré, jiní dávají přednost mírnějším úpravám a někteří se domnívají, že by měly být napsány hry nové a měly by být hrány současně se starými.

Pro tuto diskusi je důležité vnímat historický kontext a je patrná provázanost autorů s jejich současností. Periodika, ve kterých byly články uveřejňovány, byla pod vládní kontrolou a můžeme se domnívat, že mnohé názory autorů představují oficiální pojetí problematiky. Zdá se, jakoby někteří autoři jen využili příležitosti a bez odborných znalostí se rozhodli prezentovat své ideologické názory. Z tohoto hlediska by bylo zajímavé zjistit, nakolik jsou počátky a iniciování diskuse spojeny s osobou Mao Zedonga.

O Mao Zedongovi je obecně známo, že měl rád čínskou tradici a nechával se jí ovlivňovat. V pramenech, které jsem měl k dispozici, se mi však nepodařilo najít žádný Mao Zedongův článek či projev, který by pojednával o této problematice. Cao Cao patřil pravděpodobně k jeho oblíbeným historickým postavám, což dokazují některé drobné zmínky, které se nám zprostředkovaně dochovaly ze vzpomínek těch, kdo se s Mao Zedongem osobně setkali.¹⁴⁸ To, že se nedochovala žádná konkrétní zmínka však ještě nemusí být důvodem k tvrzení, že na počátku tak bouřlivé diskuse o Cao Caoovi nebyl nějaký Mao Zedongův podnět.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Např. YIN Jiamin 尹家民 (2004). *Hong qiang jianzheng lu* 红墙见证录. Beijing: Dangdai Zhongguo chubanshe, s. 364.

¹⁴⁹ Například u jeho projevů je běžné, že byly zveřejňovány zprostředkovaně a s časovým odstupem. Viz BAKEŠOVÁ (2003), s.55.

Jistou stopu souvislosti můžeme najít v tom, že v létě roku 1954 Mao Zedong napsal báseň *Vlny promývají písek* (*Lang tao sha* 浪淘沙), kde se objevuje přímá narážka na Cao Caoa a odkaz na jeho tažení na sever proti Wuhuanům.¹⁵⁰ Mao Zedongovu báseň zmiňuje ve svém článku „Přehodnocení Cao Caoova případu“ Guo Moruo.¹⁵¹

V Mao Zedongově básni se objevuje motiv vzedmutých vln a deště, neklidné vody, jež přináší očištění. Mao Zedong připomíná Cao Caoův odkaz, jeho dílo a také jeho moc a pevnou vládu, se kterou chtěl nastolit v zemi pořádek¹⁵². Báseň končí odkazem na změny, které se udály a lze je vykládat jako pozitivní.

Na základě prostudovaných pramenů můžeme usuzovat, že přímější spojitost s vyvoláním diskuse měl Guo Moruo, který v té době platil za uznávanou autoritu a byl aktivním členem Komunistické strany Číny.

Celkově se dá říci, že většina článků ukazuje odrážení odbornost autorů, která přispívá k vysoké úrovni diskuse. Ta se z faktografického hlediska jeví jako přínosná.

¹⁵⁰ Mao Zedongova báseň viz příloha 7.1.8. Cao Caoovy básně viz 7.2.

¹⁵¹ CCLJ (2006), s. 52-53.

¹⁵² Pasáž v básni „Bojovný císař státu Wei šlehl bičem“ (příloha 7.1.8.) srovnej s CHEN Shou (1997), s. 23-24 (příloha 7.1.2.).

6. SHRNU TÍ A ZÁVĚR

Obr. 18: Huang Runfu v roli Cao Caoa

6.1. SHRNU TÍ

Pro vývoj Cao Caoova hodnocení je důležité brát vždy v úvahu historické pozadí a společenské postavení, v kterém bylo hodnocení prováděno. V každé době a v každé sociální vrstvě existují různá měřítka a kritéria pro hodnocení historické osobnosti. Hodnocení Cao Caoa můžeme rozdělit na hodnocení oficiální a hodnocení lidové. V každém tomto pojetí měl Cao Cao své odpůrce i obhájce. Tábory Cao Caoových odpůrců i obhájců a hodnocení oficiální i lidové existovaly současně. Bylo by proto příliš zjednodušující a zavádějící říci, že Cao Cao byl do určitého období hodnocen kladně a potom záporně apod.

6.1.1. Hodnocení oficiální

Do oficiálního hodnocení patří zejména historické kroniky, které, jak už bylo zmíněno, vyjadřovaly zejména názory vládnoucí dynastie. Kritériem státní ideologii podřízeného hodnocení byl význam pro stát a z tohoto pohledu byly činy a celkový význam historické osobnosti zvažovány. V souvislosti s Cao Caoem je velmi důležitá otázka jeho legitimacy. Každá dynastie chtěla být u moci legitimně a podle toho, od koho převzala svůj mandát se také odvozoval její vztah k historii, historickým osobnostem, předchůdcům apod. Liu Zhijian ve svém článku „Proč byl Luo Guanzhong proti Cao Caoovi“ uvádí rozdělení odpůrců a obhájců Cao Caoa z hlediska legitimacy na dva tábory: „respektující Han a brojící proti Cao“ *zun Han yi Cao* 尊汉抑曹 (odpůrci)

a „císařem Wei nepřítelem Shu“ *di Wei kou Shu* 帝魏寇蜀 (obhájci).¹⁵³ V úzké souvislosti s historickým vývojem v oficiálním pojetí Cao Caoova hodnocení do dynastie Severní Song většinou převažovali ti, kdo uznávali Cao Caoovu legitimitu a později získali převahu přívrženci druhé skupiny. Tito Cao Caoovi odpůrci si upevnili svou pozici zejména za dynastie Jin a Yuan. V rámci těchto dvou táborů ovšem ne všichni Cao Caoa nekriticky vychvalovali. Je nutné poznamenat, že Cao Caoovi obhájci ho nelíčili idylicky a neskrývali jeho špatné vlastnosti.

6.1.2. *Hodnocení lidové*

Lidové hodnocení se od oficiálního liší. Existoval rozdíl v tom, jak Cao Caoa vnímaly prostší vrstvy obyvatel a jak ho vnímaly vyšší vrstvy (tvůrci oficiálního hodnocení). O počátcích lidového pojetí Cao Caoa nejsou dochovány záznamy, neboť příběhy byly tradovány ústně, ale později se toto hodnocení projevuje zejména v divadelních hrách (vznikajících na základě ústně tradovaných příběhů), kde převažuje hodnocení záporné (i když jsou i zmínky o kladném hodnocení a naopak o záporném znázornění postavy Liu Beie).

Negativní obraz Cao Caoa, který se objevuje v lidové tradici zřejmě současně s jeho v zásadě kladným zobrazením v kronikách, by mohl být založený na příbězích

¹⁵³ LIU Zhijian in CCLJ (2006), s. 323.

uchovávajících strach z bezprostředního ohrožení Cao Caoovými vojsky (či obecně válečné útrapy, které Cao Cao později prostě jen ztělesnil). Je možné, že tento záporný obraz vznikl v oblastech, kam Cao Cao vstupoval s armádou jako nepřítel, tj. zejména v oblastech na jihu, zatímco obyvatelům na severu pomáhal svými reformami, bránil je před kočovnými nájezdníky a sjednotil jejich území. To by ovšem bylo nutné prokázat podrobnějším výzkumem.

Lidové pojetí klade velký důraz na srozumitelnost a schematičnost postav, což se projevuje především v dramatu, pod jehož vlivem došlo postupně k vzniku zobrazení Cao Caoa jako prototypu záporné postavy. Tento model ještě zdokonalil ve svém románu Luo Guanzhong, který čerpal materiál většinou z divadelních her.

Záporné zobrazení Cao Caoa přetrvává až do 20. století, kdy pod vlivem jiného pohledu na historii vycházejícího z marxistické filosofie byly snahy společně s reformou divadla přehodnotit pohled na Cao Caoovu postavu a přiblížit její umělecké ztvárnění historické skutečnosti z hledisek marxismu. Přehodnocení ve 20. století uplatňovalo jiné hledisko. Přineslo nový prvek do Cao Caoova hodnocení, a to pohled na jeho osobnost a zásluhy z hlediska nikoliv státního, ale z pohledu lidu a v souvislosti s přehodnocením pojetí lidových povstání.

6.2. ZÁVĚR

Co se týče vývoje hodnocení Cao Caoovy osobnosti je zajímavé si všimnout, jaká hlediska byla uplatňována. Velkou roli při hodnocení hrála „prospěšnost“. Byla uplatňována zejména v oficiálním hodnocení v souvislosti s otázkou legitimacy. Bylo prospěšné řídit se názory, které byly prosazovány vládou a mnozí tvůrci oficiálního hodnocení byli motivováni snahou zavděčit se vládnoucí dynastií. Cao Cao byl však také posuzován z hlediska mravního. Byly zobrazovány jeho vlastnosti a posuzovány jeho činy. V oficiálním hodnocení převažuje zobrazení na základě této prospěšnosti, v lidovém pak z hledisko mravní.

V lidovém pojetí převažuje hodnocení záporné. Je charakteristické také určitým zjednodušením a typizací Cao Caoovy postavy. Bylo snadnější se s takovou postavou ztotožnit či k ní vymezit svůj postoj. Možná i proto je Cao Cao středem pozornosti až do dnešní doby.

V Cao Caoově případě došlo ke vzdálení umělecky ztvárněné postavy a skutečné historické osobnosti. Umělecky zobrazený Cao Cao do určité míry ztratil vztah ke své historické předloze a představuje především prototyp vlastností. Prototyp, který je naplňován na základě hledisek té které doby.

Cao Caoův prototyp je ztělesněním takových vlastností jako jsou krutost, faleš, pomstychtivost, touha po moci. Co na Cao Caoově osobnosti tedy tolik přitahuje? Jsou

to především jeho vlastnosti, jeho schopnosti, talent, závratná kariéra, ke které se propracoval vlastními silami, opojná vítězství nad často početnějším soupeřem, ale také jeho prohry, které v sobě obsahují určitý lidský rozměr. To, že nebyl neporazitelný a jeho sjednotitelská ambice zůstala nenaplněna (což z hlediska konfucianství bylo připisováno nedostatkům jeho mravních kvalit a bylo to také jednou z příčin k negativnímu hodnocení), pravděpodobně také to byl důvod, že nebyl zbožštěn jako např. Guan Yu.

Práci by bylo zajímavé doplnit pohledem do současných učebnic dějin Číny nebo čínské literatury, vyžadovalo by to však stanovení srovnatelných kritérií a podrobnější průzkum, který nebylo možné v daném rozsahu do práce zařadit. Také by bylo zajímavé provést srovnání s jinými osobnostmi, např. s Liu Beiem (např. hlouběji prozkoumat jejich zobrazení v regionálním divadle) či se songským generálem Yue Feiem (zaměřit se na povahu národního hrdiny apod.). Také by se bylo možné podrobněji věnovat Caoovu obrazu v moderní době nebo bližšímu rozboru jeho postavy v románu *Sanguo yanyi*.

Ke své práci bych ještě rád připojil kratičký výhled do současnosti týkající se Cao Caoovy postavy. V současné době můžeme pozorovat další vývoj Cao Caoovy postavy. S postupným úpadkem tradičního čínského divadla přebírají roli tehdejších kočovných herců všudypřítomná média, která jednotně působí na mnohem širší okruh lidí, než kdy bylo možné prostřednictvím tištěného románu či dramatického zpracování v podání kočovných herců. Spolu s určitým předělem mezi tradičním vzděláním a moderním světem a tím, jak Čína dnes hledá své místo a svůj postoj ke starobylé tradici, je Cao Cao zobrazován poněkud nekriticky. Dnešními prioritami snad není ani tak hledání poučení, jako spíše zábava a nejdůležitějším kritériem je vyhovění vkusu diváka.

Dnešní technická svoboda zpracování či zobrazení historické postavy nabízí umělci široký výběr prostředků, které jsou (a nejen v Cao Caoově případě) bohatě využívány. S Cao Caodem se dnes můžeme setkat v televizním seriálu, můžeme se vtělit do jeho postavy a v mezinárodně oblíbené počítačové hře *Sanguo (The Three Kingdoms)* můžeme bojovat o nadvládu v Podnebesí. V literatuře vznikají různá převyprávění románu SGYY pro mladší čtenáře a pro děti si lze vybrat z široké nabídky komiksového zpracování známých příběhů. Chystají se přípravy filmového zpracování bitvy u Rudého útesu v režii Johna Woo (Wu Yusen 吳宇森), přičemž by se mělo jednat o jedno z nejnákladnějších děl v historii čínské kinematografie. Načasování premiéry je plánované tak, že ani Cao Cao pravděpodobně nebude chybět na zahájení olympijských her v roce 2008 v Pekingu¹⁵⁴. Na webových stránkách o historii je možné účastnit se různých debat, kde Cao Caovo jméno často figuruje. V elektronické podobě si na

¹⁵⁴ Údaj uvádí internetová encyklopedie Wikipedia. Anglický název filmu má znít *The Battle of Red Cliff*. Plánovaný odhadovaný rozpočet projektu činí 36 miliónů USD.

internetu můžeme přečíst různá díla ať už odborná či beletristická či fiktivní, která o Cao Caoovi vycházejí (např. Wang Yixiang, *Cao Cao da zhuan* či Tan Wan, *Sanguo Cao Cao zhuan*). Cao Cao přitahuje pozornost dokonce i zpěváků pop-music. V letošním roce (2006) vyšlo hudební CD oblíbeného mladého singapurského zpěváka Lin Junjie 林俊杰, rodáka z Fujianu. Titulní píseň Cao Cao ze stejnojmenného alba je možné si stáhnout jako zvonění do mobilního telefonu, takže Cao Cao má k prostým lidem v současné době s nadsázkou řečeno ještě blíže než kdysi.

Obr. 20: Cao Cao a moderní hudba

Jak je tedy Cao Cao zobrazován dnes? A proč přitahuje stále pozornost i v moderním světě? V současné době vznikající filmová a televizní produkce, která je orientovaná především na vytváření zábavy a konzumu, hledá náměty v historii. Vybírají se postavy s heroickými rysy, kteréžto kritérium Cao Caoova postava dobře splňuje. Jsou zdůrazňovány zejména kladné a hrdinské rysy jeho osobnosti. Je kladen důraz především na to, že byl hrdina. Je oslavována jeho moc, síla, schopnosti a jeho lstivost a tyto kvality jsou dnešní dravou společností vnímány jako potřebné. Cao Cao je pro Číňany ztotožněním těchto vlastností a symbolem určitého období národní historie a podobně jako jiná ať už jakkoliv kontroverzní osobnost přitahuje jako velká osobnost k sobě pozornost lidí. To se ostatně objevovalo již dříve. Dnes vznikají různé významové posuny obsahu původních příběhů (např. v televizním zpracování) přičemž posun je spíše směrem k pozitivnímu zobrazení. Dále se objevují zpracování a zápletky, které jsou zcela smyšlené a fiktivní a jsou dílem fantazie moderních autorů.

Přeměna Cao Caoovy osobnosti a jeho zobrazování tedy pokračuje. Je možné, že

to, jak byl Cao Cao zakořeněn v čínském povědomí se působením televize, filmu a dalších moderních zobrazovacích prostředků v budoucnosti změní. Možná to do jisté míry souvisí s určitou nejistotou Číny jak chápat svoji minulost a s jejím hledáním vlastní kulturní kontinuity.

Rozpory v zobrazení Cao Caa ve smyslu „kladný“ či „záporný“ do jisté míry přetrvávají do dnes. Je ovšem možné, že bychom měli tyto rozpory vnímat ani ne jako protiklady, ale jako různé stránky jedné osobnosti po vzoru tradiční čínské filosofie totiž té, která se brání černobílému nahlížení skutečnosti.

7. PŘÍLOHY

Obr. 21: Cao Cao jako rozporuplná osobnost

7.1. PŘEKLADY

7.1.1. SGZ: Závěr Cao Caoova životopisu

二十五年春正月，至洛陽。權擊斬羽，傳其首。
庚子，王崩于洛陽，年六十六。

世語曰：太祖自漢中至洛陽，起建始殿，伐濯龍祠而樹血出。
曹瞞傳曰：王使工蘇越徙美梨，掘之，根傷盡出血。越白狀，王躬自視
而惡之，以為不祥，還遂寢疾。

遺令曰：“天下尚未安定，未得遵古也。葬畢，皆除服。其將兵屯戍
者，皆不得離屯部。有司各率乃職。斂以時服，無藏金玉珍寶。”謚
曰武王。二月丁卯，葬高陵。

CHEN Shou (1997), s. 23 /SGZ juan 1, *Weishu Wudi ji* 1, s. 53/

(text kroniky:)

Dvacátého pátého roku na jaře v prvním měsíci lunárního kalendáře [Cao Cao] dorazil do Luoyangu. Sun Quan po bitvě usmrtil Guan Yuho a poslal jeho hlavu [Cao Caoovi]. Dne *gengzi*¹⁵⁵ princ [Cao Cao] zemřel v Luoyangu ve věku šedesáti šesti let¹⁵⁶.

(komentáře:)

V *Shiyu* se praví: Taizu se přesunul z Hanzhongu do Luoyangu. Započal [budovat] *Jianshi dian*. Porazil *Zhuolong ci*. Strom ronil krev.

V *Cao Man zhuan* se praví: Princ vyslal tesaře Su Yueho přemístit krásnou hrušeň. Vykopali ji a [při tom] poranili kořeny až z nich vytékala krev. Su Yue to ohlásil. Princ se přišel osobně podívat a polekal se. Považoval to za neblahé znamení. Po návratu onemocněl.

¹⁵⁵ 15. března

¹⁵⁶ Podle našich zvyklostí počítání odpovídá věku šedesáti pěti let.

(pokračování textu kroniky:)

[Cao Cao] dědicům vzkázal: „V říši ještě není klid. Dosud nebylo dosaženo úcty ke starým časům. Až skončí pohřební obřady, podělte všechny [mými] rouchy. Necht' generálové a vojáci zůstanou na stráži. Nikdo z nich nesmí opustit svěřené území. Ministři a každý vůdce ať se věnuje svým povinnostem. Připravte [mé] tělo, aby bylo včas oděno. Neskrývejte zlato, nefrit a klenoty.“

[Cao Caoovi] byl udělen posmrtný císařský titul Wu wang. Druhého měsíce dne *dingmao* byl pohřben ve Vysokých pahorcích Gaoling.

7.1.2. SGZ: *Chen Shouův komentář k Cao Caoovu životopisu*

評曰：漢末，天下大亂，雄豪并起，而袁紹虎視四州，強盛莫敵。太祖運籌演謀，鞭撻宇內，攬申、商之法術，該韓、白之奇策，官方授材，各因其器，矯情任算，不念舊惡，終能總御皇機，克成洪業者，惟其明略最優也。抑可謂非常之人，超世之杰矣。

CHEN Shou (1997), s. 23-24 /SGZ juan 1, *Weishu Wudi ji* 1, s. 53-55/

Kritická poznámka: Na konci dynastie Han bylo Podnebesí ve velikém zmatku. Odvážní a mocní společně povstali. Yuan Shao pohlížel na čtyři kontrolní oblasti *zhou* jako [se dívá] tygr [na svou kořist]. Byl silný a nikdo se mu nemohl postavit.

Taizu [Cao Cao] sprádal dalekosáhlé plány a popohnal říši svým bičem. Osvojil si Shenovy a Shangovy metody vlády pomocí zákonů *fa* a politických technik *shu*¹⁵⁷ a také výjimečné strategie Hana a Baie¹⁵⁸. Úřady přiděloval talentovaným lidem, každému podle jeho schopností. Skrýval své skutečné pocity a užíval lstivých strategií. Nemyslel na staré křivdy a nakonec byl schopen dosáhnout císařského majestátu a završit velké dílo a to vše díky nadřazenosti jeho osvícených plánů. Je možné nazvat ho neobyčejným člověkem, jenž přesáhl svoji dobu.

¹⁵⁷ Tj. legismus a politické techniky a strategie *shu*. Shen a Shang byli legističtí politici a filosofové ze 4. století př. n. l. **Shen Buhai** 申不害 zemřel 337 př. n. l. Byl ministrem ze státu Han. S jeho jménem je spojován legistický spis *Shenzi* 申子. Shen Buhai byl autorem původní koncepce technik *shu* 術, kterými panovník řídí úředníky a vládne. **Shang Yang** 商鞅 zemřel 338 př. n. l. byl ministrem a reformátorem ve státu Qin. Tradičně se mu připisuje autorství *Shangjun shu* 商君书 Knihy knížete Shanga. Prosazoval koncepci zákonů *fa* 法. O Shen Buhaiovi a Shang Yangovi technikách vlády *shu* a legistických zákonech *fa* pojednává pasáž ve spise Han Feizi 46, s. 320. Český překlad této pasáže viz CHENG (2006), s. 228-229.

¹⁵⁸ **Han Feizi** 韩非子 zemřel 233 př. n. l. Byl jedním z nejhlavnějších teoretiků legismu. **Bai Qi** 白起 (též Gongsun Qi 公孙起) zemřel 257 př. n. l. Byl vojevůdcem pozdního období Válčících států (475-221 př. n. l.) oceňovaný za své schopnosti vedení vojska a kritizovaný za nepřiměřenou krutost a nemilosrdné vraždění.

7.1.3. ZZTJ: Závěr Cao Caoova životopisu

魏纪一 起上章困敦,尽玄默摄提格,凡三年。

世祖文皇帝上

黄初元年

1 春,正月,武王至洛阳¹⁵⁹;庚子,薨。王知人善察,难眩以伪。识拔奇才,不拘微贱,随能任使,皆获其用。与敌对陈,意思安闲,如不欲战然;及至决机乘胜,气势盈溢。勋劳宜赏,不吝千金;无功望施,分豪不与。用法峻急,有犯必戮,或对之流涕,然终无所赦。雅性节俭,不好华丽。故能芟刈群雄,几平海内。

SIMA Guang (1994), s. 495. /Jian'an juan 69/

Na jaře prvního měsíce Wuwang [Cao Cao] přijel do Luoyangu. Dne *gengzi* (15. března) zemřel.

Král se dobře vyznal v lidech a byl jejich znamenitým soudcem. Bylo těžké ho oklamat. Rozpoznával a vybíral talentované lidi bez ohledu na jejich původ a každému svěřil úřad a práci tak, aby vyhovovala jeho schopnostem. Tváří v tvář nepříteli v bitvě byl uvolněný a klidný jakoby se v myšlenkách nezabýval bojem, potom však využil příležitost a s ohromující energií a silou zvítězil. Byl hotov věnovat tisíc kusů zlata, aby odměnil dobře odvedenou práci, nedal by však ani drobný peníz tomu, kdo by bez zásluh usiloval o jeho štědrost. Byl přísný a nelítostný při prosazování zákonů. Provinilci byli vždy potrestáni smrtí, a ač pro některé proléval slzy, nikdy jim neudělil milost. Povahou byl mírný a střídmý a neměl rád elegantní zdobení.

Proto byl schopen přemoci většinu silných mužů své doby a dobýt téměř celý [čínský] svět.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Překlad z originálu vyhotoven s přihlédnutím k DE CRESPIGNY (2004b).

7.1.4. ZZTJ: Cao Caoův postoj k převzetí císařské moci

第一轉筆則曰：「戎民及其適田在漢土者，皆欲從之。」司馬懿曰：「建業雖境易改，美惡難移，諸將悉者，豈宜觀望，徙其姓名，遠尚其德，將令去者不敢復往。」¹⁰「漢土」即是「景帝諸王」之土地也。

「諸王」原表孫叔為票騎將軍，假節，領州軍政，封南陽侯。又領校尉尉大夫，又置天官等，且書稱臣王攝，竟說天命「極以制書示外王」是凡欲討曹操如火上線！¹¹「天子降詔書告王」又在景終，非至今日「假下功德巍巍，鼎牛江明，故在叔在遠極臣。元夫人之愛，與天齊壽，畏下天子大德，復何疑哉。」¹²曰：「若天命在吾，吾為周文王第三。」

SIMA Guang (1994), s. 488 /Jian'an juan 69/

Cao Cao byl nedůvěřivý vůči lidem, co zůstali a sídlili pod jeho správou v provincii Jing a vůči [obyvatelům] ve vojenských koloniích podél řeky Han. Chtěl je všechny přestěhovat.

„Lidé z Jing a Chu,“ namítal Sima Yi, „jsou nestálí a snadno ovlivnitelní. Teď, když byl Guan Yu poražen, ti, kteří dělali potíže, se ukryjí a nebudou ochotni se ukázat. Ti, které přesídliš, budou tedy pouze lidé oddaní tobě. Tito lidé budou popuzeni, zatímco ti, kteří už odešli, nebudou nikdy ochotni se vrátit zpátky.“

„To je pravda,“ souhlasil Cao Cao.

Později všichni, kteří utekli pryč, se vrátili zpět z úkrytů.

Na doporučení prince Caoa z Wei získal Sun Quan post generála „hbité“ jízdy a také úřednické pravomoci guvernéra provincie Jing a titul markýze z Nanchangu.

Sun Quan pověřil plukovníka Liang Yuho přinést tribut. Spolu s Zhu Guangem

a dalšími poslal zpět také vzkaz, ve kterém se vůči Cao Caoovi tituloval jako poddaný a zmínil se o Mandátu nebes.

Cao Cao ukázal všem Sun Quanův dopis a poznamenal: „Ten chlapec by chtěl, abych usedl do plamenné výhně.“

Palácový sluha Chen Qun a s ním všichni ostatní řekli: „Šťastné dny dynastie Han skončily a dynastie už dávno ztratila svůj význam. Úspěchy a činy Vašeho Veličenstva jsou vskutku velkolepé! Každý k Vám vzhlíží. I Sun Quan, který je tak vzdálený se považuje za vašeho služebníka. Rozdílné hlasy spolu zní [v harmonii], to je souznění nebes a člověka. Vaše Veličenstvo by se mělo chopit této vysoké funkce. Jak můžete váhat?“

„Jestliže Mandát nebes stojí při mě,“ odpověděl Cao Cao, „nechte mě, abych jednal jako král Wen z Zhou.“¹⁶⁰

¹⁶⁰ Překlad z originálu vyhotoven s přihlédnutím k DE CRESPIGNY (2004b).

7.1.5. ZZTJ: *Sima Guangův komentář*

臣光曰：教化，国家之急务也，而俗吏慢之；风俗，天下之大事也，而庸君忽之。夫惟明智君子，深识长虑，然后知其为益之大而收功之远也。光武遭汉巾衰，群雄糜沸，奋起布衣，绍恢前绪，征伐四方，日不暇给，乃能敦尚经术，宾延儒雅^①，开广学校，修明礼乐^②，武功既成，文德亦洽^③。继以孝明、孝章，通追先志^④，临雍拜老^⑤，横经问道^⑥。自公卿、大夫至于郡县之吏，咸选用经明行修之人，虎贲卫士皆习《孝经》，匈奴子弟亦游大学，是以教立于上，俗成于下。其忠厚清修之士，岂惟取重于搢绅，亦见慕于众庶；愚鄙污秽之人，岂惟不容于朝廷，亦见弃于乡里。自三代既亡，风化之美，未有若东汉之盛者也。及孝和以降，贵戚擅权^⑦，嬖幸用事^⑧，赏罚无章，贿赂公行，贤愚浑淆，是非颠倒，可谓乱矣。然犹绵绵不至于亡者，上则有公卿、大夫袁安、杨震、李固、杜乔、陈蕃、李膺之徒，面引廷争，用公义以扶其危，下则有布衣之士符融、郭泰、范滂、许都之流，立私论以救其败，是以政治虽浊而风俗不衰，至有触冒斧钺，僵仆于前，而忠义奋发，继起于后，随踵就戮，视死如归。夫岂特数子之贤哉？亦光武、明、章之遗化也。当是之时，苟有明君作而振之，则汉氏之祚犹未可量也。不幸承陵夷颓敝之余，重以桓、灵之昏虐，保养奸回，过于骨肉；殄灭忠良，甚于寇仇；积多士之横^⑨，蓄四海之怒。于是何进召戎，董卓乘衅，袁绍之徒从而构难，遂使乘輿播越，

宗庙丘墟，王室荡覆，蒸民涂炭，大命隕绝，不可复救。然州郡拥兵专地者，虽互相吞噬，犹未尝不以尊汉为辞。以魏武之暴戾强伉^⑩，加有大功于天下，其蓄无君之心久矣，乃至没身不敢废汉而自立，岂其志之不欲哉？犹畏名义而自抑也。由是观之，教化安可慢，

SIMA Guang (1994), s. 491 /Jian'an juan 69/

Sima Guang
 poznává: Poučení
 vedoucí ke změně (*jiaohua*
 教化) má pro stát
 maximální důležitost,
 avšak běžní státní úředníci
 jím pohrdají. Mravy
 (*fengsu* 风俗) jsou pro
 císařství záležitostí největší
 [důležitosti], avšak
 vyskytují se průměrní
 panovníci, kteří na ně
 nedbají. Pouze ctnostný
 a ušlechtilý člověk, který je
 moudrý a chápající
 s hlubokým vhledem
 a schopností plánovat daleko
 dopředu, může ocenit
 nezměrné výhody Poučení a
 Mravů a dalekosáhlé efekty,
 jež může přinést jejich
 dodržování.

Císaře Guangwua 光武 zastihly časy úpadku ve středním období dynastie Han. Udatnými muži se to kolem něj jen hemžilo. On [sám] povstal z prostředí obyčejných lidí, avšak obnovil velikost dávných časů. Vedl války na všechny strany a neměl ani den volného času, a přesto oceňoval učení klasiků. Hostil učence, všude otvíral školy a znovu oživil rity a hudbu a učinil je srozumitelnými. Byl vždy úspěšný ve válkách a jeho ctnost v jeho činech pro stát byla v harmonii s těmito záslužnými činy.

Stejně tak postupně císaři Xiao Ming 孝明 a Xiao Zhang 孝章 následovali ideály minulosti. Navštěvovali školní budovy a projevovali svou úctu velikým učitelům. Studovali klasiky a hledali poznání Cesty správného jednání. Vladaři, ministři a honorace, jakož i úředníci v komandériích a krajích byli vybíráni pro svou znalost a porozumění klasikům a pro kvality svého chování. [Příslušníci] jednotek stráží *huben weishi* 虎贲卫士 byli všichni vzděláváni v Kánonu synovské oddanosti *Xiaojing* 孝经 a synové a mladší bratři hunských barbarů přicházeli za vzděláním do Císařské akademie.

Tak Poučení bylo ustaveno mezi těmi, kdo byli nahoře a Mravy mezi těmi dole (mezi lidem). Loajální, šlechtní, mravně čisté učenci věnující se sebezdokonalování byli respektováni nejen ministry a aristokracií, ale byli uznáváni také prostým lidem. Hloupí, zlovolní, podlí, špinaví a hanební, ti nejen že byli drženi dále od dvora, ale byli vyhnáni ze svých okresů. Od konce Tří dynastií krása Poučení a Mravů nikdy nedosáhla takového rozkvětu jako za Východních Hanů.

Nicméně později od císaře Xiao He 孝和 byla získávána moc sňatkem a eunuši získali moc nad vládou. Odměny a tresty byly udělovány bez řádných rozhodnutí, korupce se stala veřejným obchodem, úctyhodní mužové a blázni byli smícháni

dohromady, správné a nesprávné bylo zaměňováno. To bychom mohli nazvat zmatkem.

Však důvod, proč stát pokračoval a nebyl zničen, je ten, že na jedné straně zde byli panovníci, ministři a vysocí úředníci jako Yuan An 袁安, Yang Zhen 杨震, Li Gu 李固, Du Qiao 杜乔, Chen Fan 陈蕃 a Li Ying 李膺, kteří vedli diskuse za účasti císaře. V nebezpečné době spravedlivě a se ctí bojovali, aby podpořili stát. Současně s nimi zde byli učenci v civilním šatě takoví jako Fu Rong 符融, Guo Tai 郭泰, Fan Pang 范滂 a Xu Shao 许劭, kteří vedli soukromé diskuse, pomáhajíc v těch časech chaosu. A tak ačkoliv vláda byla korumpována, Mravy nebyly v úpadku.

Tito úředníci a učenci šli přímo vstříc sekyrám a když první z nich byl popraven, příklad oddanosti a správného jednání byl tak velký, že ostatní následovali v jeho stopách cestu na popraviště. Pohlíželi na smrt jako na nezbytnou a přirozenou cestu k následování.

Což to byla pouze moudrost těchto úctyhodných učenců? (Nikoliv.) Byl to zděděný vliv císařů Guangwua, Minga a Zhanga, jenž vštípil takový smysl pro povinnost. A kdyby jen se objevil nějaký moudrý a chápající panovník v těchto časech, aby jim pomohl, pak osud Hanů mohl být udržen po věky bez hranic.

K mé lítosti ničivý chaos převzatý císařem Huanem 桓 a Lingem 灵 byl umocněn jejich vlastní hloupou krutovládou. Ochraňovali a živili zločince a tito zlí [lidé] jakoby jim byli blíže než jejich vlastní maso a krev. Zabíjeli a likvidovali ty, kteří byli oddaní a spravedliví s větší pílí, než kdyby [to] byli rebelové a nepřátelé, a tak vzrůstala zloba aristokracie a učenců a živili hněv mezi čtyřmi moři [po celé zemi].

Tehdy He Jin 何进 volal po boji. Dong Zhuo 董卓 zneužil nepokojů a mužové jako Yuan Shao 袁绍 vyvolávali problémy všude kolem. Císař se stal tulákem bez

domova, chrámy zasvěcené císařskému rodu byly ponechány zkáze, sídlo císařů bylo zničeno a všichni lidé upadli do bláta a popela. Mandát [vlády] byl zlomen a nebylo možné jej znovu obnovit. Nicméně i když vojenští velitelé v provinciích pohltili jeden druhého, stále usilovali o získání pravomoci k odkazování se ke cti Hanů.

Wu z Wei [Cao Cao] byl krutý a silný. Po celé říši dosáhl velikých úspěchů a dlouho plánoval stát se jejím vládcem. Do své smrti však nenašel odvahu odstranit dynastii Han a sám usednout na trůn. Nepochybně po tom toužil, respektoval však čestné jméno a ovládl se.

Z toho vidíme, jak jen by mohlo být Poučení zanedbáváno a jak je možné opovrhovat Mravy?¹⁶¹

¹⁶¹ Překlad z originálu vyhotoven s přihlédnutím k DE CRESPIGNY (2004b).

7.1.6. SGYY: Cao Cao se poprvé objevuje v románu

杀到天明，张梁、张宝引败残军士，夺路而走。忽见一彪^①军马，尽打红旗，当头来到，截住去路。为首闪出一将：身长七尺，细眼长髯，官拜骑都尉，沛国谯郡人也，姓曹，名操，字孟德。操父曹嵩，本姓夏侯氏；因为中常侍曹腾之养子，故冒姓曹。曹嵩生操，小字^②阿瞞，一名吉利。操幼时，好游猎，喜歌舞，有权谋，多机变。操有叔父，见操游荡无度，尝怒之，言于曹嵩。嵩责操。操忽心生一计：见叔父来，诈倒于地，作中风之状。叔父惊告嵩，嵩急视之，操故无恙。嵩曰：“叔言汝中风，今已愈乎？”操曰：“儿自来无此病，因失爱于叔父，故见罔^③耳。”嵩信其言。后叔父但言操过，嵩并不听。因此，操得恣意放荡。时人有桥玄者，谓操曰：“天下将乱，非命世^④之才不能济。能安之者，其在君乎？”南阳何颉见操，言：“汉室将亡，安天下者，必此人也。”汝南许劭，有知人之名。操往见之，问曰：“我何如人？”劭不答。又问，劭曰：“子治世之能臣，乱世之奸雄也。”操闻言大喜。年二十，举孝廉，为郎^⑤，除洛阳北部尉^⑥。

LUO Guanzhong (1991), s. 5.

Bitva pokračovala až do úsvitu. Zhang Liang 张梁 a Zhang Bao 张宝 se skupinou poražených vojáků našli cestu kudy uniknout. Náhle se však proti nim vynořil oddíl vojáků s rudými korouhvemi a zablokovali jim ústupovou cestu.

Vedl je muž sedm stop vysoký s malýma očima a dlouhým vousem. Pocházel z Peiguo a zastával úřad velitele jízdních oddílů. Příjmením byl Cao, vlastním jménem Cao, jeho *zi* bylo Mengde. Příjmení jeho otce Cao Songa ve skutečnosti nebylo Cao, ale Xiahou. Byl však vychován eunuchem Cao Tengem, a přijal jeho rodinné jméno.

V mládí mezi Cao Caoovy záliby patřil lov, hudba a tanec. Byl mazaný a lstivý. Když jeden z jeho strýců viděl mladíkovu ledabylost, často se na něj zlobíval. Řekl jeho otci o Cao Caoových prohřešcích. Jeho otec se proti tomu ale ohrazoval.

V Cao Caoově srdci se zrodil plán. Jednoho dne, když viděl, že strýc přichází, lehl si na zem a předstíral záchvat. Strýc vyděšeně běžel oznámit otci, co se děje. Když otec přispěchal, mladý Cao Cao tam stál naprosto zdravý.

„Tvůj strýc mi řekl, že máš záchvat. Cítíš se lépe?“ tázal se otec.

„Nikdy jsem netrpěl záchvaty ani jinou nemocí,“ odpověděl Cao Cao. „Ztratil jsem však strýcovu náklonnost, a on vás oklamal.“ Cao Song uvěřil jeho slovům.

Později, když si strýc stěžoval na Cao Caoovy prohřešky, otec na něj nedbal. A tak mladík vyrůstal prostopášně a bez dozoru.

Muž jménem Qiao Xuan 桥玄 tehdy Cao Caoovi řekl: „Podnebesí upadne do zmatku a pouze muž velkých schopností může uspět ve znovunastolení míru. Tím mužem jsi ty.“

He Yong 何颯 z Nanyangu o Cao Caoovi prohlásil: „Dynastie Han se blíží ke svému konci. Znovu nastolit mír v Podnebesí může jen tento muž a nikdo jiný.“

Cao Cao se šel zeptat na svou budoucnost moudrého muže z Ru'nanu, proslulého svojí znalostí lidí, jménem Xu Shao 许劭. „K jakému druhu lidí patřím?“ ptal se Cao Cao. Moudrý muž neodpověděl. Cao Cao se tázal znovu a znovu až Xu Shao odvětil: „V klidných dobách jsi schopným poddaným (*nengchen* 能臣) a v dobách zmatků věrolomným hrdinou (*jianxiong* 奸雄).“

Když to Cao Cao uslyšel, velice se zaradoval.

Ve dvaceti letech dovršil Cao Cao své vzdělání. Získal pověst oddaného a čestného muže a nastoupil kariéru vedoucího úředníka v oblasti správního okrsku hlavního města [Luoyangu].¹⁶²

¹⁶² Pozn.: vyhotoveno s přihlédnutím k LUO Guanzhong (1995).

7.1.7. SGYY: Cao Caoova smrt

”囁毕，长叹一声，泪如雨下。须臾，气绝而死。寿六十六岁。时建安二十五年春正月也。后人有《鄴中歌》一篇，叹曹操云：

鄴则鄴城水漳水，定有异人从此起；雄谋韵事与文心，君臣兄弟而父子；
英雄未有俗胸中，出没岂随人眼底？功首罪魁非两人，遗臭流芳本一身；
文章有神霸有气，岂能苟尔化为群？横流筑台距太行，气与理势相低昂；
安有斯人不作逆，小不为霸大不王？霸王降作儿女鸣，无可奈何中不平；
向帐明知非有益，分香未可谓无情。呜呼！古人作事无巨细，寂寞豪华皆有意；
书生轻议冢中人，冢中笑尔书生气！

却说曹操身亡，文武百官尽皆举哀；一面遣人赴世子曹芳、鄴陵侯曹彰、临淄侯曹植、萧怀侯曹熊处报丧。众官用金棺银椁将操入殓，星夜举灵柩赴鄴郡来。

LUO Guanzhong (1991), s. 394.

Když byly uděleny tyto poslední pokyny, dlouze zavzdychal, uronil spršku slzí a zemřel. Byl stár 66 let a zemřel v prvním měsíci dvacátého pátého roku éry Budování míru [r. 220 n. l.].

Jistý básník zkomponoval Píseň z Ye, v níž takto Cao Caoa opěvuje:

Stál jsem v Yejun a hleděl jak plyne kolem řeka Zhang.
Myslím, že žádná obyčejná lidská bytost nevzešla z takového místa,
neboť on byl velkým v boji a jako básník a umělec dovedný.
Možná [byl] vzorným starším a mladším bratrem
nebo známý pro otcovskou povinnost, co dával znát;
myšlenky hrdinů není na nás soudit a stejně tak jejich jednání je skryto našim zrakům.
Člověk může být první v zásluhách
a vzápětí jeho špatné činy mu dají cejch prvního mezi zločinci,
a tak je jeho pověst dobrá i špatná.
Jeho literární nadání může nést označení génia, může být rozený vladař,
toto však jisté je:
bude čnit nad svými muži, obklopen lidmi, již nepatří mezi obyčejné.
Ovládl bojiště a byl smělý v bitvách,

stavěl paláce a palácové prameny, ve všem veliký.
Jeho nadání mu udávalo směr.
Nikdy by se nemohl stát poslušným, byl rebel předurčený.
Chopil se moci a vládl, však lačnil po větší moci.
Stal se princem a stále nebyl spokojen.
A přesto tento muž zářivé kariéry,
když byl zachvácen nemocí, ronil slzy jak dítě.
Když byl na smrtelném loži, poznal, že plné zdraví je prázdné
a nemá žádnou cenu.
Jeho poslední činy byly laskavé,
jak vonné kadidlo [jež] věnoval svým ženám.
Ó, dávné skvostné činy či skryté myšlenky
nesmíme (je) poměřovat naší nicotnou vládou,
avšak být puntičkářští můžeš
Mocná smrt se bude usmívat všemu, co řekneš.

Všichni přítomní propukli ve veliký nářek a bědování, neboť Cao Cao vydechl naposled. Zpráva se donesla k členům jeho rodiny. Dědic Cao Pi-pán z Yanlingu, Cao Zhang-pán z Linzi, Cao Zhi-pán ze Xiaohuai, Cao Xiong oznámili smrt. Tělo zavinuli do rubáše, uzavřeli do stříbrné schránky a vložili do zlaté rakve, která byla v noci poslána domů do Yejun.¹⁶³

¹⁶³ Překlad z originálu vyhotoven s přihlédnutím k LUO Guanzhong (1995).

7.1.8. Mao Zedongova báseň

浪淘沙

Vlny promývají písek

Velký déšť padá na You a Yan¹⁶⁴,
 bílé vlny se vzdouvají k nebi,
 u ostrova Qinhuang loďka s rybářskými sítěmi.
 Prostora bez hranic a nic na dohled,
 kdo ví kde končí?

Minulost – pryč tisíc let,
 Bojovný císař státu Wei šlehl bičem¹⁶⁵,
 po pouti z východu spatřil Památnou stélu Jie shi a zanechal nám psaní.
 Naříká podzimní vítr jak tehdy,
 však změněn svět¹⁶⁶.

(Beidaihe, léto 1954)

大雨落幽燕，
 白浪滔天，
 秦皇岛外打鱼船。
 一片汪洋都不见，
 知向谁边？

往事越千年，
 魏武挥鞭，
 东临碣石有遗篇。
 萧瑟秋风今又是，
 换了人间。

(北戴河 1954 夏)

¹⁶⁴ Youzhou a Yanguo jsou historické názvy oblastí v severní a severovýchodní Číně.

¹⁶⁵ Je míněn Cao Cao. Dále se pokračuje narážkou na jeho cestu na severovýchod, o které se také zmiňuje ve své básni Pohled na širé moře (viz příloha 7.2.1.).

¹⁶⁶ O této básni se zmiňuje Guo Moruo v článku *Ti Cao Cao fan'an* 题曹操翻案 (CCLJ, 1960, s. 52-53).

7.1.9. CCLJ: Závěr Guo Moruova článku

蔡文姬重嫁董祀后,还有一段插曲,便是救了董祀的命。据《后汉书》本传:“祀为屯田都尉^①,犯法当死,文姬随曹操请之”,曹操终于怜悯她把董祀放了,还让她抄呈蔡邕遗著。文姬活到多大年纪,那就无从知道了。

从蔡文姬的一生可以看出曹操的伟大。她是曹操把她拯救了的。事实上被曹操拯救了的不止她一个人,而她可以作为一个典型。曹操虽然是攻打黄巾起家的,但我们可以说他是承继了黄巾运动,把这一运动组织化了。由黄巾农民组成的青州军,是他的武力基础。他的屯田政策也是有了这个基础才能树立的。他锄豪强,抑兼并,济贫弱,兴屯田,费了三十多年的苦心经营,把汉末崩溃了的整个社会基本上重新秩序化了,使北部中国的农民千年来要求土地的渴望基本上得到了一些调剂。自殷代以来即为中国北边大患的匈奴,到他手里,几乎化为了郡县。他还远远到辽东去把新起的乌桓平定了。他在文化上更在中国文学史中形成了建安文学的高潮。他之所以贖回蔡文姬,就是从文化观点出发,并不是纯粹地出于私人感情;而他之所以能够贖回蔡文姬,也并不单纯靠着金璧的收买,而是有他的文治武功作为后盾的。曹操对于民族的贡献是应该作高度评价的,他应该被称为一位民族英雄。然而自宋以来所谓“正统”观念确定了之后,这位杰出的历史人物却蒙受了不白之冤。自《三国志演义》风行以后,更差不多连三岁的小孩子都把曹操当成坏人,当成一个粉脸的奸臣,实在是历史上的一大歪曲。

一九五九年一月七日

(原载《光明日报》一九五九年一月二十五日,本文
选自《蔡文姬》,文物出版社一九五九年四月版)

GUO Moruo in CCLJ (1960), s. 9 – 10.

Další epizoda se odehrála poté, co se Cai Wenji vdala za Dong Sia. Zachránila totiž Dong Siovi život. V Dějinách Pozdních Hanů (HHS) se v oddílu Biografie *benzhuan* uvádí, že „(Dong) Si, hodností *tuntian duwei*, byl za porušení zákona odsouzen k smrti. (Cai) Wenji se vypravila za Cao Caoem, aby se [za svého manžela]

přimluvila.“ Cao Cao se nad ní konečně slitoval. Udělil Dong Siovi milost a ji pověřil uspořádáním Cai Yongova díla¹⁶⁷. Jakého věku se Cai Wenji dožila už není možné zjistit.

Z života Cai Wenji je patrná Cao Caoova velikost. To Cao Cao ji osvobodil. Ve skutečnosti nebyla jediná, koho Cao Cao zachránil, její [případ] je ovšem typický. Ačkoliv Cao Cao získal své jméno v boji proti Žlutým šátkům, můžeme říci, že na hnutí Žlutých šátků navázal a systematizoval je. Qingzhouské vojsko složené z rolníků-členů Žlutých šátků se stalo základem jeho vojenské síly a teprve s tímto základem mohl budovat vojenské kolonie *tuntian*. Odstranil lokální tyranii, omezil zabírání půdy, zmírnil chudobu a bídačení a založil vojenské kolonie *tuntian*. Strávil přes třicet let usilovným vyčerpávajícím budováním a plánováním, aby obnovil pořádek v celé společnosti, která byla na konci dynastie Han v naprostém rozkladu. Do jisté míry uspokojil po staletí trvající touhu rolníků ze severních oblastí Číny po přidělení půdy. Když se dostaly do jeho rukou severní pohraniční oblasti osídlené kmeny kočovníků *xiongnu*, kteří působili velkou svízeli už od dob dynastie Yin (1300-1046 př. n. l.), téměř všechny byly přeměněny na vojenské okresy *junxian*. Vydal se dokonce na dalekou cestu do Liaodongu, aby potlačil povstání wuhuanských kmenů, které čerstvě propuklo. V kultuře či ještě spíše v historii čínské literatury vytvořil vrcholnou jian'anskou éru.

K vykoupení Cai Wenji ho vedla kulturní hlediska a nikoliv osobní city. Cai Wenjiino vykoupení zdaleka nebyla jen prostá směna za drahocennosti, ale podstatnou úlohu sehrálo jeho postavení a zásluhy na poli literárním i vojenském.

Za svou obětavost a přínos pro lid by měl být Cao Cao vysoce oceňován a měl by být označen za hrdinu lidu *minzu yingxiong*. Nicméně od dynastie Song, kdy bylo

¹⁶⁷ Tj. díla jejího otce.

ustanoveno ortodoxní myšlení *zhengtong guannian*, utrpěla tato výjimečná historická osobnost velkou křivdu. Poté co se román *Sanguozhi yanyi* stal populárním, téměř každé tříleté dítě považuje Cao Caoa za zloducha a proradného hodnostáře s bílým obličejem¹⁶⁸ a to je věru veliké překroucení historie.

¹⁶⁸ Pro českého čtenáře návodnější překlad čínského výrazu *fenliande jianchen* 粉脸的奸臣 by byl asi „jenž má zlo a faleš vepsané ve tváři“. Barvy líčení v čínském kontextu na první pohled implikují vlastnosti dotyčné postavy. Je to opět důkaz velkého vlivu tradičního čínského divadla na kategorizaci lidských vlastností, což se ve Cao Caoově případě výrazně projevuje.

7.2. Z CAO CAOOVA BÁSNICKÉHO DÍLA

7.2.1. Pohled na širé moře

Chci vidět moře. K Jieshi míří
 mé kroky z východu.
 Nesmírných vod měnivé chvění,
 nestálá světla, příboje znění.
 Ostrovy, hory, jehlance ostré,
 bezpočet stromů bujně tu roste,
 travin tu na sta dívoce vzkvétá,
 ó, loutno větru, je konec léta!
 Mohutné vlny k nebi se valí,
 z nich jdou snad slunce, měsíce dráhy,
 hvězdná řeka se na nebi třpytí,
 z hloubi až, vlny, vašeho bytí.
 V němém údivu tu postávám.
 Zpívám – jak jinak
 své city vyřknout mám?

7.2.2. Želva dlouho žije

Ač život želvy dlouhý je,
 přec jedenkrát jej dožije.
 Popel a prach, jen mlžný mrak –
 tak končívá i nebeský drak.
 Starý koník v maštali
 však touží letět do dále.
 Hrdinou by sotva byl,
 to žádný zákon neurčil.
 Snaž se stále lepším být,
 vždyť v činech můžeš věčně žít!

觀滄海

東臨碣石，以觀滄海。
 水何澹澹，山島竦峙。
 樹木叢生，百草豐茂。
 秋風蕭瑟，洪波湧起。
 日月之行，若出其中；
 星漢燦爛，若出其里。
 幸甚至哉！歌以詠志。

(作於建安十二年秋)

龜雖壽

神龜雖壽，猷有竟時。
 騰蛇乘霧，終為土灰。
 老驥伏櫪，志在千里；
 烈士暮年，壯心不已。
 盈縮之期，不但在天；
 養怡之福，可得永年。
 幸甚至哉！歌以詠志。

7.2.3. Strasti zimy

Jak hrůzně vysoko ční nad námi
 Taihangu špice přísně vztyčené!
 Nám kola vozů brzy rozdrtí
 jako ovčí střeva cesty zkroucené.
 Tu hvízdá sirý vítr severák
 a šumí stromy loutnou tesklivou,
 tu medvěd sedne u cesty
 a v křoví spřádá pardál píseň zlou.
 Jen hrstky lidí v úzkých údolích!
 Sníh tichým šumem k zemi dopadá.
 Pozdvihnu hlavu, hledím do dále
 a těžce vzdychnu. Bídna nálada
 je trudnou družkou cesty daleké.
 A touha po domovu v mysli řeřaví,
 vody jsou však hluboké a mosty zborceny.
 Těžko obrátit krok zdráhavý!
 V hustém soumraku jsme cestu ztratili,
 přístřeší nevidět. Jen věrné vojsko mé,
 vy zmrzlí hladovci, klopýtejte dál!
 Za obzor kleslo slunce. Nohy znavené,
 vleče se člověk, kůň. Čas chrastí zapálit.
 Pod ranou sekery led se tříští.
 Vzpomenu na báseň o horách Východu.
 Kdo z mysli zaplaší ty smutky příští?

苦寒行

北上太行山, 艱哉何巍巍!
 羊腸阪詰屈, 車輪為之摧。
 樹木何蕭瑟, 北風聲正悲!
 熊羆對我蹲, 虎豹夾路啼。
 溪谷少人民, 雪落何霏霏!
 延頸長嘆息, 遠行多所懷。
 我心何怫鬱? 思欲一東歸。
 水深橋梁絕, 中路正徘徊。
 迷惑失故路, 薄暮無宿棲。
 行行日已遠, 人馬同時飢。
 擔囊行取薪, 斧冰持作糜。
 悲彼《東山》詩, 悠悠令我哀。

(作於建安十一年)

Pozn.: Překlady básní 7.2.1, 7.2.2. a 7.2.3. jsou převzaty z *Volání jeřábů* (1996), s. 9-11.

7.3. SOUPIS ČLÁNKŮ PUBLIKOVANÝCH V TISKU V RÁMCI DISKUSE O CAO CAO OVI

篇名	作者	报刊名称	年	月	日	期
谈蔡文姬的《胡笳十八拍》	郭沫若	光明日报	50	1	25	
应该替曹操恢复名誉						
——从《赤壁之战》谈到曹操	曹伯贤	光明日报	59	2	10	
应该给曹操一个正确的评价	刘亦敏	光明日报	59	3	5	
要客观地评价曹操	袁良骏	光明日报	59	3	5	
曹孟德翻身了	傲声	光明日报	59	3	5	
历史上的曹操和舞台上的曹操	王品全	光明日报	59	3	10	
曹操和江都屯田	杨国富	安徽日报	59	3	13	
试论曹操在历史上应有的地位	高平	史学战报	59			2
也谈历史上对曹操的评价	濮泉	羊城晚报	59	3	13	
谈曹操	吴皓	光明日报	59	3	13	
替曹操翻案	郭沫若	人民日报	59	3	23	
论曹操	解其璋	文汇报	59	3	31	
对《应该给曹操一个正确的评价》一文						
的意见	郭邪藩	光明日报	59	4	2	
关于曹操的功过问题	式毅	光明日报	59	4	2	
曹操身上的白粉不是人民给抹的	刘东海	光明日报	59	4	2	
《替曹操翻案》质疑	黄海章	羊城晚报	59	4	4	
黄巾起义和曹操对农民的步骤	魏生	羊城晚报	59	4	6	
也谈曹操	李景碧	大众日报	59	4	8	
关于曹操的几个问题	田余庆	光明日报	59	4	9	
对曹操应有的认识						
——与刘亦冰同志商榷	万福梯	光明日报	59	4	9	
曹孟德的喜悦	黎 军	新 报	59			7
曹操和费中的关系	袁 山	羊城晚报	59	4	13	
关于曹操打黄巾的意见	罗耀九	光明日报	59	4	16	
也谈替曹操翻案	方 明	光明日报	59	4	16	
曹操在由古代史上的作用	何 健	文汇报	59	4	16	
关于曹操论中的几个问题	袁 进	文汇报	59	4	16	
我所认识的曹操	袁 进	光明日报	59	4	16	
曹操的功过	社化部	光明日报	59	4	16	
关于曹操镇压黄巾的问题	陈尉棠	中学历史教学	59			4
曹操和袁术的关系	袁 山	羊城晚报	59	4	19	
曹操应当被肯定吗?	揭 栉	人民日报	59	4	21	
关于曹操	郑天旋	文汇报	59	4	22	
评《论曹操》	夏 霖	文汇报	59	4	22	
费中与曹操	钱 进	光明日报	59	4	24	
略论曹操	左 行	科学与教学	59			2
我对曹操的功过认识	洪 旗	新报日报	59	5	5	
关于评价曹操的几个问题	傅 群	文汇报	59	5	5	
要从曹操活动的主席来评价曹操	周一良	光明日报	59	5	6	
关于曹操的历史地位问题	袁良义	光明日报	59	5	6	
如何对待费中起义与曹操	周 且	光明日报	59	5	6	
关于曹操和费中起义的关系的一个理论问题	张 联	光明日报	59	5	6	
曹操应该被肯定	李季霖	光明日报	59	5	6	
对于评价曹操的几点意见	乔 思	光明日报	59	5	6	
评价曹操的两种意见	刘凤翥	光明日报	59	5	6	
在评价曹操中要忽视了史实	吴 翥	光明日报	59	5	6	
两种立场,两种目的	高光品	光明日报	59	5	6	
从战争来否曹操的功过	夏 水	光明日报	59	5	7	
曹操和《孙子兵法》	管 加	光明日报	59	5	7	

报刊论文目录

(一九五九年一月——一九五九年七月)

篇名	作者	报刊名称	年	月	日	期
谈蔡文姬的《胡笳十八拍》	郭沫若	光明日报	50	1	25	
应该替曹操恢复名誉						
——从《赤壁之战》谈到曹操	曹伯贤	光明日报	59	2	10	
应该给曹操一个正确的评价	刘亦敏	光明日报	59	3	5	
要客观地评价曹操	袁良骏	光明日报	59	3	5	
曹孟德翻身了	傲声	光明日报	59	3	5	
历史上的曹操和舞台上的曹操	王品全	光明日报	59	3	10	
曹操和江都屯田	杨国富	安徽日报	59	3	13	
试论曹操在历史上应有的地位	高平	史学战报	59			2
也谈历史上对曹操的评价	濮泉	羊城晚报	59	3	13	
谈曹操	吴皓	光明日报	59	3	13	
替曹操翻案	郭沫若	人民日报	59	3	23	
论曹操	解其璋	文汇报	59	3	31	
对《应该给曹操一个正确的评价》一文						
的意见	郭邪藩	光明日报	59	4	2	
关于曹操的功过问题	式毅	光明日报	59	4	2	
曹操身上的白粉不是人民给抹的	刘东海	光明日报	59	4	2	
《替曹操翻案》质疑	黄海章	羊城晚报	59	4	4	
黄巾起义和曹操对农民的步骤	魏生	羊城晚报	59	4	6	
也谈曹操	李景碧	大众日报	59	4	8	
关于曹操的几个问题	田余庆	光明日报	59	4	9	
对曹操应有的认识						
——与刘亦冰同志商榷	万福梯	光明日报	59	4	9	

对有关曹操翻案问题说几句话	李毅清	光明日报	59	5	7	刘知渐	光明日报	59	5	25
曹操是应当被肯定的	游绍尹	人民日报	59	5	8	陈光荣	辽宁日报	59	5	27
关于曹操在历史中的作用问题	吴 祥	光明日报	59	5	8	长 弓	光明日报	59	5	28
关于评价曹操的几点意见	唐长福	文汇报	59	5	8					
曹操打乌桓是反侵略吗?	朱 羽	天津日报	59	5	11					
曹操是什么政治力量的代表	吕今果	安徽日报	59	5	11	关文发	长江日报	59	5	29
曹操的主要功罪	胡守为	羊城晚报	59	5	12	刘玉昌等	辽宁日报	59	5	29
曹操对三郡乌桓的战争是反对外族入侵吗?	王文明	光明日报	59	5	14	蒋锡晋	扬州师范学院学报	59		1
曹操在历史上的作用	傅春藩	光明日报	59	5	14	孙达五	扬州师范学院学报	59		1
如何评价曹操	杨同宾	安徽史学通讯	59		2	宋永嘉	复 旦	59		6
中国农民起义的历史发展过程	许光神	安徽史学通讯	59		2	杨祖同等	光明日报	59	5	2
——序《蔡文姬》	郭沫若	人民日报	59	5	10	廖 德	辽宁日报	59	5	4
关于曹操评价的根本问题	郭沫若	人民日报	59	5	10	还建碧	长江日报	59	5	5
从曹操的讨论中发现的一些有关评价历史人物的问题	关毅叔	中学历史教学	59		5	韩 琦	大众日报	59	5	5
我对曹操翻案问题的观感	孙次舟	光明日报	59	5	21	史 毅	山西日报	59	5	8
对《我所認識的曹操》一文的意见	陈 陵等	光明日报	59	5	21	王瑞明	湖北日报	59	5	10
——兼谈如何認識曹操镇压黄巾起义的问题	冯忠昭等	光明日报	59	5	21	曹 工	湖北日报	59	5	10
曹操打了黄巾，但没有逼曹黄巾起义的目的	符良义	人民日报	59	5	22	俞广森等	安徽日报	59	5	11
黄巾起义的作用和曹操的历史地位	何 鑫	文汇报	59	5	23	杨 帆	羊城晚报	59	5	15
论曹操	唐 兰	文汇报	59	5	23	顾 虹	理论与实践	59		6
对曹操要有适当的評價	戴 嵩	羊城晚报	59	5	24	方 知	湖北日报	59	5	23
曹操促进了向封建社会的过渡						徐 知	光明日报	59	5	25
						刘永刚	光明日报	59	5	25
						曹 群	历史研究	59		6
						朱 活	历史教学	59		7
						吳 怡	历史教学	59		7

李希凡 文艺报 59 0

《三国演义》和为曹操翻案

东勃 蜀石有悲篇
——瞻瞻曹操乐府诗的悲哀壮烈

田 隄 河北日报 59 4 12

唐 野 新蜀日报 59 4 15

彭 郁 羊城晚报 59 4 16

陈 越 多 北京日报 59 4 17

存粹堂 天津日报 59 4 17

魏 木 光明日报 59 4 20

泉 孤 血 光明日报 59 5 11

李 瑞 殷 天津日报 59 5 17

红 小 兵 湖北日报 59 5 17

张 真 戏剧报 59 11

陈 学 斌 人民日报 59 6 9

左行培等 科学与教学 59 3

杨 笃 文汇报 59 7 4

吴 璋 文汇报 59 7 17

余 凡 安徽史学通讯 59 2

湖北武昌
荆楚学院
古典文学
教研室

明 亦 步 文汇报 59 8 1

戎 策 光明日报 59 8 1

黎 文 文汇报 59 8 14

陈 星 播 文汇报 59 8 14

明 亦 步 文汇报 59 8 14

贾 游 解放日报 59 8 16

郭 雅 道 解放日报 59 8 17

李 崇 白 光明日报 59 8 19

曹 白 融 文汇报 59 8 20

傅 因 等 解放日报 59 8 22

刘 大 杰 文汇报 59 8 25

梁 济 辽 天津日报 59 8 26

袁 世 哲 山东大学学报 59 8

陶 晋 湘 中国青年报 59 8 29

孙 萍 羊城晚报 59 8 31

王 超 羊城晚报 59 8 31

孙 翠 羊城晚报 59 8 31

论曹操在历史上的作用

论黄巾起义与曹操起家

论曹操平定三郡乌桓战争的性质和历史作用

关于曹操戏

不要把为人曹操都成大白脸

还他一个本来面目

——谈舞台上的曹操

谈《蔡文姬》中曹操形象的真实性和曹操在小说里和舞台上

曹操已经当过三年正厅人物了

曹操舞台上的曹操

——兼答蔡文、陈显远同志

曹操的“人道主义精神”在哪里?

曹操的“人道主义精神”在这里

——评复旦《中国文学史》对曹操

的评价并与贾流同志商榷

在舞台上应该公平地对曹操

奸雄曹操——不朽的艺术形象

从曹操有没有人道主义精神谈起

关于曹操的人道主义

改编《长坂坡》兼论给曹操洗脸

试论《三国演义》中的曹操

戏曲中的曹操

曹操的险恶

传说中的曹操与舞台上的曹操

曹操与左慈之流

李希凡 文艺报 59 14

魏 不 凡 戏剧报 59 8

人民日报 59 8 28

天津日报 59 8 27

文汇报 59 8 27

光明日报 59 4 2

青年月刊 59 4

安徽日报 59 4 14

光明日报 59 4 20

光明日报 59 4 29

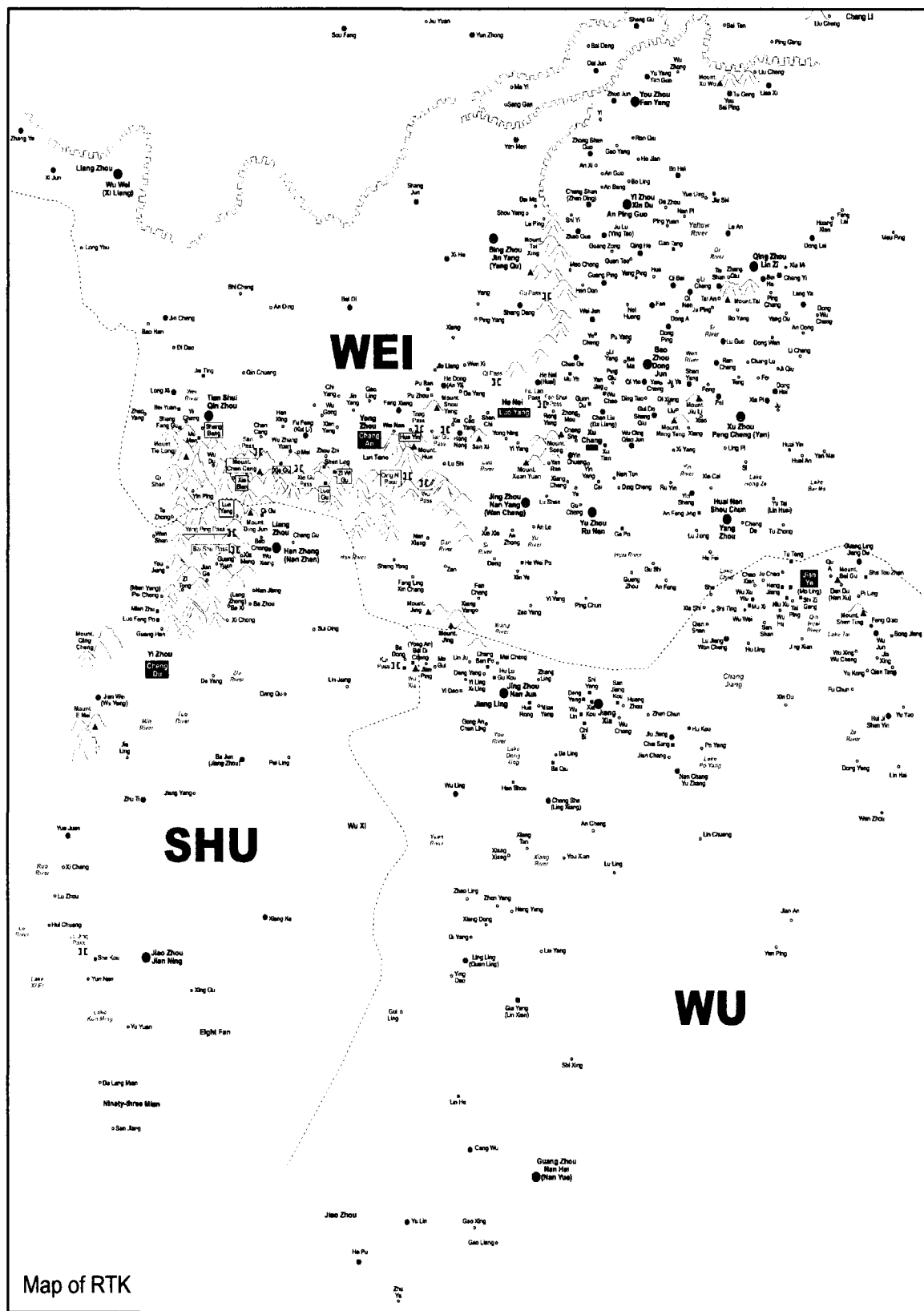
人民日报 59 5 8

天津日报 59 5 19

——介紹关于为曹操翻案問題的 討論	宗 叔	北京日报	59	5	20
应该怎样评价曹操					
——介紹替曹操翻案問題的討論		哈尔滨日报	59	5	30
談談曹操問題的討論	黎 群	中国青年报	59	6	12
曹操是好人还是坏人?		工人日报	59	6	24
关于对曹操评价問題討論的綜述(二)	盧 华	学术月刊	59		7
◎ 五个月來曹操评价問題的討論		文汇报资料室	59	7	30

Pozn.: Převzato z CCLJ (1960), s. 434 – 440. Články označené tečkou byly uveřejněny v CCLJ.

7.4. MAPA TRÍ RÍŠÍ

Map of RTK

7.5. SEZNAM MAPOVÝCH A OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obr. 1: Cao Cao jako legitimní císař a zakladatel dynastie Wei.....	6
Obr. 2: Mapa situace kolem r. 197 (dle de Crespignyho)	16
Obr. 3: Mapa Yanzhou 192-194 (dle de Crespignyho).....	18
Obr. 4: Mapa Císařovy cesty 195-196 (dle de Crespignyho)	19
Obr. 5: Mapa situace kolem bitvy u Guandu r. 200 (dle de Crespignyho)	23
Obr. 6: Mapa Cao Caoova tažení na severovýchod v l. 206-207 (dle de Crespignyho)..	24
Obr. 7: Mapa bitvy u Chibi r. 208 (dle de Crespignyho).....	26
Obr. 8: Rudý útes	27
Obr. 9: Schéma válečné situace v l. 219-222 (dle de Crespignyho)	33
Obr. 10: Cao Caoův historický portrét.....	36
Obr. 11: Cao Caoovo divadelní ztvárnění.....	51
Obr. 12: Cao Cao v románu SGYY	51
Obr. 13: Ze hry Tlučení na buben	56
Obr. 14: Cao Caoův kostým v <i>xiqu</i>	57
Obr. 15: Cao Caoova maska z průvodů <i>shehuo</i>	58
Obr. 16: Cao Caoova maska	58
Obr. 17: Cao Cao v televizním seriálu <i>Sanguo yanyi</i>	64
Obr. 18: Huang Runfu v roli Cao Caoa	85
Obr. 19: Cao Cao na titulní straně moderního vydání SGYY	91
Obr. 20: Cao Cao a moderní hudba.....	93
Obr. 21: Cao Cao jako rozporuplná osobnost.....	95

8. LITERATURA A PRAMENY

8.1. PRAMENY A PŘEKLADY PRAMENŮ

- ARLINGTON, L. C. – ACTON, Harold (přel., ed.) (1937). *Famous Chinese Plays*.
Peiping: Henri Vetch.
- BLUDENOVÁ, C. – ELVIN, M. (1997). *Svět Číny: kulturní atlas*. Praha: Euromedia
Group – Knižní klub.
- CAO Cao (1959). *Cao Cao ji*. Beijing: Zhonghua shuju bianju.
Cao Cao lun ji (1960). Beijing: San lian shudian. CCLU
- FAN Ye (1934). *Hou Han shu*. Shanghai: Shangwu yinshuguan.
- CHEN Shou (1997). *San guo zhi*. Edice *Ershisi shi*. sv. 3. PEI Songzhi (kom.). Beijing:
Zhonghua shuju.
- LIU Yiqing (1968). *Shih-shuo Hsin-yü. A New Account of Tales of the World*. Přel.
Richard B. Mather. Ann Arbor: University Press of Michigan.
- LU Ťi (2004). „Žalozpěv nad Bojovným císařem dynastie Wej,“ in LOMOVÁ, Olga –
YEH Kuo-Liang. *Ach, běda přeběda*. Praha: DharmaGaia.
- LUO Guanzhong (1991). *Sanguo yanyi*. Beijing: Renmin wenxue chubanshe.
- LUO Guanzhong (1995). *Romance of the Three Kingdoms*. Přel. C. H. Brewitt-Taylor.
Tokyo: Charles E. Tuttle Co, Inc.
- LUO Guanzhong (2005). *Sanguo yanyi*. Jilin: Jilin daxue chubanshe.
- MAO Zedong (1955). *Vybrané spisy*. [Sv.] 1., 2., 3., 4.. Praha: SNPL.
- MAO Zedong (1960). *Vybraná díla o vojenských otázkách*. Praha: Naše vojsko.
Sanguo yanyi gushi (2002). Beijing: Yuanfang chubanshe.
- SIMA Guang (1994). *Zizhi tongjian quanyi* sv. 5. Guizhou: Guizhou renmin chubanshe.
- Volání jeřábů* (1996). Přel. Z. Heřmanová, M. Bláhová. Kladno: Nezávislý novinář.

8.2. SEKUNDÁRNÍ LITERATURA A POMOCNÉ PŘÍRUČKY

- BAKEŠOVÁ, Ivana (2003). *Čína ve XX. století 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- DE CRESPIGNY, Rafe (1966). *The Biography of Sun Chien*. Occasional Paper no. 5. Canberra: Centre of Oriental Studies, The Australian National University.
- DE CRESPIGNY, Rafe (1967). *Official Titles of the Former Han Dynasty*. Canberra: Australia National University Press.
- DE CRESPIGNY, Rafe (1970). *The Records of the Three Kingdoms*. Occasional Paper no. 9. Canberra: Centre of Oriental Studies, The Australian National University.
- DE CRESPIGNY, Rafe (1990). *Man from the Margin: Cao Cao and the Three Kingdoms*. The Fifty-first George Ernest Morrison Lecture in Ethnology.
- DE CRESPIGNY, Rafe (přel., koment.) (2003a). *Emperor Huan and Emperor Ling: being the Chronicle of Later Han for the years 157 to 189 AD as recorded in Chapters 54 to 59 of the Zizhi tongjian of Sima Guang*. *Asian Studies Monographs*, New Series No. 12. Canberra: Faculty of Asian Studies, The Australian National University, 1989. Internetové vydání: říjen 2003.
- DE CRESPIGNY, Rafe (2003b). *The Three Kingdoms and Western Jin: a history of China in the Third Century AD in East Asian History*. Canberra: The Australian National University, Canberra no. 1 (červen 1991), s. 1-36, & no. 2 (prosinec 1991), s. 143-164. Poslední revize internetového vydání: listopad 2003.
- DE CRESPIGNY, Rafe (přel., koment.) (2004a). *To Establish Peace: being the Chronicle of the Later Han dynasty for the years 189 to 220 AD as recorded in Chapters 59 to 69 of the Zizhi tongjian of Sima Guang* [volume 1: Chapters 59-63, 189-200]. *Asian Studies Monographs*, New Series No. 21. Canberra: Faculty of Asian Studies, The Australian National University, 1996. Internetové vydání: leden 2004.
- DE CRESPIGNY, Rafe (přel., koment.) (2004b). *To Establish Peace: being the Chronicle of the Later Han dynasty for the years 189 to 220 AD as recorded in Chapters 59 to 69 of the Zizhi tongjian of Sima Guang* [volume 2: Chapters 64-69, 201-220]. *Asian Studies Monographs*, New Series No. 21. Canberra: Faculty

- of Asian Studies, The Australian National University, 1996. Internetové vydání: leden 2004.
- FAIRBANK, John F. (1998). *Dějiny Číny*. Praha: Lidové noviny.
- FANG Ming. „Ye tan ti Cao Cao fan'an.“ *Guangming ribao*, 16.4.1959. In CCLJ (1960), s. 109-116.
- GUO Moruo. „Tan Cai Wenji de Hujia shiba pai.“ *Guangming ribao*, 25.1.1959. In CCLJ (1960), s. 1-10.
- GUO Moruo. „Ti Cao Cao fan'an.“ *Renmin ribao*, 23.3.1959. In CCLJ (1960), s. 47-63.
- GUO Moruo. „Zhongguo nongmin qiye lishi fazhan guocheng – Xu Cai Wenji.“ *Renmin ribao*, 16.5.1959. In CCLJ (1960), s. 269-276.
- Hanyu da cidian: Version 1.0* [počítačový program na CD-ROM] (1998). Hanyu da cidian chubanshe – Shangwu yinshuguan: Hong Kong.
- HRDLIČKOVÁ, Věna (1980). *Dějiny čínské literatury. Dějiny čínské klasické literatury. Díl 1*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- HUCKER, Charles O. (1985). *A Dictionary of Official Titles in Imperial China*. California: Stanford University Press.
- Characters in Beijing Opera (Jingju renwu zaoting)* [Katalog k výstavě postav Pekingské opery] (2001). Ministry of Culture People's Republic of China.
- CHENG, Anne (2006). *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia.
- JIAN Bozan. „Yinggai ti Cao Cao huifu mingyu – cong Chibizhizhan shuodao Cao Cao.“ *Guangming ribao*, 19.2.1959. In CCLJ (1960), s. 11-20.
- KALVODOVÁ, Dana (1981). *Divadelní kultura Číny I., II*. Praha: Univerzita Karlova.
- KALVODOVÁ, Dana (1992). *Čínské divadlo*. Praha: Panorama.
- KRÁL, Oldřich (2005). *Čínská filosofie. Pohled z dějin*. Lásenice: Maxima.
- Kulturní tradice Dálného východu* (1980). Praha: Odeon.
- LIŠČÁK, Vladimír (2002). *Čína*. Praha: Libri.
- LIU Yibing. „Yinggai gei Cao Cao yi ge zhengque de pingjia.“ *Guangming ribao*, 5.3.1959. In CCLJ (1960), s. 21-24.
- LIU Zhijian. „Luo Guanzhong weishenme yao fandui Cao Cao.“ *Guangming ribao*, 25.5.1959. In CCLJ (1960), s. 322-336.

- PALÁT, Augustin – PRŮŠEK, Jaroslav (2001). *Středověká Čína: společnost a zvyky v době dynastií Sung a Yuan*. Praha: DharmaGaia.
- PRŮŠEK, Jaroslav (1947). *O čínském písemnictví a vzdělanosti*. Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce.
- RIFTIN, Boris L. (1979). *Ot mifa k romanu*. Moskva: Nauka.
- ROLSTON, David L. – ROY, David T. (1990). „*Mao Tsung-kang on How to Read the San-kuo yan-i (The Romance of the Three Kingdoms)*,” in David L. Rolston (ed.). *How to Read the Chinese Novel*. Oxford: Princeton University Press.
- Slovník spisovatelů Asie a Afriky*, 2 sv. (1967). Kol. autorů. Praha: Odeon.
- TWICHETT, Denis – LOEWE, Michal (ed.) (1986). *The Cambridge History of China. Volume I The Chin and Han Empires, 221 B.C.-A.D. 220*. Cambridge University Press.
- TWITCHETT, Denis – WRIGHT, Arthur F. (ed.) (1962). *Confucian Personalities*. Standford, California: Standford University Press.
- WILKINSON, Endymion Porter (2000). *Chinese history: a manual [2000]*. Cambridge; London: Harvard University Press.
- WU Han. „Tan Cao Cao.“ *Guangming ribao*, 19.3.1959. In CCLJ (1960), s. 37-46.
- XIA Zongyu. „Ping Lun Cao Cao.“ *Wenhui bao*, 22.4.1959. In CCLJ (1960), s. 165-175.
- XU Shu'an (2002). *Úřednické zkoušky v Číně in Zkouškový systém na Dálném východě*. Přel. Lucie Olivová. Praha: Česká orientalistická společnost.
- XU Shu'an – OLIVOVÁ, Lucie (2000). *Vývoj správního systému v Číně*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- YIN Jiamin (2004). *Hong qiang jianzheng lu*. Beijing: Dangdai Zhongguo chubanshe, s. 364.
- ZHANG Xikong (1959). *Cao Cao*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Zhongguo dabaikequanshu* [počítačový program na CD-ROM] (2002). Kingsoft (Jinshan ciba ban).

8.3. INTERNET

DE CRESPIGNY, Rafe. *Man from the Margin: Cao Cao and the Three Kingdoms*. The Fifty-first George Ernest Morrison Lecture in Ethnology 1990 [online]. The Australian National University: Faculty of Asian Studies. Page last updated: 7 June 2004. [cit. 10. ledna 2007]. Dostupný z WWW:

<<http://www.anu.edu.au/asianstudies/decrespigny/morrison51.html>>

DE CRESPIGNY, Rafe. *Publications about Early Imperial China by Adjunct Professor Rafe de Crespigny* [online]. The Australian National University: Faculty of Asian Studies. This page was last modified 23:04, 9 April 2006. [cit. 10. ledna 2007]. Dostupný z WWW: <<http://www.anu.edu.au/asianstudies/decrespigny/>>

GUO Yingde. *Xilie jiangzuo: Cao Cao – Gujin jianchen zhong diyi qiren*. Zhongguo wang. Zhongguo hulianwang xinwen zhongxin: Zhongguo xiandai wenxue guan [online]. 8.12.2005. [cit. 10. ledna 2007].

Dostupný z WWW: <<http://www.zhongguowang.com/>>

Luo Guanzhong. *Romance of Three Kingdoms*. Translated by C. H. Brewitt-Taylor (transl.), Snow N. Snow (ed.), Rafe de Crespigny (comment.) [online]. ThreeKingdoms.com. Online fifth edition [cit. 10. ledna 2007].

Dostupný z WWW: <<http://www.threekingdoms.com/index.htm>>

PEIRCE, James. *Kongming's Archives – Romance of the Three Kingdoms* [online]. [cit. 10. ledna 2007]. Dostupný z WWW: <<http://www.kongming.net/>>

San guo lishi yanjiu shumu. Xiangfan shi dianxin ju duomeiti fenju. Poslední aktualizace 01/28/2003 17:00:00. [Cit. 11.1.2007]

Dostupný z WWW: <<http://xf.hb.vnet.cn/sanguo/lishi/shumu/index.html>>

WEST, Andrew. BabelStone: *Sanguo Yanyi: The Textual History of Sanguo Yanyi* [online]. [cit. 10. ledna 2007]. Created: 2004-09-10 ; Last modified: 2006-12-28.

Dostupný z WWW:

<<http://www.babelstone.co.uk/SanguoYanyi/TextualHistory/index.html>>

vafidkustop@post.cz